

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

GEBEURTENISSEN

Van Antwerpen,

SEDERT 1830 TOT DEN 1sten SEPTEMBER 1833,

ONDERBEGREPEN

HET BELEG VAN HET KASTEEL,

VOORGEGAEN

*Van eene korte inleyding over de stad Antwerpen, het
Kasteel, de Scheide, etc.*

door *M. E. E. Vandervoort*

ONDERWYZER

IN DE VLAEMSCHÉ, FRANSCHÉ EN ENGELSCHÉ TALEN.

VADERLAND EN WAERHEID.

TE ANTWERPEN,

By P. F. SLAETS, Drukker en Boekverkooper
op de Meire-Brug, wyk 3 N° 1469.

1833.

108 241

GEBEURTENISSEN

Van Antwerpen,

SEDERT 1830 TOT DEN 1sten SEPTEMBER 1833,

ONDERBEGREPEN

HET BELEG VAN HET KASTEEL,

VOORGEGAEN

*Van eene korte inleyding over de stad Antwerpen, het
Kasteel, de Schelde, etc.*

door   *Wanderloot*

ONDERWYZER

IN DE VLAEMSCHE, FRANSCH EN ENGELSCH TALEN.

VADERLAND EN WAERHEID.

TE ANTWERPEN,

By P. F. SLAETS, Drukker en Boekverkooper
op de Meire-Brug, wyk 3 N° 1069.

1833.

*Den Schryver verwittigd dat hem de Wet den
eygendom dezes werks vergunnende, hy den na-
drukker zal achtervolgen.*

M. J. T. VANDERVOORT, PROF.

VOORREDE.

LIEFDE VOOR DE VLAEMSCHE TAEI.

Sedert dat men de *banden* die ons aen *Willem* hechteden, in *Brussel* gebroken heeft, tot nu toe, heeft zonder tegenspraek, *Antwerpen* de grootste rol in onze *Staetsomwenteling* gespeelt. Ja, *Antwerpen* heeft byna alleen al de onheylen der *Revolutie* onderstaen, en daer door juyst moeten aen myne *Landgenoten*, de gebeurtenissen die er hebben plaets gehad, het grootste belang opleveren.

Deze gebeurtenissen aen myne *Tael- en-Landgenoten* errinneren of doen kennen, dit is de taek die ik my heb opgelegd, en die ik hoop ter voldoening myner lezers te zullen voltoeyen.

Ik ontveynze my niet de menigvuldige moeyelykheden die ik in mynen weg ontmoeten zal, moeyelykheden die ik zal moeten overwinnen, om my der achting van het *publiek* waerdig te maken.

Om dit myn doel te beryken, zal ik zoo veel het de gelegenheyd ook toelate, de *onpartydigheyd* tot myne *leydsvrouw* nemen, en trachten de zoo genaemde *Orangisten*, niet te krenken, zonder nochtans, door eene laffe stilzwygendheyd, over sommige hunner *wandaden*, op my den haet der rechtschapene *Vaderlanders* te trekken.

Onpartydigheyd is dus myne *leydsvrouw*; moge elken schryver zich dezelve toevoegen!!

Naer deze verzekering dus, meen ik het plan dat ik my heb voorgesteld, te mogen gaen ontwikkelen. Vooreerst, inleyding over *Antwerpen*, de *Schelde* en het *Kasteel*. Vervolgens een omstandig verhael van de gebeurtenissen waervan onze *Stad* tot op het tydsnip der *Revolutie*, het tooneel opleverde; dan het *Beleg* van het *Kasteel*, en het verhael der voortaken die sedert dan tot 1 September gebeurd zyn.

Ik heb nog slechts een woord te zeggen, over de rede waerom ik dit werk in *vlaemsche Tael* geschreven heb.

Reeds twee werken zyn er over het zelfde voorwerp in het *fransch* geschreven, nog geen heeft in het *vlaemsch* den dag gezien. Zyn dan de inwoners der *vlaemsche* steden, die eene oude en byna alleen *vlaemsche* opvoeding kregen, de moeyte niet waert, dat men zich met hun bezig houde? of zyn er dan geene goede *vlaemsche* schryvers meer die hunne pen aan de *GESCHIEDENIS VAN HET VADERLAND* willen toewylen? of wolk is toch de rede van die onverschilligheyd voor al wat *vlaemsch* is? Ik moet opentlyk beken dat ik dezelve niet ken, en dat ik daarom zoo veel het in my is, zal poogen myne moeder tael, de tael der *Behagel's*, *Kan Maerlant's* en andere, multige en aen haer ontbrekende werken bytoezetten.

Vol liefde voor myn *Vaderland* en myne *landtael*, zal ik altijd de zinspreuk behouden die ik gekozen heb:

Liefde voor de *vlaemsche Tael*.

EERSTEN BOEK.

INLEYDING OYER ANTWERPEN TOT OP HET TYDSTIP
DER REVOLUTIE.

EERSTE HOOFD - DEEL.

*De Schelde. — Vrye vaert der Schelde. — Invloed
op den Voorspoed van Antwerpen.*

De *Schelde* is eenen der grootste stroomen van *Europa*. Zy neemt haren oorsprong in de noordelyke streken van *Frankryk*, doorloopt *Hanegauwen*, *Vluenderen*, loopt voorby *Antwerpen*, en scheyd zich 3 uren boven deze stad in 2 takken, de *Hout- of Wester-Schelde* en de *Ooster-Schelde* geheeten; deze 2 takken werpen zich aldan in de *Noord-zee*, na alvorens de eylanden van *Zee-land* gevormd te hebben.

Sedert het beginsel der *Revolutie*, heeft men aenbondende het punt betwist, of de *Schelde* eene vrye rivier moest zyn, of wel aen eenen tol onderworpen worden. Het is wel waer; dat de *Schelde* zich in de zee werpt, midden in de *hollandsche provincien*; het is wel waer dat de *Schelde* verscheydene malen door de *Hollanders* is gesloten geweest; edoch, het blyft niet min waer, dat de tyden voorby zyn, waer in eenen monark om zynen gebuer te schaden, hem door alle mogelyke middelen zocht te berooven, van zynen koophandel; eer zy dan aen de verlichting onzer eeuw, waer in het de menschen toegelaeten word vryelyk zonder hinder te gebeziggen, wat tot hun nut geschapen is.

A

Zoude het dus van wege het *Cabinet* van 's *Gravenhage* geene *despotieke* onrechtvaardigheyd der middel eeuwen waerdig, zyn, *Antwerpen* te berooven van de bronnen zyner welvaart, alleen om *Amsterdam* te bevoordeelen.

Overigens zyn niet de *Mogendheden* onze waerborgen, hebben zy niet de zoogenaemde 24 artikels geratificeerd en zelfs voorgesteld? Zyn zy dus niet verplicht aen ons hier in hun woord te houden, en ons de *Schelde* met geweld te doen openen, indien *Willem* zich hier bleef tegen stellen. Want zoude het niet zinneloos zyn, de *Schelde* alleen te berooven, van het recht, dat men in de akten van het *Congres* van *Weenen*, aen alle rivieren gewaerborgt heeft? Dit zoude aen de mogendheden eene schandige vlek van ontrouw hechten; ook is het zeker dat *Frankryk* en *Engeland* wiens belangen er mede in gelegen zyn, zich met alle mogelyke macht hier tegen zouden stellen.

Zeker is het dus dat de *vrye vaert* der *Schelde* eenen eygendom is dien aen ons land behoort, en dit is klaer te bewyzen uyt de geschiedenis der voorgaende eeuwen. Maer het is hier het oogenblik niet om over dit geschilpunt te redeneren. Overigens zoo lang de vaert der *Schelde* vry was, heeft *Antwerpen* eene der bijzonderste koopsteden der *Wereld* geweest, ook heeft zy van haren roem en bloey elke mael veel verloren, wanneer de *vrye vaert* haer ontnomen was. Holland heeft menigē malen ontzagelyke sommen gelds aen de keyzers van *Oostenryk* gegeven om ze gesloten te houden; dit is dus ook nog een veel grooter bewys dat de *vrye vaert* ons toebehoort; en daer dit alleen gebeurde om *Amsterdam* ten schade van *Antwerpen* te bevoordeelen, blyft het ook dat de *vrye vaert*

der Schelde , grooten invloed op den voorspoed en den bloey van Antwerpen heeft gehad. Ook is dit gemakkelyk uyt onze geschiedenis te betoogen.

TWEEDE HOOFD-DEEL.

Het Kasteel. — Veranderingen. — Merkwaedigheden.

Het Kasteel werd in de revolutie der Nederlanden tegen de spaensche overheersching, gebouwd. Den hertog van Alba had het land onder eenen yzeren scepter doen bukken , en zyne bestiering was eene erleving der dwingelandyen en moorddadigheden van de vreedde keyzers van Roomen.

Den hertog van Alba maakte den 25 september 1567 het plan van het Kasteel , en den 27 begonnen er 2000 werklieden aen te werken. Het is aenmerkens waerdig, dat 263 jaer daer na , op den zelven dag , Chassé met dit zelfde Kasteel , ook in eene revolutie , ook om het volk te dempen , de stad beschoot.

De sterkte bestaet uyt 5 bastions , te weten : Toledo , Pachiotto , Alba , Ferdinand , en des Hertogs. Men ziet hoezeer verwaend Alba was , van 4 zyner namen aen de bastions te geven ; Paschiotto was den naem van den architect. Waerom ten minst geenens dezer bastions naer den naem zyns meesters geheeten ?

Het kasteel was volmaekt in 1568. De Spanjaerden plunderden de stad in 1577 en het Kasteel kwam daer door in handen der staten op 1 augustus , zelfden jare ; en werd op last vanden prins van Oranje , eersten stadhouder van de vereenigde provincien afgebroken. Burgers van

alle soorten , ryke en arme , werkten samen om dit hunnengeessel af te werpen; de vesten die naer den stadskant liggen , werden omverre geworpen ; maer korts daer na door Alexander Farnèse weder opgebouwd in 1585.

Midden van de pleyn van het kasteel , stond het standbeeld van den hertog van Alba , gegoten uyt de metale stukken , die de Spanjaerden aen de Geuzen of Protestanten in den slag van Jemminghem hadden ontnomen. Den reebten arm van dit standbeeld wees met eene uytdrukelyke houding naer de stad , als schynende de zelve te bedreigen met zynen toorn.

Op het piedestal van het standbeeld , las men eene latynsche inscriptie, waervan hier de beteekenis volgende is:

. Opgeregt aen Ferdinand Alvares van Toledo , hertog van Alba , bevelhebber over de Nederlanden , van wege Philip II , koning van Spagnien , om dat hy de tweedracht heeft uytgedoofd ; de oproerige verdreven ; den godsdienst hersteld ; deze provincien in rust gebracht heeft ; als getrouwsten volbrenger der bevelen van den goedertierendsten koning.

Men zie wel , hoe hoogmoedig dees opschrift is , het doet volkomentlyk het karakter der Spanjaerden en van Alba kennen .

. Buiten deze oorlogen had het Kasteel nog vele belegeringen uyttestaen.

. In 1790 vroegen de Patriotten aen de staten van Brabant , verlof om het Kasteel te mogen afbreken , en deze antwoorden op 26 maart zelfden jaer dat hunne vraag outydig was , en het Kasteel bleef voor ongeluk der Antwerpenaren staen.

- In november 1792 onder geleide der generaelen Labourdonnaie en Miranda werd het kasteel belegerd.

Zie hier het verhael van dit beleg :

Onmiddelyk naerden slag van Gemarpe, door generael Dutoit in november 1792, op de Oostenrykers gewonnen, trok het Noorderleger der fransche republiek, op Antwerpen en Brussel aer, om het beleg der eerste stad te vormen. Den 18 november kwamen de generaelen Lamarliere en Champmartin voor Antwerpen. Den eenen langs den rechten, den anderen langs den linken oever der Schelde. Lamarliere op zyne aankomst, verwittigde den magistraet der stad van zich overtegeven. Ook dezen, opende in antwoord op die verwittiging, dadelyk de poorten.

Op het zelve oogenblik, zond Lamarliere, tot den commandant van het kasteel, om hem te verzoeken het zelve overtegeven, op voorwaerde hem de eer van den oorlog te laten. Dezen antwoorde, zynen post te zullen verdedigen, tot den laetsten oogenblik mogelyk; en op de bedrygingen die men hem deed, als hy op de stad zou schieten, antwoorde hy dat hy zich zou verdedigen, langs den kant waer langs men hem zou aanranden.

In dit beleg was men zoo zeer aen bekwaame officieren benoodigd, dat men genoodzaekt was, gesturende het beleg, aen officieren van de infanterie, vooraangaendelyk onderwyzingen te geven, om hun als leden van het corps van genie te doen dienst doen.

In den nacht tusschen den 25 en 26 november werd de tranchée geopend met 1800 werklieden; den 29 werd het gecapituleerd, en den 30 overgegeven. De bezetting gaf zich krygsgevangen.

DERDE HOOFD-DEEL.

De Stad. — Stichting. — Merkwaardige Vergrootingen.

Volgens alle waerschynelykheyd , werd Antwerpen aengelegd in de 7 eeuw. Zy werd in 1309 gekasseyd.

Ziet hier de voornaemste vergrootingen.

De eerste gebeurde in 1201. De stad bestond alleen zoo het waerschynelyk is uyt het tegenwoordig *Steen* en omlyggende plaetsen. De St.-Walburges en Predikheeren kerken waren in die vergrooting begrepen. Hierby de straten tusschen de St.-Jans-vliet , Steenhouwers-vest , Wieg-straet , Katte-vest , Minderbroeders-ruy. In dezen omtrek werd later de Onze-Lieve-kerk en Jesuiten-klooster gebouwd.

De tweede vergrooting had plaets in 1249 en ging tot St.-Peeters-vliet. De derde vergrooting gemaekt onder hertog Jan III is in 1214 gebeurd. Zy strekte zich langs het Scheld tot de vorige Kroonenburg-poort , langs de Pleyn , Schermer-straet , tot den Poeder-toren , de Vuyle-ruy , Wapper-straet , Clare-straet , St.-Jacobs-straet , Kauwenberg , tot het oud Kapucienen-klooster ; Styfsele- en Facons-ruyen , tot aen de St.-Peeters-vliet. Deze vergrooting hield in , de St.-Michiels abdey , in 1124 gebouwd , en als tuchthuys verbrand in 1830 , 27 october. Vervolgens nog St.-Andreas-kerk in 1514 gesticht , en het zinneloos-huys in 1532 , alsook Theresen en Augustynen kloosters.

De 4de vergrooting gebeurde in 1410 en strekte zich uyt tot de tegenwoordige vesten tusschen de Roode-poort en St.-Joris-poort , langs de Anker-ruy , Oude Leeuwen-ruy ,

Brouwers-vliet , tot aen het Scheld. In deze vergrooting bevond zich St.-Jacobs-kerk , Beggynhof , Capucienen , en Facons-klooster.

De 5de vergrooting had plaets in 1552 , wanneer de stad door Karel V versterkt werd ; hier in bevond zich het Oosters-huys in 1568 gesticht

De zesde vergrooting gebeurde in 1567 , door Alba met het aanvoegen van de vestingen tusschen St.-Joris-poort en het kasteel.

In 1477 ontstond er eenen hevigen oproer te Antwerpen.

In 1566 was de stad het slachtoffer der spaensche en protestantsche plunderingen.

In 1576 waren de Spanjaerds aen de Muyters vereenigd , en moorden en branden. Meer dan 7000 man meest burgers bleven dood , sommige verdronken. Het Stadhuys en aenpalende huizen werden de proey der vlammen. De plundering duerde dry dagen.

In 1585 onderstond er een langdurig beleg van byna een jaer , en de stad werd den 7 augustus ingenomen door den prins van Parma. Naer den slag van Ramillies gaf zy zich aen den hertog van Marlborough over. De Franschen namen ze in 1746 om ze in 1748 wedertegeven. Zy werd in 1792 aen het republikeynsch noorder-leger van Vrankryk overgegeven , door de zelve aen de Oostenrykers weder gegeven , en in 1794 weder ingenomen.

VIERDE HOOFD-DEEL.
Stand onder Willem's Regering.

Ik heb in het eerste Hoofd-deel gezegd, dat dikwils de Hollanders hebben gepoogd de Schelde te slayten. Inderdaad hadden zy veel al, slyd in deze onderneming gelukkig geslagen.

Maer Napoleon het voordeel van die haven kennende, wilde de rivier vry. Ook, in dit voor Antwerpen hoogst gunstig voornemen lukte hy. De nyverheyd en zooveel het alsdan de gedurige oorlogen toelieten, den koophandel, bloeyden weldra. Maer wanneer dien grooten man van zynen troon was geraekt, en het Congres van Weenen alle rivieren had vry verklaerd, en Willem op den troon kwam, dan veranderden de zaken vanaenschyn. De Schelde volkomenlyk vry, kreeg in menigte schepen van alle landen en ons gastvry oord werd van alle kanten bezocht. Dit bracht weldra, voorspoed, en al wat menschen kan verzaden by. Van jaer tot jaer klom den handel tot den top van uytbreyding, dien byna dien der 15 eeuw evenaerde. De jaren 1828, 1829 en het voorjaer van 1830 waren wel de voortreffelykste. Gedurende dien tyd, wedyverde Antwerpen in pracht, met de grootste prachtsteden der wereld, en bood het levendste schouwspel aen. Zy werd volkryk; handel en nyverheyd bloeyden; in een woord, Antwerpen was dan eene der volkrykste steden van ons wereld-deel. De dokken boden een bosch van masten aen het oog, terwyl hier en ginds alles de grootste levendigheyd had. Vreemdelingen van alle hoeken der wereld, brachten in onze Vaderstad, vreemde talen,

gewoontens , zeden , gebruyken , kleedsels in , en namen een gedeelte der onze aen.

Midden in dien gelukkigen stand van zaken , vergat men niet de ledige uren aen de vermaken toeteweyden. Ballen , Concerten , Sledevaerten , Harmonien ; alles wat tot nut of vermaek kon strekken ; niets werd vergeten.

Maer , terwyl dit alles de oogen der veel al blinde menigte verduysterde , werd het land door eene slechte regering geteysterd ; jaerlyksche contributien , tollén die onverdragelyk waren , werden het volk opgedrongen , en onze Volksvertegenwoordigers in beyde kamers nimmer in hunne klagten aenhoort ; Belgeland was terykte gelukkig , Willem en zyne landgenoten beneden ons geluk ; alles werd uytgevonden om ons te verslaven. De Grondwet die wy zelfs nog niet konden goedkeuren , die ons was opgedrongen ; verloor dagelyks van hare kracht , dagelyks werden de rechten die zy ons nog waerborgde onder den voet getrapt. Onze ministers , die alle , of ten minst het meest , onder Hollanders gekozen werden , kenden , of beter wilden niet kennen , het ongelyk dat zy door hunne slechte bestiering aen hunnen meester deden.

Onzen Godsdienst , die zoo Heylige dryfveer , werd versmaed , veracht ; en derzelver bedienaers , door schryvers die geenén Godsdienst hadden , in niets beteekenende schriften uytgejauwd. Spotprinten werden tegen hun geduld , terwyl integendeel een enkel woord tegen hunnen Godsdienst in een gesloten gezelschap gezegd , genoeg was , eenen Roomsche Catholyken te doen veroordeelen.

Nog was dit slechts een kleyn staeltje van het geen ons te wagten stond. De Hollanders hadden byna alleen het regt van na plaetsen te dingen. In de waelsche provincien

B

werden de inboorlingen , om dat zy geen hollandsch kenden , te buyten gesloten ; maer de Vlamingen hadden het niet veel beter. De lasten werden partydiglyk verdeeld. Wy hadden in alles het slechste lot. Dit had zoo omtrent een pæer jaren geduerd , wanneer zich een aental schryvers sommige met goede , vele met kwade inzichten opdeden , en door hunne schriften den nog slecht standvastigen troon van Willem, nog meer deden wankelen. Er vormden zich partyen ; de Catholyken en Liberalen , alle wilden het zelve doel bewerken , schoon nogtans met tegenstrydige inzichten ; de Liberalen wilden en moesten eene revolutie hebben , de Catholyken wilden integendeel Willem raden om zynen troon en den vrede in ons land te houden. Maer noch de bedrygingen van de eerste , noch de raedgevingen der laetste , werden niet aenhoort ; en men kwam tot den laetsten maetregel van zachtmoedigheyd dien nog overbleef ; men petitioneerde.....

Het eerste jaer waren de petitien weynig in getal , en met weynige handteekens voorzien ; onze Geestelykheyd schoon zy inderdaed den gebruykten maetregel goedkeurde, haeste zich niet om zich hier in te wikkelen ; maer wanneer in 1829 Willem de petitionarissen had als infames (eerlooze) gehandeld , wilde elk eerloos heeten , elk wilde petitioneren , zonder aendagt op staet. Niemand was er , die een weynig godsvrucht of vaderlandsliefde bezat , die de smeekschriften niet teekende. In gantsch de provincie Antwerpen waren Geel en Comptig de eenige dorpen die hier aengendeel namen. Waerom ? dit weet ik niet. Althans is het zeker dat men ze hierom aen de verachting hunner medeburgers kenmerkte. Dit is dan zoo men ziet hier in dat men moet de rede van onzen opstand zoeken ; het is hier uyt dat den zelve voortkwam.

TWEEDEN BOEK.

VOORVALLEN DER REVOLUTIE TOT HET BELEG VAN HET
KASTEEL.

EERSTE HOOFD - DEEL.

Revolutie. — Voorvallen.

Men heeft nu gezien in het voorgaende Hoofd-deel , hoe verre Willem zelve had medegewerkt , om die revolutie te vormen , nu gaen wy tot de gebeurtenissen der zelve over.

Parys en geheel Frankryk schoon zoo veel recht als wy niet hebbende , joeg zynen koning van den troon. Den zelfden roergeest , mogelyk ook fransche uytzendingen , wist hier eene revolutie te vormen , die Willem insgelyks moest van den troon werpen. Ik zal in stilzwygen de gebeurtenissen van Brussel en andere steden voorby gaen , om my slechts aen die van Antwerpen te houden.

Het plunderen der Paleyzen van *Van Manen* , van Libry-Bagnano en meer andere , waren de voortteekens van nog grootere onheylen in die stad. Dit dan deed de vervaerde burgers , de ambtenaren en vreemdelingen in menigte naer Antwerpen vluchten. Vrydag 27 augusty 1830 was hier de Meir zoo met volk opgekropt , dat wie er de rede niet van wist buyten twyfel zou gezegt hebben er eene feest aen de gang was. Deze nieuwsgierige waren zonder het minste kwaed te doen , 'savonds om 9 uren

nyteengegaen. Maer zaterdag's 28 's morgens meende den heer de Caters dien toen burgemeester was , noodig eene gewapende macht te moeten vormen , om de muytzucht te dempen. (1)

Maer wie toch mocht hem hebben geleerd , dat , zich zonder gerugt te maken , op eene openbare plaets vergaderen , een muytziek schelmstuk is. Niets was er dat dit gedrag van den burgemeester kon verontschuldigen. Een groot getal burgers sommige kooplieden , en andere particulieren liepen om 't eerst , naer het kasteel , om wapens , om de rechten van Willem waeraen nog niemand twyfeldé , die niemand betwiste , gaen voortestaen ; en de rust in de stad te houden , terwyl er nog geene onrust in was.

Den corps-de-garde dezer gewapende burger-macht die men *Garde-Urbaine* noemde was op de Beurs ; zy werd gesloten en poeder op dezelve gebracht ; de Schuttery byeengeroepen ; en schoon niet in het openbaer , ten minst geheymelyk de stad in staet van beleg gestelt.

Deze nieuwigheyd was zeker groot genoeg om het volk op de been te krygen. Inderdaed de Meir was volgekropt , en de 4 uytgangen der Beurs om zoo te zeggen belegerd. Eenige straetjongens schreeuwden ; dit geschreeuw maakte de Garde-Urbaine vervaerd ; en de bajonetten der geladene geweeren kwamen hunne drygende punten , door de tralien der Beurs na het volk gerigt , vertoonen. Maer

(1) Men erinnere zich dat mynheer de Caters niet veel geacht werd van zyne medeburgers , immers wie weet niet den naem van *petitie-dief* dien hem gegeven werd , om dat hy zoo het schynt in eene societeit *petition* in zynen zak had gesteken. Is dit waer ?

dezen middel van beteugeling was niet genoeg, het geschreeuw ging voort, het volk bleef staan; eenige, slechts eenige, verwyderden zich; en integendeel vanschreeuwen gingen de jongens tot steenen werpen over. Dit duurde tot ontrent 8 en half uren 's avonds; wanneer deze gewapende macht zich in patrouillen verdeelde, die langs dry kanten van de Beurs afkwamen, om de Meir van die mythbendens te zuiveren. Maer dit was zoo gemakkelijk niet als men het zich voorstelde. Het grootsten deel kon niet weg wyt hoofde der menigte; sommige die konden wilden niet: alles was in rep en roer. Eyndelyk gebodden men teschieten, en de ongelukkige slachtoffers der nieuwsgierigheyd sneuvelde. Eenige waren dood; andere zwaerlyk gekwetst; het meestendeel doodskil van angst, en verplet van schrik. Op eenen oogslag was elk verwyderd. Den oproer scheen onvermydelyk; in sommige huizen werden glazen aen stukken geslagen; echter werd het volk gestilt en alles was weder in rust. Weynige dagen daerna kwam prins Willem oudsten zoon des koning's te Brussel. Hier werd hy wel onthaeld, en beloofde, by zyn afscheyd, dry dagen daerna zich te Brussel, met de antwoord van zynen vader op hunne vragen, te bevinden.

Maer in plaets van Willem kwam den anderen zoon van den koning, en dezen, in stede van eene gunstige antwoord mede te brengen, kwam met een ontzaggelyk leger, Brussel onderdrukken, en de gene die men in de kamers broeders noemde, het leven benemen. Ider weet hoe die onderneming hem gelukte, en hoe hy op Antwerpen met zyn leger moest terug deynsen.

Intusschen dat men Brussel zoo verraderlyk en vreedelyk behandelde, had men in 's Gravenhage de kamers by

elkander geroepen , en daer handelde men over den vrede en de middels om den oproer te stillen , terwyl men den zelfden aenhitte met allerley vreedheden die men hier ter lande pleegde.

Gedurende de gevechten van Brussel , hadden vele Belgen de zaak hun opgelegden meester's verlaten , om die van hun Vaderland te gaen verdedigen.

Ontrent dien tyd ook vormde zich eene zamenzweering in onze stad.

De vyftiende afdeeling , die toen , met eenige manschappen van de eerste , op het kasteel lag , wilde hetzelfde overmeesteren , met zyne hollandsche officieren te overmachten , (immers het waren byna alle belgische soldaten) en het kasteel en de stad onafhangelijk van den koning verklaren. Dit lukte niet ; den samendrom werd ontdekt ; en de gene die zich het meest geuyt hadden in Holland gezonden. Weynige dagen daerna werd die afdeeling naer Brussel gezonden.

Ik weet niet of die zamenzweering ooyt voor onze revolutie nuttige gevolgen zou kunnen gehad hebben. Want , onderstellende den aanslag had gelukt , en men had weten de Hollanders uyt de stad te krygen , wat zoude men met de forten of de oorlog-schepen , die zoo als men weet voor de stad lagen gedaen hebben ; en indien alsdan het leger van prins Frederik dat op Brussel trok , zich aen Antwerpen zou gestooten hebben , dan zoude het van buyten ons gebombardeerd hebben , den partygeest zou hier gewoelt hebben , en het is zeer waerschynelyk dat daer de stad op die weynige dagen , zonder goed ingerigt bestuur , niet volkomentlyk had kunnen versterkt zyn , dezelve zou hebben moeten onderdoen ; en wat had er dan van ons

geworden ! Een tweede Maestricht; de Hollanders meester der beyde oevers , meester der omstreken der stad , zouden niet geduld hebben dat wy met Brussel of de andere steden van ons land eenige gemeenschap hielden. Dan zouden zy hier de militaire tribunalen met alle hunne schrikkelijke gevolgen en toebehoorten hebben ingerigt , en wie weet onder wat aental dwingelandyen wy nu nog zouden gebukt liggen.

Maer zal men my misschien zeggen , dit zoude ons een bombardement gespaerd hebben , ik geloof neen ; wy zouden er mogelyk een meer gehad hebben ; want behoudens dat om in de stad te geraken het leger van prins Frederik in september ons zou beschoten hebben , is het zeer waerschynelyk , dat Chassé ons met het zelve lot zou bedeed hebben.

Want by onderstelling en waerschynelyke gissing , dat het de Hollanders toch eyndelyk na lang talmehs te kwaed zouden hebben gekregen , zouden zy eveneens op het kasteel zyn getrokken , en van daer zoo wel als in october 1830 , na alvorens de stad mogelyk 2 of meer jaren te hebben onderdrukt , op ons , met hunne vuermonden moord en brand gespogen hebben. Alles dus wel ingezien is , het zeer waerschynelyk , dat de gevolgen dier samen-zweering noodlottig voor Antwerpen hadden kunnen worden , en zelfs duyzendmael noodlottiger , dan wel der zelve ontdekking.

Men vergeve my deze afwyking ; zy bevat slechts eene gissing , maer eene gissing die volgens my , niet gantsch aen grond ontbloot is.

Korten tyd voor de hier boven aengehaelde samen-zweering , waren voor de stad komen liggen , fregatten ,

corvetten en kanoneerbarken ; maer niemand wist de oorzaak hiervan, dan wanneer men de overgroote menigte krygsvoorraad uyt de gestrande Sumatra zag. Men weet hoe nauw het den kapiteyn derzelve , dien zegde , *dat hy de Brabanders kwam hollandsch kruid laten proeven , ontkwam.*

Wie weet niet hoe men de gekwetsten die van Brussel kwamen koesterde ? hoe arm en ryk zich naer het hospitaal begaf , om daer de ongelukkige slachtoffers van eenen rechtvaardigen oorlog by te staen. Wie kent niet de menschlievendheid der Antwerpsche werklieden , die met zoo veel iver en vriendschap de gekwetsten op hunne schouders laedden , als zy door hunne wonden onbekwaem waren om zelve te gaen ; wie was onder ons geen ooggetuygen van het aendoenend schouwspel der liefde van onze kaeywerklieden , zoo rauw gewoonelyk van manieren , zoo vriendelyk , zoo zacht , zoo menschlievend in dit oogenblik.

En wie bewonderde niet met my de tedere christene liefde der Grans- en Zwart-zusters ? hoe zy die ongelukkige gingen helpen , bystaen en ondersteunen. Doet dit alles ons niet wysgeeriglyk besluyten , dat zich in groote voorvallen groote karakters ontwikkelen ?

Groot is het verschil dat er bestaat , tusschen de menschlievendheid die wy voor de moordenaren onzer broeders hadden , en de moorddadige beantwoording die zy ons betoonden. Wie herinnert zich niet dat men de inwoners der omstreken van Brussel aan hunne bezigheden ontrukte , om ze als krygsgevangenen te doen dienen , wie peyst niet met gruwel op die ongelukkigen zonder vuur , voedsel , of stroey om hun matte hoofd te rusten , in een ongezond

koud, jaergetyde aen al derzelver attengheden onder de gaelderyen der Beurs liggende , blootgesteld ? Maer wie is er die niet yzelt als hy denkt aen de onmedopgengdheyl met dewelke men de geburen der Beurs verdreef, wanneer deze zich haesteden , die ongelukkigen ter hulp te snellen ? Hoe dankbaer waren onze vyanden , voor de weldaden die wy hun deden ! hoe zeer beloonden zy ons !

Middelerwyl verlaet Frederik het leger , dat onder het gebied van den hertog van Saxon-Weimar geplaatst werd.

Gedurende de belegering , of beter plundering van Brussel , had men in 's Gravenhage de scheiding des koninkryks , op het verzoek der gene die zich te Brussel aen het hoofd hadden gestelt , aengenomen en goedgekeurt. De stad , het kasteel , waren vol hollandsche troepen. Dagelyks 's avonds was de Meir met eene talryke menigte soldaten bezet , al de aengrenzende straten met schildwagten voorzien ; en geene dry persoonen die by elkander stonden op straet geduld. Dagelyks tyden lang , waren de straten verlicht ; dagelyks vergaderde zich de Garde-Urbaine en de Schuttery ; dagelyks werden de straten met patrouillen doorkruyst.

De burgers en de soldaten waren gedurig in twist , er ontstonden geschillen , en zelfs ongelukken. Eenige burgers randden eens de wacht aen St.-Joris-poort aen , dese om zich te verdedigen schoot op het volk , en 2 bleven en dood.

Dit ongeluk verschrikte zo zeer de goede burgers , dat zy besloten eene pétitie aen den prins van Oranje te zenden , om de troepen uyt de stad te doen trekken. Maer tyn spoedig vertrek maekte dien maetregel ontoerykend. Het is ontrent dien tyd dat men de zeewerklieden vere-

G

nigde , en ter bewaking der dokken wapende , onder het bevel van den heer de Gorter.

Ook ontrent dien tyd had men een belgsch vlag op het Vleesch-huys gehangen.

Men sprak alsdan van eene samenzwearing , die Kleinkhamer , alsdan waterschout hier ter stede , ten voordeele van Willem gesmeed had , om plundersaers byeen te krygen , om zoo de goede burgers te teysteren , en het recht te hebben ons onder de militaire macht te doen bukken ; maer daer dit slechts door hooren zeggen is , en dat men des aengaende niets stelligs weet , meen ik dit ongeroerd te moeten laten voorbygaen.

In middels kwam den generael Van Geen te Antwerpen om liet leger te scheyden , en dus de scheyding van onze wederzydsche belangen , en koningryken , door de beyde kamers aengenomen , werkstellig te maken.

Het meestendeel der Belgen , die buyten Antwerpen woonden , werden weggezonden , en gingen aldus de rangen der opstandelingen tot ongeluk der Hollanders vergrooten. Men zie hier door hoe slecht Willem zyne belangen kende.

Intusschen waren de belgsche volontairen tot voor Antwerpen gekomen ; den commandant der stad had reeds bevel gegeven eenige huizen , die zich in den cirkel van den grond van het kasteel bevonden , afteslagen , maer de Belgen snelden toe , het mogt der Hollanderen niet gelukken dat slecht werk te begaen. Zy werden na veelen lang strydens in de stad en het kasteel verdreven.

Sedert het beginsel der geschillen had Chassé het kasteel en de stad versterkt met palissaden en friessche peerden ; en de vestingen met kanons voorzien. Zy hadden oock maet-

regels genomen , om aen het noorderdeel der stad ; de polders van *Austruweel* en *Wilmarsdonck* onder water te zetten.

Met deze werkingen had men ontrent den 26 october gedaen , wanneer zich de volontairen voor de muren bevonden.

Den prins van Oranje had op 14 october eene proclamatie gegeven , waer in hy verklaerde , zich aen het hoofd der revolutie te stellen ; en de Antwerpenaren aenraedde , hunne leden voor het congres , dat men te Brussel tot het vaststellen van ons bestuer ging byeen roepen , te kiezen. 'S maendags 25 deed den prins eene wandeling langs de bezonderste straten der stad , als of hy wilde zeggen : *Het is heden den laetsten dag , dat gy de eer zult hebben my te zien.*

Dynsdags 26 's morgens , was den prins weg ; de schildwachten stonden aen het paleys niet meer ; elk een was verwonderd.

Ontrent half tien wilde een schip met wapens geladen , na Vlissingen oversteken ; eenige werklieden der kaey dit ziende , en reeds min of meer aengehitst , vielen den patroon aen ; maekte zich meester der wapens die er zich op bevonden , en liepen na de Slyk-poort , waervan zy den post ontwapenden.

Dit had te wel gelukt om in hunne onderneming stil te staen ; zy rusteden een wyletyds op hunne pas geworvene lauwertakken. De stad was in volle gisting. Op het Groen-Kerkhof werd ontrent 12 uren aen eenen officier der tiende afdeeling den degen afgenomen , zonder dat dezen eenigen tegenweer durfde doen.

'S namiddags was het nog veel erger ; een groot detachement stond op de Meir , op de Groote-markt , en aan de poorten der stad. De Meir en de Groote-Markt waren het punt , waer naer zich de opstandelingen het eerste begaven , en in minder als 2 uren met weynig verlies de hollanders van die punten verjoegen. Hier na werd het Nationale Vlag op den tooren en het stadhuis uytgehangen , en de klok geluyd in teeken van overwinning. Er bleef nu niets meer te doen , dan de Hollanders van de poorten te verjagen en dit was wel de noodzakelykste zaak die nog te doen stond. Ook begon men aan dit aenbelangend werk , dadelyk de hand te slaen. Het gevegt duerde een gedeelte van den nacht , des avonds begon men in alle straten van de stad kasseyen op te breken , en barricadens te maken. Elk een droeg steenen naer den zolder , en men maecte zich gereed om de Hollanders op de brusselsche en parysche manier te verdryven , hadden zy het gewaegd van het kasteel in het inwendige der stad te komen ; maer dit gebeurde niet.

Het vechten hield ontrent middernacht op. 'S morgens ontrent 3 uren waren de eerste scheuten voorgegaen door het stormen der klokken. Nooyt , zullen de Antwerpenaren den schrik en het afgryzen vergeten , dat hun dit nar gedommel veroorzaekte. Ontrent 6 en half kwamen eenige volontairen langs de Roode poort binnen ; ten half 8 was de Kipdorp-poort open , langs waer de volontairen in menigte inkwamen ; en elk verwonderden op het aanzien dier troepen , die byna , men moet het bekennen , eerder aan eenen hoop struykroovers geleken , dan aan krygslieden. Maer struykroovers als men wil , zy werden van het grootste deel der onze heusselyk wel onthaelt ; zy

kwamen onze vryheid verzekeren; dit deed de oogen sluyten op hun kleedbel, om slechts hunne haffen en noch meer hunne inzichten intzien. Zy namen hun hoofdkwartier op het Stadhuys.

TWEEDE HOOFD-DEEL.

Rapports der belgische Overheden. — Verhaal der Voortvallen nyt het werk, Parcours des Evénemens etc., van den heer Kessels. — Contract met Chasse. — Eerste maanden, tot op de Samenweering van Van Der Smissen.

Tot hier toe heb ik nog geenen toevlucht genomen tot historische documenten die niet bestaan; nu gaen ik de rapports der oversten van het belgisch leger nyt het werk van Mr. den majoor Kessels aenhalen.

RAPPORTS.

AEN MYNHEER DEN GENERAEL MELLINET.

Rapport van 27 October 1830.

MYNHEER DEN GENERAEL,

« Na den nacht in de positie van het voorgehoort van Burgerhout gehouden te hebben, ontrent vierde poort bereyk der stukken die onsgisteren gedurende den gesloten avond beschoten hadden, ben ik vooruyltgegaen op de glacis, eene ver ontrent voor het opkomen van den dag. Ik heb dan de fusillade der burgers van Antwerpen zeer dicht by de laatste poort gehoort. Om hunne beweging te helpen heb ik met my 4 tambours doen voortgaen op den alarme

te slagen , en tot myne groote verwondering sehoten de stukken niet. Oordeelende dus, dat den vyand verschrikt , zich tusschen 2 vuren te bevinden , die voorste standplaetsen had verlaten , beval ik aen de gantsche colon , die onder de wapens was , van zich naer het inwendige der versterkingen te begeven. In eenen oogenblik had men over de eerste palissaden gesprongen ; de eerste poort open-geslagen ; en de brug neder-gelaten. Tot de laetste brug gekomen zynde , werden wy ontfangen door eenen peloton-scheut ; dan maekte zich den commandant der artillerie Kessels , meester der verlatene stukken in de halve maen , en rigte ze tot de vesten , waer zyn schroey het beste uytwerksel had ; vervolgens zich by my vereenigende , zyn wy in staet geweest , langs de laetste poort loopsgewys binnen de stad te komen , niet tegenstaende de ballen , die ons van de naburige straten toegezonden werden. De canons die wy genomen hadden , gaven alsdan vuer langs buyten , terwyl onze bataillons , langs de hoeken der straten en van de huizen , waer zy zich onmiddelyk aengekomen , in begeven hadden , om de vestingen noch beter te beheerschen , aen het schieten vielen. Den vyand bevond zich alsdan achter het huys van generael Chassé , waer van de artillerie die Mr. Kessels loopsgewys had in de stad doen komen ; hun deed achter weg verhuizen. Er volgde weldra eene volkomene nederlaag onder die afdeeling , die ons by de 200 krygsgevangen gelaten heeft. Zy heeft zich niet kunnen by elkander voegen , dan aen de Mechelsche poort , waer zy het nog heeft tegengehouden , en opons heeft gevuert. Maer weldra zette zy zich op het kasteel in aftocht.

« Onze eerste zorg dan was van aen de Mechelsche-poortte naderen , waer het leger-corps van generael Mel-

linet onze beweging zeer ondersteunde. Het is na die bewerking , en als de soldaten de kolven in de lucht staken als om zich overtegeven , dat men ons de sleutels der poorten langs welke wy in waren gekomen , kwamaenbieden. Dezen voorval heeft aen den vyand tyd gegeven om in het kasteel te geraken ; want , terwyl wy nyt goeden trouw in onderhandeling waren , was hy op de glacis van het kasteel gekomen , en het was reeds te laet als wy het gewaer werden. Het is in dien oogenblik dat Mr. Kessels een stuk van 6 deed 2 scheuten geven en dat wy ontwaerden , dat het witte vlag op het kasteel vlotte.

« Ons vuur hield weldra op , en ik zond als parlementaire Mr. Kessels met eenen anderen officier , om te weten waeraen wy onshouden moesten. Mr. Kessels werd ontfangen door den prins van Saxe-Weimar , en kreeg voor antwoord van generael Chassé , dat hy met civiele overheden die wy niet kenden , gehandeld had. Zeer verwonderd over dusdanige tyding , heb ik my gehaest , Mr. den generael , u rekening hier van te geven.

« Ons verlies met dit alles , heeft weynig aenmerkenswaardig geweest ; maer ik heb de dood van luytenant Aimar , mynen vriend , te betreuren , die , den eersten kogel , als wy de stad binnen treden , gekregen heeft.

« *(Geteekend)* , NIELLON. »

Aen dit rapport voegt den generael Mellinet by :

« Te Antwerpen binnen gekomen tusschen het vreugdegeroep van al het volk , kondigde niets ons aen , dat eenen dag zoo gelukkig , zoo roemryk voor ons begonst , op zoo schrikkelijke wys zou eyndigen.

« Wy namen onze maatregelen om ons in de plaats
intelligents, wanneer eensklaps de batterijen van den vyand
een tirade vielen, en op Antwerpen gedurende ver-
scheydene uren eenen buy van bomben, ballen, obitzers
en schroey deden vallen, die de stad en de inwoners
met een volkomen nederlaag bedroegen. Dit ongeluk is
niet te beschryven dan aan de kwaadwilligheid of het ver-
radd. Want het is algemeen bekend, dat eenige gewe-
erscheuten door zatte menschen geschoten, de eenigste
oorzaak hebben geweest die den commandant van het kas-
teel hebben schending gegeven, om de stad in brand te
schieten. Mr. Devis, woonende neven het arsenaal,
heeft bekend en getuygd, dat den dag te voren den vyand
had tonnen met pek in het zelve gebracht.

« Alle deze daedsaken zullen getuygd worden door de
commiss, en verschillende agenten der vreemde mogendhe-
den; die kunne verontweerdiging niet hebben kunnen
inhouden, op het zien van die schrikkelikheden. Want,
inderdaad een eenige ballen zonder doel, gelyk zonder
aangelegenheid, wederstaen met al het geen, grof geschut
het vreedste heeft, is een ongehoord gedrag in de militaire
en politieke geschiedenis.

« De Dwarpen, het Arsenaal en aengrenzende straten syn
geheel verbrand, en vallen in puynen. In de verwyderste
deelen der stad hebben de ballen een groot getal huizen
geraekt. Men rekend 2500 bomben zonder te rekenen de
obitzers en de ballen, die de stad doorkruysten. (1)

(1) Ik geloof dat dit getal wel een weynig begroot is.

Den Schryver.

« Den genaemden Auger, franschen krygsman , dien het eerste vrye regiment commandeerde , heeft zich aen het hoofd der zyne naer het Arsenael begeven , met de byl in de hand , en heeft 55 gevangenen genomen.

« Den commandant der artillerie Kessels , my hebbende voorgesteld , van al den materieel dien zich in het Arsenael bevond , te gaen rooven , heeft dit voornemen 's nachts uytgevoert , in het midden der vlammen. Dien officier en ik , ondanks het vuer van den vyand , waarvan de ballen tot ons kwamen , hebben met 30 man die onderneming , zoo gevaerlyk als nuttig voor het algemeen welzyn , ten uytvoer gebracht. Hy heeft midden uyt de vlammen gehaelt 40 caissons , verscheyde affuyten en eene veldsmis ; dit alles waerd ontrent de 60,000 francs.

« Gedurende onze zegenryke binnenkoomst in de stad , handelden de notabelen met den vyand ; eenen wapenstilstand was reeds gesloten.

« De verschillige oversten van het belgisch leger vereenigd op het Stadhuys , te gelyk met verscheyde leden van de regering , hebben een beworp van capitulatie besloten , dat ik hun had voorgesteld ; en waarvan hier den inhoud volgt :

AEN DEN GENERAEL , COMMANDANT VAN HET KASTEEL ,

« De scheyding van Belgie en Holland is eenen voorstel door den koning van Holland aengenomen ; in dit oogenblik verbeeld dus het kasteel de vyandyke macht.

« De politieke rechten van elk , zyn dus onbetwistbaer ; zy zyn volgens wederzydsche belangen geregeld ; het is echter daerom niet min waer dat het recht der overwin-

D

naers moet geeerbiedigd worden. Dit recht bestaet in alle tyden , maer bezonderlyk in deze gelegenheyd , nu de belsche natie koopt hare onafhangelykheyd te winnen ; de gewapende burgers hebben over al aen de voorwaerden voldaan ; zy zyn met volle macht met die waerborgen in Antwerpen gekomen ; dit zelfde leger van belgsche burgers , zou het recht hebben van te spreken , tegen de niet ten uytvoer bringing der capitulatiën van Mechelen en Lier , in welke het aengenomen werd dat der zelve garnisoenen er niet zouden mogen uytgaen ; dan om naer hunne buysgoden terug te keeren ; en niet tegenstaende hebben zy weder de wapens opgenomen , en bevinden zich tegen ons over gestelt in het Arsenaal in de Klooster-straet. De burgers, soldaten, voor het Vaderland sprekende , mogen niet de rechten, die hun de overwinning geeft, misbruyken. Het belgsch leger , altyd overwinnend , en in Antwerpen met de hulp van derzelve brave burgers gekomen , stelt dus de volgende voorwaerden voor :

« 1° De ontruyming van het kasteel , en het Arsenaal in de Klooster-straet , door de troepen die het een en ander bezet hebben.

« 2° Al den materieel dien in het Arsenaal en andere plaetsen der stad is , zal op zyne plaets blyven ; het is slechts eene geringe vergoeding voor het geen reeds verwyderd is.

« 3° De oorlog-schepen die op de ree voor de stad liggen , zyn ook onbetwistbaer eenen nationalen eygendom.

« 4° De officieren zullen hunne degen behouden ; maer de soldaten zullen hunne wapens op de glacis van het kasteel laten ; de hollandsche troepen zullen niet, dan by honderden , en langs de *Porte Secours* uytkomen, of beter;

zy zullen kunnen inschepen ten koste van het provisoire gouvernement binnen 2 dagen te beginnen van de aenneming van de tegenwoordige capitulatie.

« 5° De tegenwoordige voorstellen zullen moeten ten 4 uren 's namiddags aengenomen worden; of als niet voorgesteld aenzien worden.

« Hoofdkwartier van Antwerpen , 27 october 1830 ,
's middags.

« Dit teekenden met ons , de oversten ner nationale macht ; en den afgevaardigden van het provisoire bestuur.

Den Generael-Commandant ,

(Get.), MELLINET.

Den Luytenant-Colonel ,

(Get.) , NIELLON.

Den afgevaardigden van het provisoire gouvernement ,

(Get.), VAN DER HERREWEGE.

Den Commandant van de Artillerie ,

(Get.) , KESSELS.

« Deze capitulatie werd niet aengenomen ; den 28 werd er een verdrag tusschen de oversten van het burger leger en den commandant van het kasteel besloten , met goedkeuring van generael Nypels , opper-commandant van de belgsche troepen , en van den afgevaardigden commissaris van het gouvernement Mr. Rogier.

« Eene waerschynelyke stilte , heeft gedurende den gantschen dag geheerscht ; maer gerugtverspreyders , in groot getal , hebben niet opgehouden de gemoederen te verschrikken. Eenen doodsangst peynigde al de classen.

van de bevolking. De vlucht van verscheydene inwooners die zich naer buyten begeven hadden, konden den zelven buyten verspreyden, en zoo het naer de stad voeren van levens-middelen beletten. Verscheydene officieren hebben, niet tegenstaende hunne vermoeydheyd, wel willen met my doorloopen de meest bevolkte voorborgen *extra muros*, ten eynde de gemoederen in rust te stellen.

« Den 29, deed den opper-generael de volgende proclamatie aanplakken, die het beste uytwerksel op het algemeen gevoelen, en het leger gehad heeft :

HOOFDKWARTIER GENERAEL VAN ANTWERPEN.

29 October 1830.

ORDER VAN HET LEGER.

Brave Makkers,

« Alle uwe poogingen zyn met eenen gelukkigen uytslag bekroond geworden. In weynige dagen hebt gy ten uytvoer gebracht, wat geen leger zelf zou hebben durven ondernemen; wy zyn meester van Antwerpen; het vyandlyk leger is gansch verspreyd; der zelve cavalerie vlugt in wanorder naer de grenzen van Holland.

« Een en wapen-stilstand is gesloten tusschen den gouverneur van het kasteel, en onderhandelingen voor der zelve overgaef begonst.

« *Officieren en Soldaten!*

« Ontfangt de uytdrukking van myne levendige voldoening. Ik heb myn bloed op meer dan een slagveld vergoten; ik heb nooyt met zoo veel moed zien stryden.

« *Makkers !*

« Gedurende de dagen van rust, die gy gaet genieten, zult gy eene goede tucht houden, aen onze vyanden alleen, zult gy de schandé der overtolligheden laten.

« *Den Generael van Brigade, Opper-commandant der belgsche troepen,*

« (Geteekend), NYPELS. »

Tot dus verre de rapports van de oversten van het belgsch leger, nu gaen ik het vervolg der gebeurtenissen, verkort, uyt het werk van den heer Kessels aenhalen:

« Op het kasteel getrokken, kenmerkte zich het hollandsche leger door verwoesting en brandstichting. Een bombardement van zeven uren vernielde zoo vele ryke eygdommen, en besonderlyk den Entrepot, dien in koopwaren voor uytermate waerdens in hield. Dien voorval heeft van gantsch Europa de verontweërdiging gaende gemaakt.

« Ik achte het van myne plicht de voorvallen te doen kennen, die dit ongeluk voorgingen. De ware rede er van is te vinden in de trouwlooze bewerkingen van het hollandsche gouvernement.

« De nydigheyd en kwaedspreking hebben getracht den roem van ons leger te vlekken, en het karakter van belgschen krygsman te brandmerken; zy hebben op ons de oorzaak der ongelukken gelegd.

« In Antwerpen gekomen, op 27 october, vervolgde ik den vyand tot in zyne laetste verschansingen. Na een hevig musket-vuer tusschen het voetvolk van Niellou, en den vyand, maekte ik my meester der uysterste linie van versterkingen. Ik nam deze tot myn voordeel, en

draeyde myne battery tegen de hollandsche soldaten , die op de inwendige vestingen dien post aen de dappere Antwerpenaren betwisteden. Met mynschroey deed ik hun die standplaets verlaten.

« Den colonel Niellon met zyne infanterie , achtervolgde hun vervolgens het bajonnet in de hand.

« Den vyand gedwongen achteruyt te trekken , kwam ik aenstonds langs de Borgerhoutsche-poort in , met 2 stukken canon. Deze richtte ik langs het inwendige der stad , naer de Mechelsche-poort , een punt , dat de Antwerpenaren en de Hollanders , elkander heviglyk betwisteden

« Intusschen brachten den luytenant Cohen en myne 2 zonen , 2 andere stukken , langs henen de vest , om den vyand langs achter aenteranden. Ik beval dadelyk met myne 2 stukken te vuren , en ik merkte aen , dat den vyand achter het huys , eertyds door generael Chassé bewoond , weg vluchte.

« Myne canons op dit huys rigten ; dien post innemen ; en verscheydene krygsgevangenen nemen ; was maer eenen oogenblik werk.

« Er bleef niets meer te overwinnen , alseenen zwakken troep , dien zich op het hovenste der vestingen begaf , en de Mechelsche-poort verlatende , door onze dapperen achtervolgd , waren de Hollanders dood van angst. Digter by de vest gekomen , werd ik gewaer dat zy het kolf in de lucht staken. Ik onderstelde dat zy zich wilden overgeven. Naderende by den major Voet , die hun commandeerde , verklaerde ik hem dat hy , en de zyne , myne krygsgevangenen waren. Dien officier nochtans , wist te ontflych-

ten ; maer den troep van colonel Niellon ontwapende een groot getal vyanden , onder andere 4 officiers.

« Aldus werd volbracht de verovering van Antwerpen. Dezen roem is men verschuldigd aen den moed en de onverschrokkenheyd van onze braven.

« Van Brussel af, altyd verslagen, waren de Hollanders eyndelyk in het kasteel gevlucht. Ik zag er het witte vlag wapperen. Dit vrede-teeken dat wy niet hadden verzocht, noopte den colonel Niellon, om my als parlementaire derwaerds te zenden.

« Ik werd ontfangen door generael Chassé en prins Saxen-Weimar. Ik vernam met verwondering dat zy eenen wapen-stilstand met eene burgerlyke overheyd van de stad hadden aengegaen. Ik deed hnn aanmerken, dat, de stad met de wapens genomen zynde, het aen de militaire overheyd, en niet aen de burgerlyke toekwam, met hen te handelen. Ik kwam naer liet hoofdkwartier terug. Er werd overeengekomen, met generael Mellinet, dat men eene capitulatie zou voorstellen aen generael Chassé, voor de overgaef van het kasteel.

« Het was middag.

« Drager van het beworp van capitulatie, kwam ik oveleen met den officier der voorwagt van het kasteel, dat ik de antwoord ten 4 uren zou komen halen; en dat intusschen de vyandlykheden aen weder zyden zouden ophouden.

« Ten 3 uren hoorde ik met verwondering eene hevige losbarsting van musket-scheuten. Het was in de Kloosterstraet, schuyns over het Arsenaal, tusschen de inwoners en de Hollanders, die hetzelfde nog in bezit hadden. Ik begaf my oogenblikkelyk derwaerds, met eenen witten

Wakdoek aan mynen sabel. Door krachtdadige woorden , wist ik aan de burgers te doen verstaen , dat myn woord gegeven zynde , zy het vuur moesten ophouden tot 4 uren. Maer de Hollanders , tot wie ik my alsdan wendde , luysterden niet. Zy gingen voort met schieten , langs de vensters van het Arsenael en langs gaten in den muur gemaakt , en wel met zulke hevigheyd , dat zy bezwaerlyk mynen chirurgien-major kwetsten , dien eenen bal in het been kreeg , en 2 kanonniërs van het stuk , dat ik had doen naderen. Eepen anderen werd eenen oogenblik daerna gedood.

« Den wapen-stilstand was dus geschonden. Ik verstond dat de uerseling onmogelyk was , en dat het bloed der braven op vraek wachtete. Ik deed dan een stuk van 6 tegen de poort van het Arsenael naderen , en ik lukte om de zelve inteschieten.

« Eenen officier van de belgsche infanterie , met naem Auger , maekte krygsgevangen al de Hollanders die zich daer in bevonden. Sedert 3 en halfuur donderde het canon zonder ophouden , van het kasteel , de vloot en het Vlaemsch hoofd. Ten 6 uren was het vuur het hevigst en brandstigentst geworden , en ging zyne vernieling voort.

« Ik kreeg bevel van generael Mellinet dit dubbel vuur te doen eyndigen , met eene battery opteregten om dezelve tegen de oorlogschepen die op ree in de haven lagen , te doen spelen.

« Ik ondervond weldra dat alle moeyte van dien kant nutteloos was , en nam het voornemen van myn vuur te doen ophouden ; met de hoop dat den vyand het zelve zou doen. Ik werd nochtans in die hoop bedrogen. De barbaren bleven aenhouden.

« Met 25 man van goeden wil , begaf ik my in het midden der vlammen van den Entrepot en het Arsenael , en gelukte om , niet tegenstaende eenen regen van ballen , 40 caissons , 2 affuyten en eene veldsmis te behouden.

« Nochtans te veel was er aen gelegen , om de oorzaak van de inbreuk van den wapen-stilstand te kennen , en om het niet het belang te zyn der Belgen , deswegens eene onderzoeking te doen.

« In myn rapport van 31 october, aen Mr. den generael commandant , drong ik sterk aen , dezelve te vragen ; verzekerd als ik was , dat de Hollanders en niet de Antwerpenaren , den wapen-stilstand gebroken hadden.

« Dit onderzoek had plaets door bevel van generael Nypels. Het heeft klaerblykelyk bewezen , dat het bombardement in het inzicht van generael Chassé was. Het heeft bewezen dat reeds den dag te voren hy van zin was, zich over Antwerpen met de bomben en het vuur te vreken. Het is er bewezen , dat de hollandsche officieren hadden doen in het Arsenael brengen , tonnen met pek , en eene menigte andere brandstoffen. Het is er insgelyks bewezen, dat Chassé de drygendste bevelen gegeven had , onder andere van het voorgeborgte Borgerhout te doen in brand steken , den dag van onze intrêde binnen Antwerpen. De zoogenaemde capitulatie met Mr. Van Der Herreweghe was dus maer eene hinderlaeg om tyd te winnen.

« Het is zeker dat zonder de gevechten binnen in de stad, door de antwerpsche patriotten aen de Hollanders geleverd, ons leger in de faubourg's zou hebben moeten blyven ; maer het is ook zeker , dat zonder onze troepen , de Antwerpenaren kunne onderneming zouden hebben moeten

E

verlaten, daer zy onder het getal zouden onderdrukt zyn geworden, vermits Willem aen zynen welbeminden Chassé, zoo veel hy dezelve zou noodig gehad hebben, hulp zou toegezonden hebben. Eer zy dus zoo wel aen de dappere Antwerpenaren, als aen het leger !!

« 'Savonds van het bombardement, had ik bevel gekregen van generael Mellinet, van met gloeyende ballen naer de vloot te schieten, als den vyand zyn vuur nieb ophield. Een en nooster was zelfs bestemd op het Laureysfort, aen de haven waer ik myne standplaats had genomen.

« Dit order scheen my gevaerlyk, en ik kon het niet op my nemen, om het ten uitvoer te brengen. Ik dede zelf het vuur ophouden, in de hoop dat den vyand het zelve zou gedaen hebben. Ik gaf vervolgens rekening van myn gedrag aen generael Nypels, en Mr. Regier, en ils deed hun aanmerken dat, indien ik had moeten beginnen te schieten, het kasteel en de vloot, beter voorzien dan wy, ook zoo zouden geantwoord hebben; dat dan de stad grootere gevaren zou geloopt hebben, en dat het in de lochtspringen van een enkel schip, aen de stad afgryselyke ongelukken had kunnen veroorzaken.

« Het is wel waer dat ons geschut, dat wy van de kaey op de kanoneerbarken richteden, de brandstichters niet heeft kunnen doen ophouden; maer het heeft ten minst de zelve vervaerd gemaakt. Ziet hier ter staving van myn gezegde, wat een hollandsch dagblad van 8 november 1830 zegt :

« Volgens rapports, in het departement van marine
« gekomen, van wegens kapiteyn J.E. Lewe Van Aduard,
« commandant der vloot, die, voor Antwerpen, een groot
« aendeel heeft genomen in het bombardement dier stad,

« van 27 october ll. , is het getal der dooden 17 , en der
 « gekwetsten 36. Onder de dooden telt men de luytenants
 « der 2de klas L. G. Maes en J. Kleinkhamer , van de
 « corvetten Proserpine en de Comeet. De fregat Euridice
 « heeft weynig geleden ; maer de bovengenoemde corvet-
 « ten en de canoneerbooten , hebben aenmerkelyke scha-
 « den geleden. Het heeft aen Z. M. behaegt aen generael
 « Chassé 32 decorationen van het Willems-orde te zenden ,
 « als bewys van voldoening voor de gedane diensten aen
 « het vaderland , tydens het bombardement van Antwer-
 « pen , aen de officieren te geven , die sich het meest
 « in die eervolle zaak hebben gekwet. Chassé zelve ,
 « is door Z. M. met het groot Militaire-kruys beloond
 « geweest. »

« 'S anderdags 28 october , werd eenen oorlog's en
 « verdediging's-raed byeengeroepen , onder het voorzitter-
 « schap van den generael Nypels, en waarvan deel maakten

- « Mellinet , generael van brigade ,
- « Van Der Swissen , commandant der provincie ,
- « Nypels , colonel chef van den staf ,
- « L'Olivier , commandant der plaats ,
- « Niellen , luytenant-colonel ,
- « Kessels , commandant der artillerie.

« De heeren F. Chazal , Dubois , zoon , en eenen
 « anderen inwoonder onzer stad , werden gelast zich naar
 « het kasteel te begeven , om aen generael Chassé voor te
 « stellen , het zelve te ontruymen. Dien eersten stap had
 « slechts voor gevolg , hun te doen aenduyden de uer ,
 « op welke men de antwoord van generael Chassé zou kon-
 « nen komen halen.

« Deze voorstellen waren van den volgende inhoud :

« 1° Het provisoire gouvernement vraegt dat generael Chassé het kasteel ontruyme , tusschen dit en dry dagen.

« 2° Den generael en zyn leger mogen zich verwyderen met wapens en oorlogs-tuygen.

« 3° Het provisoire gouvernement gelast zich aen den generael te bezorgen , alle middelen van overvoering voor hem en zyn leger.

« 4° Tot op het ten uytvoer brengen der boven aengehaelde voorwaarden , zullen de vyandlykheden aen beyde zyden zyn opgeschorst.

« *Voor gelykluydend afschrift ,*

« (Geteekend) , F. CHAZAL. »

Den generael Chassé antwoorde aen die voorstellen door de volgende :

« 1° Den luytenant generael baron Chassé geeft het kasteel niet over , zonder een bevel des konings , zynen hoogachtbaren meester.

« 2° Voor het welzyn der stad , neemt hy den wapenstilstand aen , onder de volgende voorwaardens :

« A. Optehouden de verdedigings-werken.

« B. Dat geene gewapende mannen mogen op de Pleyen komen , of in de omstreken van het kasteel.

« C. Dat men geene vyandlykheden tegen de escader van Z. M. , in de Schelde liggende , zal plegen.

« D. Dat men wedergeve het magazyn van levensmiddelen , gisteren in den Tivoli , niet tegenstaende den wapenstilstand , welken den generael baron Chassé belet heeft eenen uytval te doen tegen de plunderaren.

« *Den Luytenant-Generael ,*

« (Geteekend) , BARON CHASSÉ. »

Den oorlog's-raed stelde de grondslagen vast , op welke men met Chassé kon handelen en na veel twisten , besloot men het volgende aen beyde kanten :

« Het provisoire gouvernement magtigd Felix Chazal, om met den generael commandant van het kasteel van Antwerpen te handelen op de reeds vastgestelde grondslagen , naer van hem gekregen te hebben de volgende uytleggingen :

« 1° Om toettestemmen in het ophouden der aenranding's - werken , met voorwaerde , dat het kasteel lang's zynen kant , insgelijk's zal ophouden , met werken vandenzelvenaerd, alles in den *statu quo* latende.

« 2° Om vast te stellen wat men verstaet , door de omstreken van het kasteel , en den afstand te bepalen.

« 3° De hollandsche escader , zoo als zy in het oogenblik voor Antwerpen ligt , zal geëerbiedigd worden.

ANTWOORD

Van Luytenant Generael baron Chassé.

« Aengenomen.

« Van de Mechelsche-poort lang's de Eksterstraet, de Barvoetstraet , Rochusstraet , Lepelstraet , en het geheele Arsenael ; buyten de stad eenen afstand van 300metres van het eynde der glacis , ook de 2 lunetten^t, (*St.-Laurent en Kiel*) hier onder begrepen.

« Den luytenant generael , niet kunnende antwoorden , dat Z. M. den Koning der Nederlanden , niet zoude eenige andere

« 4° Wat de wedergaaf der geroofde levensmiddelen aengaet, de plundering plaatshebbende gehad, zonder de wet van het bestuur, en niet door de troepen, en meer kwaed dan goed uytgewerkt hebbende, kan het er geene verantwoordelykheid over nemen.

« 5° Den generael zal den uytstel vaststellen, tuschen welken hy de bevelen van zynen souvereyn zal doen kennen.

Dien uytstel zal niet mogen over de 5 dagen duren, te beginnen van den dag dezer; zoo dat hy zal geeyndigd zyn op 2 november's middags.

« 6° De ervatting der vyandlykeden zal moeten aangekondigd worden, van wederzyde, 12 uren te voren.

(Geteekend),

F. CHAZAL.

oorlog - schepen zenden, vraegt dat zy in de escader begrepen worden.

« Die rooving plaats hebbende gehad door de troepen, gedurende den wapenstilstand, eyscht de rechtvaardigheyd, dat de geroofde voorwerpen wedergegeven worden.

« Den generael niet kunnende verzekeren, wataengaet den dag dat hy de antwoord van Z. M. zal hebben; kan hy dus op dien artikel niet antwoorden.

« Aangenomen.

Voor gelykluydend afschrift

(Geteekend),

CHASSÉ.

Luytenant-Generael.

« Op die antwoorden van generael Chassé stelde onzen oorlog's-raed de artikels van eenen wapen-stilstand vast, welken gezonden werd aen den afgevaardigden van het provisoire gouvernement. Dit verdrag, dat ik niet onder het oog heb, werd aen Chassé gebracht, dien het zelve aennam., behoudens dat hy vroeg, dry ossen., een of 2 tonnen genever., en zoo veel ryst., om hem schadeloos te stellen van de zoo genaemde rooving van het magazyn den Tivoli; doch hier aen was den raed niet van zin te voldoen., hoe weynig van aenbelang ook de vraeg was. Den generael Nypels zelve stelde zich hier stellig tegen., schoon deze voorwaarde later werd uytgevoerd.

« Den vyften 's middags was het eynde van het verdrag. Den raed vergaderde in het Paleys, in tegenwoordigheid van Mr. Ch. Rogier, lid van het provisoire bestuur. De gedachten waren langen tyd verschillig op het vraegpunt, of het behoorde den wapen-stilstand te laten voortduren, of niet. Het gebrek aen zwaer geschut., aen kanoniers., aen officiers van genie., in een woord aen al dat noodig is om een volkomen beleg te beginnen.; maer nog meer de opmerking dat Chassé kon Antwerpen in as leggen., en de verzoeken der kooplieden en consuls.; dit waren de beweegredenen die de overhand behielden.

« Terwyl den raed nog vereenigd was, kwam men aankondigen dat den commandant der vloot, als parlementaire kwam. Mr. Rogier, en den colonel Nypels ontvingen hem., en hadden met hem eenige uytleggingen, gevolgens welkers, de vaert voor de kleyne schepen, die de Schelde moesten opvaren, werd toegelaten, en men besloot den wapen-stilstand, die men aanbod te laten voortduren.

Ik heb nu een wyle tyds achtervolgens den heer Kessels laten spreken, zonder hier myne aenmerkingen te voegen; ik erneme dus myn verhael aen het inkomen der Belgen binnen Antwerpen :

: Groot was de verrukking der burgers van Antwerpen , op het zien der gene , die zy niet ten onrechte hunne verlossers noemden ; want nu de zaken in wanorder waren , nu onze staetsmannen, die te Brussel de revolutie gemaakt hadden , als andere Samsons de colonnen van Willem's troon hadden geschokt , was het noodzakelyk dat den tempel viel ; gelukkig nog , dat hy onder zyne puynen de gene niet versmachtte, die hem hadden doen vallen.

: Overigens , nog grooter dan 's morgens het geloof had geweest , om de volontairen te zien binnen komen , was nog het wegluchten der ongelukkige Antwerpenaren , wanneer Chassé ons met zyn grof geschut begroette. De bruggen waren opgekropt ; er kon noch kar noch wagen over de zelve ryden. De lucht gansch rood , even als eenen spiegel , kaetste weder al het verschrikkelyke der vlammen , die onze gebouwen verslonden ; de ballen , die de lucht alfluytende doorkruysten , de bomben, congrevische vuerpylen , die den dampkring doorkloven , het gedommel van het kanon , het bersten der bomben en obitzers , het vallen der steenen , het gekarm der kinderen , het gehuyl der vrouwen , de vervloeking tegen den vreeddaerd , die ons zoo tergde , de vuerbaek des torens van den Entrepot , die van verre hare drygende vlammen aen de oogen der verschrikte aenschouwers toonde ; dit alles maakte van dien nacht het schrikkelykste schouwspel , dat ooyt 'smenschen oogen treffen kon. Ik meen niet te ver-

grooten , als ik dien nacht vergelyk aen den genen , waer in den solfer en andere brandstoffen des eerst losbrandenden Vesuef , de steden Pompeji en Herculanium , onder hare brandende as begraeften ; daer ook vluchten vrouwen en kinders ; daer ook werd de lucht met brandstoffen doorkloven.

Eyndelyk vereenigden zich vier achten's-waerdige burgers , om het hart des vreedærds trachten te vermurven , en lukten in dit hun loffelyk voornemen , want weynig tyd daarna , hield het gedommel op , en men ging een verdrag aen , waer door den wapen-stilstand vastgesteld werd , op de voorwaerden als men hier voren gezien heeft.

Deze achtbare heeren waren : DU BOIS , CASSIERS , DE CONINCK en VAN AERDE.

Den nacht eyndigde ; den dag verlichte eyndelyk den schrik en vrees. Gerugtverspreyders , sommige uyt kwaedwilligheyd ; andere door onwetenheyd ; nog andere door den al vergrootenden angst verdreven ; liepen overal rond , en bliezen overal als met de bazuyn der faem , dat Chassé ten 8 uren 's morgens weer moest gaen schieten. Dit woord weergalmden welhaest van het eene punt der stad tot het andere , het gekarm en het gehuyt ernam ; ja , vergrootte elk oogenblik. Het weer was hard en ruw ; den wind had den geheelen nacht gebulkt ; des morgens stak hy nog heviger op. Den regen viel met groote droppen. De lucht , die over eenige oogenblikken nog zoo roodverwig was , verduysterde ; dit alles vermeerderde nog den schrik. Elk haeste zich zyne goederen op karren , wagens , berrien , ja korrewagens te laden , en ging den hoop der vluchtelingen van den vorigen avond nog vergrooten ,

F

en den reeds grooten schrik nog vermeerderen. De stad was als het ware verlaten; het scheen zy moest hare gantsche bevolking verliezen.

Uyt die verlatenheyd ontsprong natuerlyk de eenzaamheyd; deze nog vermeerderde de soort van schrik, die men op het zien der lege straten, geslotene huizen, en verlatene puynen opvatte; doch allengs kwam een gedeelte der burgers weder, het grootste gedeelte bleef nog buyten de stad, en den winter was voor de hand. Niemand durfde laten werken; niemand durfde zyn geld besteden; elk hield zich byna altyd gereed om te vluchten, en het is zeker dat dezen gedurig onzekeren angst, erger was voor menigen, dan het gevaer dat zich openlyk toonde.

In dien stand van zaken, lukte het ons den winter te bereyken; maer nu begon men eerst de noodlottige gevolgen te zien, van eenen wapen-stilstand, die wy voor ons goed besloten hadden, en die de mogendheden ons later voor ons ongeluk deden volhouden. Koophandel, nyverheyd, in de gelukkigste jaren zelf, door het jaergety gestremd, waren het nu nog meerder, door den staet van zaken, waer men zich in bevond. De groote menigte der volkklas, waer aen het weynig aengelegen is, welk bestuer zy hebben, en die met werk en onderhoud te vrede te stellen is, konden hier eene noodlottige beweging voor de rust der burgers veroorzaken. Daer hier dus geen werk was, voor hun den kost te bezorgen, moest men middelen uytwinnen, om hun den kost te doen verdienen.

Sommige burgers stelden voor, met goedkeuren der overheden, inteekeningen te doen aen de ryke burgers, om aldus de noodlydende te helpen. De commissie die deswegens genoemd werd, of beter zich zelve noemde,

kweet zich vol menschlievendheid van die heylige plicht ; die zy zich zelven hadden opgelegd.

Maer de burgerlyke overheden begonnen er zich in te wikkelen, en dan begonnen veel alsommige uyt gierigheyd, andere grootendeels nuyt byna onmogelykheyd , tegen dit almoes-geven te praten.

Deze aelmoessen werden aen de ongelukkigste bedeeld , 50 centen par dag , mits zy , voor dit daggeld , zouden aen het een of ander stads werk bezig zyn. Het is wel waer , gelyk sommige onverstandige lieden zegden , dat het grootsten deel dier werken , volstrekt niet noodig was, maer het volk in ledigheyd laten , en het dus den gevaerlyken middel laten, om de aen hun uytgedeelde aelmoessen, ten gevolge der ledigheyd , in onnut te verspillen ; hun laten by elkander vergaderen , en met de vergelyking van het voorledene met het tegenwoordige , hun den ongelukkigigen staet , waer in de koppigheyd van Willem ons bracht , te laten inzien ; dit was zeker te gevaerlyk , om niet alles aentewenden en om niet die hinderpalen der algemeene rust uyt den weg te ruymen.

Men wilde het volk helpen , maer ook bezig houden , om de ledigheyd , die oorzaak van zoo vele onheylen , niet in het hart der menschen te laten glippen.

Aldus had men den winter begonst ; aldus moest men den zelven eyndigen.

Het is hier , dat ik meen te moeten vragen , welke de oorzaak was , waerom men sedert het bombardement, tot op 24 december 1830 , het luyden der klokken deed ophouden ; was dit misschien eene straf , die men de klokken wilde opleggen , voor het stormen dat zy 's mor- op 27 october deden ? of was het een bevel van Chassé,

dat men volgde , om dat hy , en zyne *dappere* soldaten , van dit gedommel vervaerd waren ? Dit is de eenigste rede die ik hier van meen te kunnen vinden ; nochtans , zeer zeker is het , dat er vele van hun , die het aen Willem's zyde hielden , uytmaekten , dat men zoo allengs , de burgers wilde hunnen Godsdienst ontnemen , door aen den zelve , van tyd tot tyd , eenige zyner gebruyken en plechtigheden te ontnemen.

Intusschen , en kort na Nieuw-jaer , ging men zich hereyd maken , om eenen koning te kiezen. Dan was het , dat de , aen het bestuer tegenstrydige party , alle middelen aanwendde , om eenen prins van Oranje op den troon te stellen. Maer daer het Congres , de uytsluyting van het stamhuys van Nassau had besloten , lukte dit hun niet , ondanks alle poogingen , die zy konden aanwenden. Men verzekerde zelf , dat er petitiën rond liepen , waer door men verzocht , ja smeekte , eenen Oranje tot den troon te roepen. Schimpschriften , liedjes van allen aerd , werden in menigte rondgebreyd ; maer alle hunne werkingen dienden niet , dan om hun by alle goede burgers , meer en meer in den haet te brengen , en verachtelyk te maken.

De Belgen hielden zich , niet tegenstaende den wapenstilstand , gedurig op hunne hoede , en dagelyks begaven zich onder de volontairen , jongelingen der treffelykste familien onzer stad , om in geval van nood de vryheyd , ten koste van hun bloed , te verdedigen.

Willem had op het aenvangen der revolutie hier ter stede , de Schelde in staet van beleg verklaert. De agenten der verschillende mogendheden dwongen hem , de zelve weder te openen. Aen dit bevel gehoorzaamde hy wel volkomentlyk niet , maer het is zeker , dat dit veel invloed

op den voorspoed van Antwerpen heeft gehad ; en dat den koophandel , ondanks de gevaren der Schelde , lange beyde kanten met kapons voorzien , tamelyk goeden uyt-
slag had. Iedereen weet hoe dikwils de vaert belet , en vervolgens weer toegelaten werd ; een ieder kent de drey-
gende brieven van Chassé hier over , aen onze overheden geschreven .

Het kasteel was inderdaed eenen slegten huerman voor Antwerpen. Zeker is het , dat dit geen hoegenaemd ver-
trouwen kon inboezemen ; vermits het den Hollanderen gedurig behaegde ons te bedreygen , op de minste beweging die wy deden ; en daer wy alsdan zwak genoeg waren , om in hunne vragen intewilligen , zoo werden zy nog stouter op het zien van onze laffe gehoorzaamheyd ; maer zy , integendeel , deden alle de veranderingen die zy goedgevonden , om dat zy wel wisten , dat het militaire gouvernement aen hun verkogt was , of te zwak , te laf , hertig , om zich aen die onrechtvaerdigheyd tegen te stellen .

Het was in dien staet van zaken , dat wy in de maend february waren gekomen .

De hollandsche brikken en fregatten , hadden hunne positie voor de stad verlaten , om dat zy vreesden , door de ysschotsen te worden beschadigd . Men had ons integendeel gezonden , eenige andere canoneerbooten , die zich in de inbochttingen of op den kant konden verschuylen .

De ysschotsen , dit zeer weynig in getal hadden geweest , waren eyndelyk weggeraekt , en het was den 5 february , dat den admirael aen de canonières de oude standplaetsen deed ernemen .

Het was ruw er hard weder ; de golven slingerden de ranke vaertuygen heen en weder , en dregen elk oogenblik de booten te doen zinken , wanneer eensklaps den wind nog heviger aendrong , de canoneerbooten nog meer en meer slingerden , en eenen der zelve van zyn anker sloeg. Hy kloof de baren met de snelheyd van eenen pyl ; en de ongelukkige matroozen wagten al huylende , de dood die hun in hare armen hield , af. Op hun geroep , op het zien van hun onheyl , hadden zich de menschlievende zee-werklieden , der compagnie Gorter , naer den boord des Scheld's begeven , om hun , in geval van nood , te redden. Hoe slecht werden hunne menschlievende inzichten , van dit ondankbaar volkje , beloond !!!

Den canoniëre strande eyndelyk aen den Kattendyk , een weynig voorby Laureys-fort , en daer was het , dat capiteyn Gregoire , den luytenant Van Spyck aensprak , en hem guthartig aenrocht aentelanden , hem verzekerende , dat hy hem ter hulp kwam , en hem onder zyne bescherming nam.

Den luytenant Van Spyck kwam inderdaed aen latid , om zich te verzekeren , dat er niets kwaeds voor hem te vermoeden was. Hy begeeft zich terug naer zyn vaertuyg ; als om iets te gaen halen ; maer steekt eene brandende lont in de kruid-kamer , en het schip berst , met een schrikkelijk gedruys , de lucht in. Capiteyn Gregoire , en sommige zyner makkers , sneuvelen op het oogenblik , of korts daerna , aen het gevolg hunner wonden.

Die losbranding had de gantsche stad door , den schrik en vrees verspreyd , die zulke wandaed natuerlyk moest veroorzaken. Want , wat rede had hy , van de gene die hem wilden helpen , zoo verzedelyk om te brengen ? en

indien hy maer slechts zyne vyanden had in zyne nederlaeg medegesleept, dan dulde nog de daed verschooning; maer in zyne zotheyd aen het leven berooven, mannen, die het zelve nog moesten genieten, wiens verdediging het Vaderland nog noodig had, en die nog lang het zelve hadden kunnen dienen, dit is een schelmstuk, dat altyd elk redelyk mensch, welk ook zyn gevoelen zy, verfoeyen zal.

Edoch, de Hollanders schaemden niet dien moordenaar, welken, hadde hy ontkomen, de doodstraf zou hebben verdiend, aen de De Ruiters en Claassen te vergelyken; aen hem eene grafsombe opteregten; zyne weduwe *baronesse* te maken; en zyne kinderen ten koste van den staet te doen opvoeden.

Ongelukkig echter, dat wy, dien dag, welken wy in onze geschiedenis, als een blyk van de edelmoedigheyd der onze, in rauw gewaad moeten aenteekenen, en dat de gene, die zoo vriendelyk hanne schipbreuk lydende vyanden gingen helpen, slachtoffers van hun medelyden, sneuvelden.

O Willem! O gy! die oorzaak zyt van alle deze onheylen, moge op u hoofd alle het bloed, dat voor uwe moetwillige koppigheyd vergoten werd, vraek roepen!!

In de dagen van schrik en vrees, hadden onze bestuurders het roer van regering verlaten, in de handen der afgevaardigden van het provisoire gouvernement.

Den heer De Caters, dien gantsch niet op de achting zyner medeburgers, om eene erkiezing te bekomen, kon aenspraek maken, achtte niet noodig het voorbeeld zyner ambtgenoten te volgen. Hy bleef uyt de stad, en maakte zich daer door alleen plichtig.

Want, om de waarheid te zeggen, hy had genoodzaakt geweest te handelen, als hy deed, en de zaak van Willem als openbaren ambtenaer te verdigen.

Niemand kon hem ten kwade rekenen wat hy hier voor deed.

Men had dan in zyne plaets eenen anderen Burgemeester gekozen, en dezen had weynig tyd bestuerd, wanneer hy zyn ontslag vroeg. Hy werd hier in, door vele zyner mede-ambtgenoten, nagevolgd; en men koos in zyne plaets Mr. GERARD LE GRELLE, dien zoo goed, thans nog, onze stad regeerd.

Eer zy aen hem, dien door een wys bestuer, ons inwendige zoekt te verzekeren; terwyl van den anderen kant, hy in de kamers alle middelen aenwend, alle zyne gesprekken slechts voor oogwit hebben, ons geluk langs buyten te bezorgen. Eer zy aen hem, dien zich in Cholera en bombardement van het kasteel, en in elke treurige omstandigheyd, waer in de stad zich bevond, zoo eervol van de lastige taek, die hem door zyne medeburgers werd toevertrouwd, wist te kwyten. Ja, hy heeft *die taek verstaen*; hy kent de zwaarte van den last, die hem drukt; maer zynen vaderlandslievenden iver weet den zelven te verligten.

LABORE IMPROBO.

En sedert het begin van zyn bestuer, kan men, schoon onder het bereyk van het kanon van Chassé, gaen rekenen de trapsgewyze verbetering van onze zaken hier ter stede.

Ziet hier de proclamatie, waer door hy zyne kiezing aen zyne medeburgers en onderhoorigen bekend maekt

PROCLAMATIE.

AEN DE INWOONDERS VAN ANTWERPEN.

Waerde Medeburgers ,

« Door uwen keustot de verhevene functien van eersten magistraet uwer stad geroepen , zoude ik aen myne plicht vermeenen te kort te doen , indien ik niet aen het vertrouwen , waarvan GL. my een zoo uytstekend als veree- rend bewys geeft , beantwoordde.

Het is my niet onbekend , dat er eene groote verantwoordelykhejd op myn hoofd zal rusten ; ik weet dat er tallooze moeyelykheden te overwinnen , en byna onherstelbare ongelukken te herstellen zullen zyn ; maer hoe gewigtiger , hoe moeyelyker de omstandigheden zich voordoen , hoe meer ik gevoel dat het noodig is , moed en zelfsoffering aen den dag te leggen.

Omringd door de kennissen en de ondervinding der Heeren Schepenen en Leden van den Raed van Bestuer , zal hunne wysheyd my altoos tot rigtsnoer myner handelingen verstrekken ; en indien er andere verlichte inwoonders my nuttige gedachten gelieven mede te deelen , zal ik dezelve met genoegen en dankbaerhejd ontfangen.

Op de medewerking van myne goede Medeburgers durf ik my berusten , ten eynde het goede te stigten , het welk al de classen der Maetschappy verlangen : myne poogingen zullen aenhoudelyk strekken om hunne genegenhejd , hunne achting en hun vertrouwen te winnen ; den Godsdienst , de Vryheyd , den Koophandel , de Nyverheyd en de Konsten , zullen altyd eenen steun in my vinden , den ongelukkigen eenen Trooster , alle de inwoonders eenen

G.

Broeder ; hunne belangen zyn de myne , hunne rust , hunnen voorspoed zullen myn geluk en mynen roem zyn.

Antwerpen , 14 february 1831.

(Get.) DEN BORGEMEESTER , GERARD LEGRELLE. »

Gedurende dien tyd , gingen onze volksverbeelders in het Congres voort , met de Constitutie te vormen ; deze op het pnut zynde van geeyndigd te worden , stelde men voor eenen koning te kiezen.

Lang sprak men over dien aanbangelenden keus , voor meer men voorzeker wist , op wie men het oog moest slaen. Eyndelyk , vereenigde zich de meerderheyd der stemmen voor Charles hertog van Nemours , tweeden zoon van den koning van Vrankryk. Doch dezen , (of ten minst zynen vader voor hem) , weygerde den troon , die men hem aanbod , te aenvaerden.

In afwagting , dat men den geweygerden troon kon vervullen , besloot men het bewind aen eenen regent in handen te geven , en het was aen den president van het Congres , den Baron Erasme Surlet de Chokier , dat men die waerdigheyd opdroeg.

Dien ouderling verdiende die eer zeer wel ; maer te zwak , uyt kracht zyn's ouderdoms , om alle den last , welke dien moeyelyken post met zich sleep , te dragen ; werd bedrogen door laffe , die het land , zoo ongelukkig alreeds door den staet van zaken , nog in ergere gesteltenis brachten.

 DERDE HOOFD-DEEL

Van Der Smissen. — de Robiano. — Leopold. — Lunette St.-Laurent. — Dry Scheuten. — En verders van Augustus 1831, tot aen het Houwelyk des Koning's.

Het weygeren van den koning van Vrankryk, om voor zynen zoon de kroon te aenvaerden; het kiezen van den Regent, dat niet slecht met het Congres, aen een door de mogendheden verfoeyde republiek geleeek; het versterken der Noorder-deelen onzer stad, die nochtans, gelyk ieder weet, niet hevig voortgingen, en meer om het volk werk te geven, dan wel om de stad te versterken, gemaekt werden; uyt dit alles wisten onze tegenstrevers zoo veel vrucht te trekken, dat zy geduriglyk onze burgers ontrusteden. De zaken kwamen dan eyndelyk tot dat punt, dat men in algemeenen raed van bestuer, besloot, eene deputatie naer Brussel te zenden, om de waerheyd der gerugten, en de inzichten van het gouvernement, te kennen.

Maer toen vielen alle de leugens in duygen, en dezelve werden in het volgende berigt, volkomentlyk gelogenstraff. Ook was er niemand die nog vrees koesterde, als hy het zelve gelezen had :

ZEER BELANGRYK BERIGT.

« De deputatie uyt den algemeenen raed van bestuer der stad Antwerpen naer het gouvernement te Brussel gezonden, is alhier wedergekomen.

Zy is besonderlyk en stelliglyk door het voorloopig bestuer gelast geworden de meest mogelyke publiciteyt aen het volgende te geven.

Het voorloopig gouvernement heeft geene de minste vyandlyke , maer alleenelyk vreedzame inzigten.

Den staet der stad Antwerpen verdient by het zelve het grootste belang. Deze stad is het voorwerp van deszelfs aenhoudende zorg.

De werken die aen het Noorden en op andere punten derstad verrigt worden , zyn geenzints opgeworpen in de meening van eenen aanval te doen ; maer enkelyk en voornamelyk om arbeyd te verschaffen aen de werklieden, welke er voor het oogenblik van beroofd zyn.

Eyndelyk , de kooplieden en andere inwoonders van Antwerpen , moeten zich aen geene ongegronde vrees overgeven , maer integendeel , met de grootste verzekering , hunne gewoone bezigheden hervatten.

Daer en boven heeft het gouvernement aen dedeputatie nog te hopen gegeven , dat men in het kort nog meer bevredigende maetregelen zou nemen.

Antwerpen , 25 february 1831.

(Get.) *Gleizes, D. Ogez, J. B. Donnet, C. Van Havre. »*

Intusschen nochtans , hadden alle de valsche uytstroyingen . waer mede de orangisten hunne hoop vleyden , zoo zeer het volk verbitterd , dat het eyndelyk overal zich in woede stelde , en zelfs tot overtolligheden over ging.

Gend , Brussel , Mechelen , Antwerpen ; elke stad had hare beurt , om het tooneel te geven van wanorders.

De orangisten , of gelyk hy zelfs later bekend maekte , Lord Wellington , hadden weten den generael-commandant der provincie, baron Van Der Smissen , te verleyden; hy beloofde eene beweging ten voordeele der vervallene dynastie te bewerken , en trachte aldus het hollandsche

gouvernement hier weder intebrenghen. Doch dit lukte niet : zyn verraed werd ontdekt , en den verrader vluchte lafhertiglyk ; verliet zyne mede-plichtigen ; en brandmerkte zynen naem. De verontwaerdiging had zich meester gemaakt van elks gemoed. Het volk viel aen het muyten , en de plundering volgde welhaest ; by verscheydene werden de ruyten uytgeslagen ; de meubels verbryzeld ; maer het was besonderlyk op het huys van den heer de Caters , dat het volk zyne woede uytte. Soortgelyke voorvallen vermeerderden zich niet dikwils , wy hadden geene verdere ongelukken te betreuren. Het goed orde werd weldra hersteld , en alles was wederom in rust. Den borggraef Le Hardy de Beaulieu , had generael Van Der Smissen vervangen en dezen gaf over die plunderingen de volgende proclamatie :

LANDELYKE AFDEELING.

HOOFD-KWARTIER ANTWERPEN.

den 3 april 1831.

Inwoonders van Antwerpen!

« Sedert den nacht van 31 meert, is de openbare orde niet meer gestoord geweest , ik bedank u daer voor ; nu gezond verstand heeft de eerloozen beoordeeld , gy hebt ze verworpen , en de lafhertigen hebben zich versteken. Dat de goede burgers zich dan gerust stellen ; dat die gene welke de vrees uyt hunne huizen heeft verdreven , er met gerustheyd weder in terug komen ; gantsch het garnizoen waakt voor hun.

Werklieden der stad Antwerpen ! Gy zyt het vooral die de wanorders moet haten ; zy veroorzaken het wantrou-

wen ; den ondergang van den koophandel en de nyverheid , en vervolgens uwe eygene ellende. Aenhoort dan de stem van uwen Generael ; hy is geen en verrader , vermits hy gezworen heeft van ten koste van al zyn bloed de besluitten staende te houden van het Nationaal Congres , welke de familie der Nassauen uyt Belgenland hebben weggejaegd , en welke ook de Nationale onafhangelijkheid verzekeren ; maer ook ten koste van al zyn bloed , zal hy beletten dat onze schoone revolutie door plunderingen en brandstigtingen bevekt worde.

'Tis niet genoeg de rust hersteld te zien ; het is ook noodig nog eenige voorzorgen te gebruyken om de booze aanslagen te keer te gaen. Ik beveel dus dat de koffyhuyzen , herbergen en andere publieke vereeniging's-plaetzen , tot nader orde , ten 7 uren 's avonds zullen zyn gesloten.

Er zal eene natuwerkeurige opzoeking gedaen worden der vreemdelingen , die niettegenstaende de beschikkingen vervat in de proclamatie van eergisteren , in de stad zouden zyn gebleven , en ook van de inwoonders die de zelve , zonder myne toestemming , in huys gehouden zouden hebben.

Alle samenrottingen van personen in de straten en openbare plaetsen zyn strengelyk verboden , en zullen door de gewapende magt worden uyt een gedreven , wanneer men aen de uyt noodigingen der militaire overheden zal wygeren te voldoen.

'S nagts zullen de voorgevels der huizen moeten verlicht zyn.

Den Generael commanderende de tweede militaire afdeeling,

(Get.) Borggraef DE BEAULIEU.

Ontrent den zelyen tyd verliet den heer de Robiano ; dien zoo weerdiglyk gedurende de moeyelyke dagen , onze provincie had bestuerd , en Antwerpen by het Congres zoo wel wist te vertegenwoordigen , het bestuer ; en gaf hier over de volgende proclamatie :

PROCLAMATIE.

Inwoonders der Provincie Antwerpen.

« Na geheel myn leven ver van alle ambtsbetrekkingen te hebben doorgebracht nam ik , na vier weygeringen , op 4 october 1830 , den moeyelyken post van den gouverneur der provincie Antwerpen , met het enkel oogmerk , om myn aendeel tot het algemeen welzyn. by te brengen , alsook met het vast voornemen van my van de ambtsbetrekkingen te verwyderen , als wanneer ons Vaderland in meer geruste omstandigheden zou verkeeren.

Voor de eerstemaal in de Administratie tredende , gevoelde ik de noodzakelykheyd van yverige medewerkers. Ik kwam , onder het vuer der bomben en der op de stad geworpen wordende brandstigtende stoffen , binnen Antwerpen met de heeren Rogier , lid van het provisorische gouvernement , Chasal , d'Egremont grieffier der staten enz. , ik trof er van de beste borgers aen , die in het midden der menigvuldige en verschillige gevaren , welke hen omringden , wel wilden toestemmen de aenzienelykste en de lastigste stedelyke ambten te aenvaerden. Eer zy aen de heeren d'Hanis Van Cannaert , Fr. Verdussen , A. Van Dun , Vermeulen-Ogez , Smits , aen mynheer den kolonel Dubois , kommandant der burgerlyke wacht , aen de heeren leden der voorloopige kommissie voor de openbare veyligheyd ! Myne diepe erkentelykheyd , waervan ik hen

verzoek dezen blyk te aenvaerden , verbind zich met de dankbaerheyd , welke de jaerboeken van het Vaderland hun ongetwyfeld zullen toezwaeyen.

Eene in het donker aengelegde zamenzwering is gelukkiglyk ontdekt geworden , en deze laetste proef onzer vyanden zal hen allerwaerschynelykst van alle verdere pooging van dien aerd doen afzien.

Ik stel dan op nieuw in handen van Mr. den RĚGENT Het gouvernement dezer provincie , dewelke onder de vogen van den vyand die hare uytgestrekte grenzen bezet , onder het vuer van een altoos dreygend kasteel , van sterkens met grof geschut bezet , van vlottende batteryen ; de welke by de volslagene werkloosheyd harer haven , by het afzyn der vermogendste eygenaren , niettegenstaende den gedeeltelyken of geheelen kwynenden toestand der fabriken en den noot waerin menige duyzende werklieden zich bevinden ; dewelke niet tegenstaende den overlast onzer krygslegeren , het platte land uytputtende , niet tegenstaende de heymelyke omgangen van buyten 'slands , niet tegenstaende de inwendige opschuddingen eene zoo bewonderingswaerdige kalme behield , een zoo groot , zoo vaderlyk bestuer daerstellde , in eenen oogslag de moeyelyke douanen-linie opregtte en , niettegenstaende alle hare ongelukken , altoos merkelyke sommen gelds , zelf meer dan men redelyker wyze kon voorzien of verlangen , in 's ryk's kas stortte.

Ik verwyder my van het provinciael gouvernement , waarmede ik vereerd was ; met het gevoelen eener innige toegenegendheyd voor myne geadministreerden. Hoe veel regtschapenheyd , borger-iever en deugden in geheel de provincie ! Hoe veel wyze inzigten , eendragt en eerlykheyd

by den antwerpschen koophandel ! en hoeveel vaderlands-
 liefde , ondanks lange folteringën in het zoo lydend en
 afgematte Kempenland heb ik er aengetroffen ! Ik zou te
 veel plaetsen moeten opnoemen , indien ik aen elkeen
 afzonderlyk myne dankbaerheyd moest betuygen. Edoch
 ik zal Mechelen niet voorbygaen die , zonder dat ik daertoe
 eenigen voetstap deed , my de uytstekende eer bewees ,
 van my tot lid van het Nationaal Congres te benoemen.

Ik mag my vlyen al myne zorg bezonder te hebben aen-
 gewend . om den last der openbare overheyd , soms te
 zeer ongerust en soms te zeer verontrustende , zoo veel
 immers mogelyk te verzachten. Het eenig het geen my ter
 herte ligt , is van niet meer goed te hebben kunnen be-
 werkstelligen. Nogtans , by myn vertrek . laet ik aen de
 stad Antwerpen een onsterfelyk gedenkstuk van myne
 vurige verlangens om haer nuttig te zyn. Het is het decreet,
 welk ik het geluk had van de toenmalige opperste magt te
 bekomen en het welk de opvolgende overheyd ongetwyfeld
 zich bevlytigen zal te erkennen en te doen uytvoeren,
 wanneer eyndelyk daertoe de gelukkige gelegenheyd zal
 gekomen zyn. — Zie , hier is dit stuk , aen hetwelk geene
 genoegzame publiciteyt kan gegeven worden :

DEN GOUVERNEUR DER PROVINCE ANTWERPEN.

*Aen de Heeren Leden van het Provisoire Gouvernement
 van Belgenland.*

MYNHEEREN !

* Overwegende den beweenhelyken toestand , waerin
 * de stad Antwerpen zich nu bevind , ten gevolge eener
 * bombardering , welke altoos strafloos zal kunnen ver-

H.

« nieuwd worden , door dien , wie het kasteel zal be-
« zitten ;

« Overwegende dat dit zelfde kasteel vroegertyds door
« onderdrukkers opgebouwd is geworden , met het enkel
« oogmerk , om de stad te beteugelen , de welke genoeg-
« zaem sterk is , om zich door zichzelven buytenwaerts te
« verdedigen , terwyl het kasteel de stad ten nauwer nood
« langs eenen kant kan tot hulp dienen ;

« Overwegende dat de forten , zich langsheen de Schelde
« bevindende , allen aanval langs dien kant kunnen terug
« dryven , en dat dezelve daerenboven gemakkelyk kunnen
« vermeerderd worden , indien dit noodig geoordeeld wierd
« om de Rivier meester te blyven ;

« Overwegende dat het nu in het voordeel onzer zaak
« en voor altyd in het voordeel van ons Vaderland , van
« aanbelang is op de volledigste wyze den thans in de
« diepste verslagendheyd gedompelden koophandel geruyst
« te stellen en tevens hier te behouden onderscheydene
« vreemde ryke huizen , welke zich gereed maken eene
« stad te verlaten , waer zoo veel voor hunne bezittingen
« te duchten is ;

« Den Gouverneur der provincie Antwerpen acht zich
« gelukkig den eersten het gouvernement te kunnen ver-
« zoeken de geheele afbreking van dat gedeelte van het
« kasteel toetestaen , het welk op de stad ziet en , alleen
« langs de binnenzyde , ongeschonden te behouden de
« werken , welke de Schelde verdedigen.

« Den gouverneur denkt , dat de geestdriftige impulsie,
« welke geheel de behoeftige en werklooze bevolking der
« stad Antwerpen tot afbreking zou doen suellen van het
« kasteel , haren natuerlyken vyand ; het hoogsten staet-

« knndige oogmerk zou beryken , van de mindere volks-
 « klassen te bezigen , gelyk mede het financiële oogwit van
 « de afbreking te bewerkstelligen zonder eenige kosten voor
 « den staet.

« Den gouverneur betuygdedan het verlangen dat eene
 « spoedige autorisatie hem in de aengename gelegenheid
 « stelle gezegde afbreking taetelaten , zoohaest den laet-
 « sten hollandschen soldaet het garnizoen zal hebben ver-
 « laten , en dat het gouvernement zich bevytigte , van
 « eenen zoo merkwaardigen als volksgezinden titel te voe-
 « gen by al die genen , welke aen het zelve reeds de
 « erkentelykheid van al deszelfs medeborgers verworven
 « hebben. »

Den ondergeteekenden zal niets spreken van zyne persoo-
 nelyke dankbaerheid , weynig afdoende overweging in
 eene zaak van zoo groot belang; maer hy zal niet verzwigen
 dat onder alle zyne staetkundige en patriotieke verlangens
 er geen een is , waer van den goeden uytval hem meer
 ter herte ligt.

Antwerpen , 4 november 1830.

Den Gouverneur der Provincie Antwerpen ,

(Get.) FR. GRAEF DE ROBIANO.

Brussel , 18 november 1830.

Het hierbovenstaende voorstel is goedgekeurd.

(Get.) , *Graef Felix de Merode , Ch. Rogier ,*

A. Rogier.

Den Secretaris : J. VANDERLINDEN.

Brussel , 19 november 1830.

Het Provisoire Gouvernement van Belgenland,

HET COMITÉ CENTRAEL.

« Zend hiernevens met goedkeuring aan den heer gouverneur der provincie Antwerpen terug deszelfs voorstel betrekkelijk de afbreking van het kasteel van Antwerpen. »

Inwoonders van Antwerpen ; den Gouverneur , die zich van de administratie verwydert , verzoekt ulieden zyne wenschen van afscheyd te aenvaerden.

Fr. Graef DE ROBIANO. »

Hy werd door den heer Tielemans vervangen , dien zyne inhandneming van het bewind, ons door de volgende proclamatie bekend maekte :

GOUVERNEMENT DER PROVINCIE ANTWERPEN.

Inwoonders der Provincie Antwerpen !

« Mynheer den Regent heeft my het beheer uwer provincie opgedragen.

Ik voel de gewigtige plichten , welke my deze zending oplegd en ik zal in het vervullen derzelven uwe belangen met alle de eysschen van het bewind tragten over een te brengen ; mynen ambtsvoorganger heeft my hiertoe het voorbeeld gelaten.

Deze taek , ik ontken het niet , is moeyelyk ; maer op uwe medewerking steunende , denk ik dezelve te kunnen volbrengen.

Iets welk ik , in uw midden komende , vooral behoef , is uw betrouwen te erlangen. Gelyk ik het verzoek , zoo heb ik het voornemen my het zelve waardig te toonen. Ambtenaren of particulieren , wy moeten alle maer een oogwit hebben , te weten : van eyndelyk op de grondstel-

lingen der omwenteling eenen vasten toestand van zaken te vestigen , waer door de nyverheyd hare werkzaamheyd , den handel den loop zyner oude betrekkingen wederkryge .

Door een wederzydsch vertrouwen , zal dit doel des te gemakkelyker worden aangetroffen , de oneenigheden verwyderen het zelve , terwyl de poogingen tot wanorder of verraed het uyt het oog zouden doen verliezen .

Laet ons de hoop verrydelen , welke onze vyanden op onze verdeeldheyd gronden , van ons eene familie terng te brengen , welke in België eene zoo ysselyke geheugenis van haet en vraek heeft agter gelaten , en onze wonden zullen des te spoediger genezen .

Eene laetste pooging heeft onlangs mislukt . Indien den vreemdeling zich betrouwde op ongelukken , spruytende uyt eene reeds te langdurende omwenteling , om de zelve door eene *restaurantie* ten eynde te brengen , dan zou deze nederlaeg hem tot bewys strekken dat het belgsche volk geenzings aen de Nassau's vergeven heeft en de eendragt , welke voortaan onder alle inboorlingen van 's lands bodem zal heerschen , zal hem verder overtuygen dat eene spoedige en met den algemeenen wensch overeenkomstige beslissing , voor den vrede van Europa de beste en zekerste waerborg is . Laet ons dan vereenigd zyn en aen het algemeen welzyn opofferen al het uytsluytende , het op zich zelfstaende , hetwelk in de belangen en de gezindheden van elk een in het bezonder opgesloten ligt .

Inwoonders der provincie Antwerpen , de medewerking welke ik van uwen iever en vaderlandsliefde verzoek , zal hare belooning vinden in het welzyn , welk er voor u zelve zal uyt voortsvloeyen ,

Antwerpen , 7 april 1830 .

Den Gouverneur der Provincie , F. TIELEMANS .

Korts na dit alles, begonnen de vreemde dagbladen ons aenteraden, het bestuer van den Regent door eene koninglyke regering te vervangen, en vele der engelsche, stelden ons daerom, prins Leopold van Saxe-Cobourg, voor.

Nu had Chassé zoo goed drygen niet meer. Wy hadden nu eenen Commandant dien de zaak ter harte nam. Ook deed dezen niet telkens de batteryen afbreken, wanneer eenen brief van den commandant van het kasteel, hem dit aanbevoel, gelyk zynen voorganger het gedaen had; maer hy deed nieuwe batteryen aenrigten, en zelfs den berg aen het noorderdeel der Dokken, met een groot getal beleg-stukken voorzien. Ook verloor den kasteel baes, gelyk men hem heette, sedert dan veel van zyne stontheyd.

Eyndelyk wy waren nu reeds zoo lang vry; overal byna had men reedseenen hoom van vryheyd geplant, de ware Vaderlanders zagen deze vergetenheyd van het bestuer, met slinksche oogen aen.

Eyndelyk werden hunne wenschen vervuld, en den 17 april, werd er eenen op de Groote-markt geplant onder de toejuygingen, van eene groete menigte, die daer was samengevloeyd, en het geluy der klokken, en het geraes des kanon's, en het geklink des byaerd's.

Wat moest dit alles, de Willelmisten en de Hollanders, tot en in het diepste des harte pynigen.

Van den tot in Mey, leverde Antwerpen niets bezonders op.

Den werden een gedeelte der volontairen van de grenzen getrokken, om in Antwerpen geïnwartierd te worden; doch zy, wantrouwig van hunne oversten, waarvan reeds een talryk deel hun bedrogen had, wilden zich niet

nabij de caserné , die voor hun bestemd was , begeven. Zy waren wederspanning , en Antwerpen was volkomen in gisting. Men dede weldra de voloutairen , die , in hunne wygering voortgingen , de stad uyttrekken , en alles was weder in rust.

Op 14 mey bezette Chassé de Lunette St.-Laurent , die tot dan toe door niemand bezet was geweest. Ideréén was , op het hooren van dit nieuw's , verwonderd. Er volgden uytjouwingen , en ongelukken onder het volk en de militairen , uyt ; want de uytjouwingen werden met geweeerscheuten beantwoord , en deze dwongen de militaire macht , zich in den twist te mengen. Er ontstond eene hevige worsteling , die slechts om negen uren des avonds eyndigde.

Men sprak weldra de zendelingen der vreemde mogendheden over de inbezitneming van Chassé , doch dezen antwoordde aen den engelschen diplomaet , dien hem deswegens schreef , alsook aen generael Beliard , die toen zending van het hof van Parys by ons gouvernement was : « Dat de inbezitneming van de Lunette , slechts was » om zich tegen eenen aanval te beveyligen ; zonder echter » vyandige inzichten te hebben , dat hy slechts van zin » was , zich op het defensive te houden , verzekerende , » dat hy van zynen kant , alle de werken van Erstellung » (van het fort) zou doen , mits alles in den *statu quo* te » laten , en er eene enkele politie-wagt te laten. »

Iedereen weet , uyt de verdediging die hy deed , hoe hy zich aen zyne belofte hield.

Men belette ter dier gelegendheid , den toegang van een groot getal wegen in de Ley , alsook den uytgang van de Beggynne-poort , om alle onhaylen te vermeyden. Het

zohynt ook dat men reeds eenige stukken kanon in de Ley had geplaatst.

Eyndelyk hesloot men andermael , tot het kiezen eens koning's overtegaen , en den keus van het grootste deel der leden van het Congres , viel op LEOPOLD VAN SAXEN-COBOURG , welken den 4 juny in de kamers werd uytgeroepen.

Den 7 der zelve maend vertrok de deputatie naer Londen , om dien Prins zyne noeming aentekondigen , en hem tevens te verzoeken de kroon aentenemen. Eyndelyk nam hy dezelve aen , en bereyde zich om zich naer ons land te begeven.

Terwylen dat men deswegens in onderhandeling was , hadden de orangisten alweder niets gedaen , dan ons gedurig ontrust ; maer hunne poogingen waren met slechten uytval bekroond.

De Hollanders ook meenden ons te mogen ontruster , en op eens werden de Antwerpenaren uyt hunnen slaep gerukt , door het onaengenaem gerugt der musket scheuten , die men van de canonières tot naer de Verf , en van daer tot naer de canoneerbuiten richtede.

Niemand weet tot hier toede oorzaak van dit ongehoord gedrag der Hollanders , ten zy dat zy hunne vraekzucht wilden uytwerken , om dat het waerschynelyk was , dat Leopold de kroon zou aennemen.

Eyndelyk na langen tyd kogels , die meest ten halven bleven , en hun doel niet bereken , met elkander verwisseld te hebben ; loste eenen der canoneerbuiten 3 canonscheuten. Dit deed ieder loopen , en de vrees ernam op het bevigst. De burgers maakten zich op nieuw gereed ,

om , in gaval van een bombardement , dat zy aenstaende meenden , te gaen vluchten. De overheden vergaderden , maer alles was moeyte voor niet , en het gerugt hield op. De Hollanders hadden hun doel bereykt; zy wilden ons vervaerd maken , schrik , vrees , ja tweedracht tusschen ons midden zaeyen , zonder nochtans by de conferentie , als inbreukers aen den wapenstilstand , te kunnen worden geschandvlekt.

De stad was eene erhaling van october 1830.

Ziet hier wat den heer Rogier , welken Mr. Tielemans als gouverneur der provincie had opgevolgd , er over zegde :

PROCLAMATIE

AEN DE INWOONDERS VAN ANTWERPEN.

« By gelegenheyd van een geweergeschut , zonder oogmerk of uytslag , welk gisteren heeft plaets gehad met de vyandlyke schepen , waarvan het gezicht , hopen wy , ons niet lang meer zal beledigen , heeft een groot getal Antwerpenaren , zyne haerdstede op nieuw verlaten.

Dit gedrag is ten minsten onbezonnen. Den oogenblik om zynen persoön en zyne goederen te schuylplaatsen kan by tyds voorzien worden indien het te veronderstellen was dat daden van wrack , zonder voorbeeld of zonder ver-schooning , op nieuw zouden kunnen plaets hebben.

Dat men daerenboven verzekerd zy , dat hoe minder inwoonders er in de stad zyn , hoe meerder derzelver zekerheyd gevaer kan loopen. Dat de klassen der ryken en der handeldryvenden , het voorbeeld tot het vertrouwen

geven : de Vaderlandsliefde van den Regent , de wysheyd van den Volksraad , en den moed van het leger zullen het overige doen.

Antwerpen , 15 juny 1831.

Den Gouverneur der Provincie Antwerpen ,

(Get.) *Ch. ROGIER.* *

Eyndelyk vertrok Prins Leopold naer Belgie , en kwam den 21 july te Brussel aen , waer hy alsdan werd ingehuldigd.

Weynige dagen daerna , begon hy zyne reys rond zyn koningryk , en kwam de Antwerpenaren met zyne tegenwoordigheyd vereeren.

Het waren overal , waer hy kwam , feesten en vreugdedagen ; zyne inhuldiging had overheerlyk geweest ; zyne rondreys toonde hem , wat een volk , dat zynen Vorst bemind , voor denzelven doet.

Maer in het midden der feesten , die men overal aen hem gaf , dochten de Hollanders ons te mogen en te kunnen overvallen , en inderdaed , zonder voorafgaendelyke verklaring , vielen de prinsen van Holland , aen het hoofd hunner wederzydsche legers , in ons land. Chassé , uyt kracht van het verdraeg met het provisoire bestuer gesloten , zegde ons drymael 24 uren te voren aen , dat den wapen stilstand ophield ; by deze gelegenheyd schreef hy aen den generael de Tabor den volgenden brief :

Kasteel van Antwerpen , 1 augustus 1831.

MYNHEER DEN GENERAEL ,

* Ingevolge de opperbevelen , welke my heden zyn toegekomen ; heb ik de eer u te berigten , volgens de bekräftiging der overeenkomst , in dagteekening van 5 november ,

welke de opschorsing tusschen het kasteel en de stad Antwerpen vaststeld . dat Z. M. den koning der Nederlanden , besloten hebbende de vyandlykheden te erbgianen , den wapenstilstand met het kasteel moet aengeduyd worden zoo als hy het is door den tegenwoordigen ; de herveming der vyandlykheden moetende diensvolgens plaets hebben binnen de drymael vier-en-twintig uren , of donderdag 4 dezer maend augustus , om 9 en half uren 'savonds. My aldus gedragende aen den inhoud myner overeenkomsten , zoo reken ik dat dien bepaelden tyd insgelyks langs uwen kant zal in agt genomen worden , en moet u ook verwittigen , dat , indien denzelven niet nauwkeurig wierd nagekomen tot op dit tydstip , indien onze gemeenschap onderbroken of versterkingswerken in dien tusschentyd wierden aengelegd , ik my in het geval zou bevinden van onmiddelyk tot de erneming der vyandlykheden overtegaen.

Ontfang , mynheer , de uytdrukking myner agting.

Den generael der infanterie , Opper-bevelvoerder van het kasteel van Antwerpen.

(Get.) BARON CHASSÉ.

Den inhoud dezes werd ons , door den heer de Tabor , in het volgende dagorder , bekend gemaekt :

DAG - ORDER.

„ Den Generael der Brigade , Hoofd-Commandant der stad en buytenbank van Antwerpen , brengt aen de kennis der Inwoonders , dat den wapen-stilstand tusschen de stad en het kasteel zullen ophouden donderdag 4 dezer , ten 9 en half uren 'savonds , en dat te rekenen van dien oogenblik , de vyandlykheden kunnen hernomen worden zonder nader berigt.

Burgers en Soldaten !

Ik rekene zoo wel op uwe voorzigtigheyd als op uwen moed , en stelle my uytdrukkelyk tegen , in uwe interessen , en op de strengste straffen , op dat , er geene aënvallige bewyzen plaets zouden hebben , zonder myne Orders , die zich niet zullen laten wagten waer dezelve zullen noodig zyn.

Inwoonders van Antwerpen !

Ik durf my vlyen , dat , in deze omstandigheyd , gy my zult uw vertrouwen , waer mede gy my geeert hebt , voortduren ; neemt alle de maetregels welke uwe voorzigtigheyd en uwe interessen u zullen ingeven , en rust op de militaire en borgerlyke Overheden , voor het verdedigen van uwe persoonen en eygendommen.

Aptwerpen , 2 augustus 1831.

(Get.) F. DE TABOR.

Den gouverneur civil ,

(Get.) CH. ROGIER. »

Ook gaf deswegens onzen civielen gouverneur de volgende proclamatie :

PROCLAMATIE.

Duerbare Medeburgers , Brave Burgerwagten !

« Den wapenstilstand tusschen het kasteel en de stad eyndigd dezen avond , om 9 en half uren ; de oogmerken van den vyand zyn niet bekend : hoedanig dezelve ook mogen wezen , men moet ze het hoofd bieden.

Nochtans vordert de vryheyd en voorzigtigheyd onzer eek dat er geene hoegenaemde beweging van onzen kant

plaats hebbe zonder uytdrukkelyke bevelen der opperhoofden. Gy zult ze met vertrouwen verwagten , want zy zullen by tyds gegeven worden.

Het leger , verrast door eene onverwagte schending van den wapenstilstand , heeft zyne plicht gedaen . Rekenen wy op het zelve.

Het Vaderland betrouwt zich op u , dappere en edelmoedige Burgerwagten , Z. M. DEN KONING roept u en zal zich aen u hoofd stellen.

De vurige Vaderlandsliefde welke ik gisteren te Antwerpen in uwe gelederen heb zien ontwaken is een zeker waarborg van het geen de Natie van UEd. mag verwagten gelyk ook van uwe Wapenbroederen , die van alle kanten tot ons komen geloopen.

De Vrywilligers van september en oktober verschynen wederom , zy zullen uwe gelederen komen vergrooten ;

Den Nationalen Keel gaet zich met eenen nieuwen luyster overdekken.

Eene inrukking binnen de stad schynt niet te vreezen te zyn. Nogtans is het eenen wyzen maetregel van geen vyand te veragten , wy moeten ons derhalve op onze hoede houden ; en de vensters en daken bedekken met deze vreesselyke werptuygen , waarmede wy reeds den vyand bekend gemaakt hebben.

BEMINDE MEDEBURGEREN en BRAVE BURGERWAGTEN , ik aenroep uwe verknogtheid om dat ik gevoel dat gy op de myne moogt staet maken.

Antwerpen , 4 augustus 1831.

Den Burgerlyken Gouverneur ,

(Get.) **CA. ROGIER.**

Dit was genoeg om al de schrikdagen van october 1830 te vernieuwen; de straten die op de Kasteel-pleyn geven, werden versterkt, met baricaden, die men veel al met kanons, friessche paerden en palissaden voorzag. Den Scheldkant werd insgelyks versterkt en men regte eenige batteryen op buyten de Beggyne-poort. Ook werd de Ley met troepen bezet, die nacht en dag in de openlucht waekten.

Om zich een denkbeeld te vormen der voorzorgen, die men nam om onze stad in geval van brand te beveyligen, leze men het volgende besluit van het stedelyk bestuur :

Regering der stad Antwerpen.

**BESLUYT, BETREKKELYK DE BUYTENGEWOOENE GEVALLEN
VAN BRAND.**

Burgemeester en Schepenen der Stad Antwerpen,

« In aanmerking nemende dat, hoewel den tegenwoordigen toestand der stad Antwerpen geene wezentlyke gevaren schynt aentebieden, het nochtans de plicht der gezagvoerders is maetregelen van omzichtigheyd te nemen om hiervan voorzien te zyn in geval van gebeurtenissen.

BESLUYT HET VOLGENDE :

Er is aangesteld eene commissie, welke zal gelast zyn met het inrigten der te gebruykene hulp in geval van brand, en ten dien eynde alle maetregelen te nemen, welke zy zal nuttig en gevoegelyk oordeelen voor derzelve uytvoering.

Zyn tot leden dezer Commissie benoemd : de heeren Brequigny, Napoleon Verheyen, Mathieu Van Brée, Bourla,

stadsbouwmeester , Janssens Janssens , Reusens , timmermeesters , Devooght , meester metser , Drouard en Poulin , kapiteyns der pompiers , De Buck , luytenant der pompiers , Vanden Bemden , haevemeester , Jos Loos , Cons. Delà Haye , André Van Dun , Vanderlinden , (den jongsten) Josson , Riche , Heirman , Devèze , Gastille en Proost.

Antwerpen , 14 juny 1831.

Den Burgemeester en Schepenen.

Den Burgemeester , ad-interim : (Get.) GLEIZES.

Den secretaris : (Get.) WELLENS.

*Voorgelykvormig afschrift : den secretaris van regering :
(Get.) WELLENS.*

Burgemeester en Schepenen der stad Antwerpen ,

In aenmerking nemende de buitengewoone omstandigheden waerin de stad Antwerpen zich in geval van een nieuw bombardement kan bevinden ;

Overwegende dat de ordonnantie van politie voor de brandgevallen , van 5 may 1821 , alleen toepasselyk is in de bezondere gevallen voor welke de zelve vervaerdigd is , en dat het noodig is der zelyver beschikkingen te wyzygen , om ze zoo veel mogelyk gelykvormig te maken aan de grootte van het gevaer , dat de voorzigtigheyd moet voorkomen ;

Gezien 6 en 12 § van art. 475 van het straf-wetboek , die aan iederen daertoe aenzogten persoon gebied hulp toetebrengen in geval van brand ;

Gezien de wet van 6 meert 1818 , betrekkelyk de straffen in zaken van politie toetepassen ;

Gezien het art. 51 van het reglement van 12 mey 1817;
Op het rapport van de Commissie belast met de organisatie van hulpmiddelen tegen brand;

BESLUITEN :

Art. 1. De ordonnantie van politie voor de gevallen van brand , door de Regering van Antwerpen op 5 mey 1821 genomen , is voorloopig buyten werking gesteld.

Art. 2. Het hierna volgende reglement vervangt de ordonnantie van 5 mey 1821 , en zal van kracht blyven tot wederroeping.

Art. 3. Zoo haest er in een gebouw brand ontsaet , is ieder een die er kennis van draegt , en besonderlyk den inwoonder van het brandend huys , verplicht daarvan onmiddelyk kennis te geyen aen den post van wacht in de Kazerne der Pompiers , of aen den persoon belast met de bestiering der andere depôts van brandpompen aengewesen by art. 11 van het besluit der Commissie van 16 juny 1831.

Art. 4. Hy die tyt kwaedwilligheyd eenen brand zou aenkondigen , die niet bestaat , zal dadelyk in egtenis genomen en aen de militaire overheyd overgeleverd worden , ten eynde te worden gevonnisd en met al strengheyd der wetten gestraft.

Art. 5. Ieder , die eenen brand helpt blusschen , zal moeten gehoorzamen aen den chef die de hulpmiddelen bestiert.

Art. 6. Indien om het vuer aflesnyden , ten eynde er den voortgang van te beletten , het noodig was een of meerdere huysen of gebouwen aftebreken zallende leden der commissie , by meerderheyd , er over beslissen. Zy

zouden ten minste ten getalle van dry moeten zyn , en in geval dit getal niet volledig zou zyn , zou er een lid der commissie , die zich ter plaets zou bevinden , een of meerdere eygenaers der huizen der gebuerte by voegen , of by gebrek dier , andere tegenwoordige persoonen , ten eynde dadelyk te beslissen.

Art. 7. Den commissaris of agent van politie , die den eersten zich ter plaets zal bevinden , zonder aenzien voor de wyk waeraen hy toehoort , zal voorloopig de noodige beschikkingen van orde nemen. Hy zal zyne fonctien staken by het aenkomen van den commissaris der wyk zelve.

Art. 8. Ieder die aenzocht word de keting te maken om de gemeenschap tusschen de pompen en water daer te stellen , is gehouden zich daer te begeven.

Art. 9. In geval van brand aen boord van een schip , behoort liet aen den heer Havemeester de beweging te bestieren en de plaetsen aentewyzen , waer de brandende vaertuygen kunnen zinken. Ten dien eynde zal hy niet alleen over de goedsen beschikken , maer zal al de zeelieden kunnen aenvragen , waer van hy den dienst noodig zal oordeelen.

Art. 10. Indien ingevolge van de verwaerloozing van art. 3 en 9 van het besluit der commissie van 16 jūny 1831, een derzelve leden verplicht was , een of verscheydene huizen te doen openen , de schade en verwoesting daer byt ontstaende , zullen voor rekening der eygenaers en inwoonders zyn.

Art. 11. De leden der commissie belast met de organisatie der hulpmiddelen ingeval van brand , zullen in de uytoefening hunner fonctien een door ons aenteduyden kenteeken dragen.

Art. 12. Al de ondenemers van bouwingen of metzelaers baezen , timmerlieden , schrynwerkers , schalieliekkers , plafonneerders , slootmakers en smeders , zyn gehouden ter beschikking van de commissie te stellen , het getal werklieden dat hun zal gevraegd worden door de gezegde commissie , ten eynde de zelve voor eenen brand dienst of de voorbereydende oefeningen te gebruyken.

Art. 13. Den heer commandant der stad zal worden verzocht de hulpmiddelen tegen brand te doen beschermen door detachementen van de gewapende magt , ten eynde het goed order te bewaren.

Art. 14. De leden der commissie belast met de organisatie der hulpmiddelen in geval van brand , de leden der commissie van openbare veyligheyd , en de commissarissen der policie zyn belast , ieder zoo veel hem aengaet , de uytvoering van het tegenwoordig te bewaken.

Art. 15. Het tegenwoordig besluit zal aen de staten der provincie gezonden , afgekondigd en volgens gewoonte aengeplakt worden.

Gedaen ten Stads raedhuysze van Antwerpen ,

21 juny 1831. »

De heeren Beliard ambassadeur van Frankryk , en Cartwright van Engeland , begaven zich op het kasteel en verklaerden de stad onder de bescherming van hunne wederzydsche meesters. Dit beletten niet de Hollanders langs buyten eenen uytval te doen , en in de Ley hunne vreedheden na gewoonte uytte oefenen. Zie hier de proclamatie van onzen achtbaren Burgemeester , die een gedeelte der burgers gerust stelde :

Regering der stad Antwerpen.

PROCLAMATIE.

Medeburgers ,

« De stad Antwerpen is onder de bescherming van Frankryk Engeland en gantsch Europa geplaatst. Deze bescherming waerborgt onze persoonen en onze eygendommen tegen allen aanval van het kasteel en van de hollandsche zeemagt.

Gedaen ten Stads-raedhuyze , 6 augustus 1831.

Den Burgemeester en Schepenen.

(Get.) GERARD LEGRELLE.

Ter ordonnantie : *Den secretaris ,*

(Get.) WELLENS. »

Intusschen had de Garde Civique, die reeds lang gemobiliseerd was, met den besten geest beziel, de stad verlaten.

De Hollanders, waer ook zy zich bevonden, verwoesten, plunderden en moorden.

Den 8 augustus, zegde Chassé op nieuw de vyandlykheden, die op aenzoeck van generael Beliard opgeschorst waren, aen, met den volgende brief, aen generael de Tabor.

MYNHEER DEN GENERAEL ,

« Uyt kragt der bevelen van myn gouvernement, welk niet goedgevonden heeft te bekragtigen de provisoire overeenkomst, besloten tusschen Z. Exc. den luytenant-generael en pair van Frankryk graef Beliard en my,

den 6 dezer maend , zoo ben ik in het geval u op nieuw te moeten aenzeggen de opschorssing der vyandlykheden , waervan den loop aldus moet herbeginnen , morgen 9 augustus , ten elf uren 's avonds.

De eer hebbende u deze mededeeling te doen , zoo vermeen ik nochtans ter uwer kennis te moeten brengen , dat de stad Antwerpen alle de strengheden van den oorlog , waeraen derzelver toestand haer blootsteld , niet zal te verdragen hebben dan « in geval van aenval , welken my verplicht wederkeerige vyandlykheden te bezigen , » of indien den loop der krygswerkingen zulks vorderden.

Ontfang , enz.

(Get.) BARON CHASSÉ. »

Dezen bekend gemaakt zynde , stelde de burgers een weynig gerust ; zy wisten , dat er eene byna onmogelykheyd was , voor ons gouvernement , om het eerst het kasteel aenteranden ; en dat gevolgentlyk het accoord met generael Beliard gesloten , Chassé de stad niet zou bombarderen , indien hy niet voorafgaendelyk hadde aengerand geweest.

Den Koning had , op het ernemen der vyandlykheden , eenen briefaen Z. M. den koning van Frankryk geschreven , om van dezen hulp te verzoeken , ten eynde de barbaren uyt ons land te dryven. De hulp was aengekomen , en verdreef zonder slag of stoot , de Hollanders uyt ons land.

Sedert dan tot in september hadden hier weynige voorvalten plaats ; alleenelyk de 24 artikels werden ons voorgesteld en aengenomen ; en voor het overige was alles tamelyk wel in rust.

Op het eynde van september begon men er aen te denken , om de stad nog meer te versterken.

Ik heb vooraangaendelyk gezegd , dat men de straten , die op het Kasteel en de Werf gayen , met barikaden had voorzien ; maer deze werkingen , die elk afzonderlyk zeer goed waren , om dat punt te verdedigen , waerop zy zich bevonden , hadden met elkander geene hoegenaemde verbintenis , of middel van vereeniging. Nu ging men aen de soldaten eene *retratte* zoeken te verschaffen. Daerom ging men aen het Noorder-deel der stad een *camp retranché* maken , welk met de andere versterkingen zoo in- als uytwendig volstrektelyk in verband stond ; en daer door de stad zeer beveyligde tegen eenen inruk van onze vyanden.

De straten , die naer den Bassin leyden , werden met baricaden , of liever batteryen met kanons en mortiers , versterkt. Het zoogenaemde *Kranen-hoofd* , werd met eene battery *mortiers à la Cohorne* en *canons* versterkt.

Aen St. Jans-brug , had men de zelve versterking gemaakt ; de vestingen werden langs henen naer den kant der stad met eene 2de battery , die eenen gracht dekte , doorsneden ; en dit alles was in gemeenschap met het *Camp retranché* en de buyten forten. Verders waren er nog een groot getal straten versterkt , om voor het zelfde oogmerk te dienen.

De Anker- en Ondeleeuwen-ruyen , de Brouwers-vliet , hadden langs henen eene battery met canons , die hunne drygende vuermonden naer de tegen overgestelde straten richteden.

Dit alles gaf aen Antwerpen de zekerheyd , dat nooyt de Hollanders ons volkomentlyk zouden hebben kunnen dempen.

De schrikachtige menschen nochtans, konden zich niet inbeelden, dat dit alles ter versterking kon dienen; en wilden beweerden dat de canons, de burgers zelve zouden beschoten hebben, in plaats van ze te beveyligen. Ook nog was dit het praetje der orangisten, schoon deze meeren-deels wel zagen, het gebruyk dat men hier van zou kunnen maken.

Het is in de laatste dagen van september, dat den Koning hier een bezoek afleggende, er het aerdigste geval plaats had. Wyl hy op den Werf kwam, was er juist eenen stoomboot, op welkers dek zich den prins van Oranien bevond, voorby de stad gespelt; het volk, dat by tusschenpoosingen, de *Vive la Belge; Vive la Roi*, etc. uytgalmde, begon met den prins uyttejauwen en te awoerden, men kan niet meer.

Men sprak alsdan verscheydene malen van ernemingen en opschorzingen der vyandlykheden. Weynig nochtans, werd ons hier over officieel bekend gemaekt; het waren slechts gezegden, en daer door nog meer, waren de ver-vaerde menschen in angst. De fransche frontieren waren gedurende met troepen bezet, die, wanneer de Hollanders in het land zouden gerukt zyn, hun dadelyk zouden hebben komen verdryven.

De engelsche escader ging onder zeyl, om in het zelve geval Vlissingen, en de andere zeehavens van Holland, te gaen blokeren. Deze verzekeringen, die ons officieellyk werden medegedeeld, deden niet weynig toe, om ons te verzekeren.

Het is ontrent dien tyd, dat men de erkenenis van onzen Koning door de mogendheden moet stellen.

Gedurende al dien tyd, waren de burgers met militaire logementen overlast, en de slechte wegers en regens, gingen het zeer moeyelyk maken in de straten der stad, die voor het grootstendeel met barikadens waren gesloten, en daer door veel slyk veroorzaakten.

Om het een en ander ongemak te vermyden, besloot men casernen te huren, om de militairen in te leggen; doch deze wilden in het eerst zich aen dezen maetregel niet gedragen; er ontstonden hevige onlusten, welke men nochtans in weynige uren met krachtdadigheyd wist te stillen. Men brak insgelyks eenige baricaden af die volstrekt niet noodig, of ten minst, ontbeerlyk waren.

Den zoogenaemden *taxe der armen*, werd by aenhoudend bevel der bestuerleden geeycht; en de morringen onder de middelmatige burgerklas, bleven ook voortgaen.

Het scheen, als of het het lot van Antwerpen had geweest, van het eerste oogenblik af, in slechte handen te vallen, betrekkelyk zyn militaire bestuer.

Van Der Smissen, de Beaulieu, Ticken de Terhove, Malherbe, de Failly, de Tabor, welke spoediglyk elkan- der hadden als militaire gouverneurs opgevolgd, werden alle als verrader gekenmerkt; slechts eenen onder hnn nochtans, was het inderdaed, van de andere waren sommige te lafhertig; andere te vreesachtig; wy moesten eenen BUZEN hebben, dien ons kwam verzekeren, en te gelykertyd met het bestuer de maetregelen kwam nemen, om alle waporders, van welk slag dezelve ook waren, te beletten; en aen Chassé het hoofd te bieden.

Op 28 january stierf generael BELIARD, van eene geraektheyd; dezen dapperen veldheer, dien zoo dik-

wils niet zyne vermaningen de woede van Chassé had
kunnen stillen, had te veel recht op het hart der Antwer-
penaren, om niet betreurd te worden.

Ik meen het myne lezers niet onaengenaem te zullen
zyn, hier het besluit van den stedelyken raed van bestuer
van 31 january aentehalen :

1° De nieuwe straet, gebouwd op een deel van den
grond der Fakons, en welke eene gemeenschap opend
tusschen de Fakons- en de Oudeleeuwe-ruy, zal den
naem dragen van *Beliard-straet*.

2° Een en zedigen marmeren steen, geplaatst in den
muur van het gebouw, welk de stad in de Beliard-straet
doet opslimmeren, zal met zwarte letteren op eenen witten
grond, het volgende eenvoudig opschrift dragen :

STAD ANTWERPEN,

TER GEHEUGENIS VAN DEN GENERAEL

B E L I A R D.

Beraedslaging van den raed der regering van

31 january 1832.

3° Den naem Beliard zal onmiddelyk op eene der hoe-
ken dezer stad gesteld worden.

4° De tegenwoordige beslissing zal ter kennis van het
publiek gebragt worden door de dagbladeren. »

De stad leverde dit jaer weynige voorvallen op, schoon
hier van tyd tot tyd door de eene of andere gezegdens, de
rust een weynig gestoord werd, en er twisten ontstonden.

Op eenen morgen in july , vatte het vuur aen het poeder-magazyn aen de St.-Joris-poort , en dit geval , welk een groot getal burgers aen verraed toeeygenden , ernieuwden hier den angst. Zullen wy dan hier nimmer gerust zyn? zegden zy , zullen dan de verraders nooyt ophouden?....

Doch deze gedachten schynen ongegrond , ook is er over de oorzaak dezes niets stelligs bekend.

Ontrent dien tyd begonnen de dagbladeren van het huwelyk van onzen Koning te spreken ; ook ging hy weldra eene reys naer Frankryk doen , en schoon de rede hiervan niet bekend is , schynt het dat hy zich derwaerds begaf , om in onderhandeling over dit huwelyk te treden.

Eyndelyk had dit huwelyk plaats , op het eynde van augustus , en alzoo verzekerde hy ons den steun der Fransen.

Leopold , kwam eenige weken daerna , met zyne hoogachtbare gemalin , Antwerpen bezoeken , en dan deden de Antwerpenaren de liefde blyken , die zy voor hunne Vorsten , die hun wel regeren hebben. Het gedonder van het canon weergalmde tot in het kasteel , en doordrong met innige droefheyd al die het met Willem hielden.

 VIERDE HOOFD-DEEL.

Sedert het Huwelyk des Koning's tot het Beleg van het kasteel. — Cholera-morbus. — Koophandel. — Nog een woord over de ligging van het kasteel. — Bedrygingen. — Voorafgaendelyke onderhandelingen tusschen Frankryk en Engeland. — Inkoopst der Franschen in Belgie. — Aenkoopst voor Antwerpen.

Byna van het beginsel onzer staets omwenteling, had men in Polen ook eenen volks oproer tot stand gebracht. De Polakken hadden ontrent een jaer zich tegen den reus van Rusland verdedigd; maer bezweken onder de oppermacht.

Van eenen anderen kant had het niet min schrikkelyke wapens te bevegten.

Ik bedoel hier die besmettelyke ziekte, die sedert 1815 woedde, en in Rusland overgekomen, den schrik spreijde. Den oorlog had ze voortgeplant en moest ze hier ter lande brengen, daer wy ze mogelyk voor altyd als eene gewoone ziekte zullen houden.

Zy kwam van Polen naer Frankryk, Engeland, en zoo in Belgie. Terwyl zy reeds onze naburen plaegde, wende ons bestuer alle mogelyke middelen aen, om ze in geval zy by ons kwam, te keer te gaen. Hier bereyde men alles dat mogelyk was; schoon het schynt dat de echte middelen om dezelve te genezen, en der zelve nootlottige gevolgen en voortspreyding te beletten, tot hier toe nog niet doelmatig bekend zyn. Quarantainen werden er aen de schepen, die hier aenkwamen, bevolen; eene

gezondheids commissie ingesteld ; de straten , ruyen en riolen zuiver gehouden ; voorzorgen genomen om de arme huizen te doen witten ; en hier en daer voor verschoon gezorgd ; de matigheyd werd aangeraden en de gevolgen der overdaed afgeschilderd. Het Atheneum werd bestemd voor hospitaal der cholerieken , die geene hulpmiddelen ten nutten zouden hebben ; een quarantaine-huys werd er gereed gemaakt , om de inwoonders der huizen waer zich de plaeg had verklaerd , van de andere aftezonderen.

De geneesheeren werden in sectien verdeeld , en aen hun kon elk , waer de ziekte in huys was , zich aanbieden. Ook zy kweten zich met al den iver , die de menschlievendheyd kan inboezemen , van die heylige plicht , die hun werd opgelegd.

Eyndelyk in july 1832 , had men de eerste gevallen der ziekte. De arme cholerieken werden naer de plaets , die men hun bereyd had , gevoerd , en werden er op de beste manier gehandeld. De Grauw- en Zwart zusters , even als zy naer de schrikkelijke dagen van september , de hospitaalen bezogt hadden , begaven zich insgelyks naer het Athenaeum. De Autaer-dienaers waren op de plaets van het gevaer , en stonden met alle zorg en liefde , de stervenden by , hun leven wagende , om het heylig doel hunner instelling te treffen , liever eene ziel te winnen , dan voor hun lichaem te zorgen. De geneesheeren ook , bleven niet achter , zy bezorgden de ongelukkigen , en menig eenen ontkwam , dank aen de zorgen die men voor hun had. Eyndelyk de ziekte verminderde en verdween na eenigen tyd gewoed te hebben. Zy had , in betrekking der bevolking , slechts weynige slachtoffers gemaakt , en moest af , onder dat

slag van lieden , die geene matigheyd willende gebruyken , de ongelukkige gevolgen hunner verachting voor de aenmaningen der overheden , te lyden had. Men moet vooral aenmerken , dat vele dezer ongelukkigen aen het scheepsvolk behooren , en zeker is het , dat zy veel al zeer weynig de matigheyd kennen.

Daer men nog niet wel de ziekte kende , noch de zekere middelen om dezelve te genezen , stierven er zekerlyk veel , zoowel die zich te huys lieten behandelen , als die in den Athenée lagen (1). Overal , in Polen , Engeland , enz. , had men over vergift gepraet , hier ook , aepte men die praetjes na , hier ook , beschuldigde men de overheden , dat zy de oorzaak der ziekte waren , of dat de orangisten of kwaeddoenders , de pompen en putten vergaven , en wat nog al praetjes , die men niet vertelde. Weder andere die echt aen den cholera geloofden , zegden , dat om de ziekte leeren te kennen , en te bemeesteren , men op die ongelukkigen alle middelen werkstellig maekte , om eyndelyk de ware te treffen. Dit is mogelyk ; maer men kende geene hoegenaemde hulpmiddelen , moest men dan geene ondervindingen wagen ? en waren dan dit moorden die onze achtbare geneesheeren pleegden ?

Het zou byna onmogelyk zyn om de poogingen , die onze magistraten aenwendden , afteschetsen ; overal waer gevaer was , bevond zich onzen waerden burgemeester **LEGRELLE** ; overal bracht hy hulp en troost ; het scheen hy had die overal tegenwoordigheyd (*ubiquité*) , die men zoo zeer in Napoleon wist te waerden.

Schoon wy hier slechts van den heer Legrelle gewag maken , zoude het nochtans zeer onrechtvaardig zyn , ook

(1) Maer welke ziekte is er die geene slachtoffers heeft ?

niet den tol van dankbaerhejd aen onze achtbare schepenen en andere bestuurleden te betalen. Ja, zy ook hebben aanspraak op de achting der goede burgers, zy ook waagden hun leven om de ongelukkigen te bezoeken, te troosten zoo veel mogelyk te helpen.

Maer zal ik hier in stilzwygen voorbygaen die achtenswaardige christene liefde, die onze eerbiedwaardige Geestelykhejd deden uytstychen? Neen, zy hebben te veel recht op onze erkenning. Zy volbrachten, wel is waer, hunne plicht, en niets dan hunne plicht; maer hoe be-minnelyk, hoe iverig waren zy niet, in het volvoeren der zelve? hoe waren zy niet door smert doordrongen, wanneer aen eenen ongelukkigen, de dood te haest den levensdraed had afgesneden, en om niet te spreken, van hunne zelfsoffering, van hunne liefde, hoe vele hebben zy niet op den boord van het graf aen zyne ongelukkige ziels gesteltenis ontruikt? hoe vele hebben zy niet met hunne liefdadighejd overtuygd?...

En zal ik voorbygaen de zelfde opofferingen der *Grauw- en Zwart-zusters*, waervan de eene, mat en vermoed door den cholera werd aengetast; en daer door de kroon, die hare edelmoedighejd verdiende, verwierf.

Dusdanige gevallen, waervan wy ooggetuygen waren, deden veel indruk op de altyd godvreezende Antwerpenaren. Een groot aental werklieden ging dagelyks den weg van O. L. Vrouw, om den Opperbeer te smeeken, zynen straffenden arm van ons Vaderland te keeren. Novenen y plegtige Missen, werden met het zelve inzicht gedaen; en eyndelyk hoorde het Alvermogen die beden, die smeeking. Den cholera verdween, en onzen toestand verbeterde van dag tot dag.

Ik heb tot hier toe, weynig of niets van den koophandel gezegd, om het alles in een bezonder hoofd-deel te verzamelen.

Men weet, dat in de laatste jaren van Willems regering, den koophandel allerbloeyenst was; dit was het ook natuerlyk, dat den haet van Amsterdam moest gaende maken. Ook zoodra het hier ter lande voer was, deden de kooplieden van Amsterdam alle poogingen, om de vaert gesloten te houden. Het volgende jaer deed Antwerpen veel van haren pas, in weynige jaren gewonnen luyster, verliezen.

Nochtans willen beweeran, dat den koophandel hier volkomentlyk vernietigd was, dit zou te grootpreken syn; dit zou te veel aen Willem's zyde hangen; en nochtans is dit het geen men beweerde. Wat is er hier nog, (soo sprak men), is er hier nog iets te doen, bloeyt hier nog koophandel als voorheen; geenen, volsteekt geenen, was hier op de antwoord. Ik stem toe, dat 1831 zeer obvruchtbaer was; dat de sluyting der Schelde, waerin altyd Willem volherde, aen Antwerpen, en zelfs aen het geheele land, onnoemelyke schaden toebreacht.

En dan nog, wanneer hy gedwongen was de vaert toetelaten, wat al gevaren hadden de koopvaardschepen niet te doorkruysen, vooraleer tot hunne bestemming te komen.

En wie was dus de oorzaak van den ongelukkigen stand, waerin zich onzen koophandel bevond? Was het Willem's of der revolutie.

Maer de vreemdelingen, misleden door eenige dagbladen, of der vergrootte verhalen sommiger reyzigers, aenzagen ons hier als ten proey aen alle de ongelukken;

aen al de barbaersche vreedheden , die gewoonelyk de revolutionen kenschetsen. Dit was nog eens de rede die de meeste scheeps-kapiteyns dwong andere haven opte zoeken , en de onze te verlaten. Dit weynig aenkomen stremde veel den koophandel , en het was juist hierom , dat de kooplieden vriend van Willem's en vyand van ons bestuur waren ; en wat al klachten uytten zy niet ? wat al leugens verspreyden zy niet ? Eenige waren zelve zoo zeer aengestitst , dat zy doch te vergeefs uyt hoofde van den slechten draey hunner zaken , op eene *restaurantie* hoopten ; en dit was de oorzaak waerom men hun *orangisten* heette.

In 1832 was het nochtans veel beter ; er kwamen , gedurende den gantschen zomer , zeer vele schepen , die zoo hast niet ontladen waren , of andere lading innamen , en om plaats te maken , zich in de Schelde , op afwagting van gunstige winden , gingen nederleggen ; en dan nog durven de orangisten zeggen , dat den koophandel niets was , dat er weynig aenkwam en dat zy dagelyks verloren ; daer het nogtans weynig schiel van het jaar 1829.

Na de voorvallen in voorgaende hoofd-deelen afgeschilderd , was er weynig van aengelegenheyd , dan wat tot het beleg van het kasteel in verband staet ; ook is het daer mede , dat ik my gaen bezig houden , na alvorens nochtans een woord over de ligging van het kasteel , en de verschillende maetregels van versterking te hebben gezegd.

Het kasteel bestaet uyt eenen regelmatigten vyfhoek.

Er syn ter verdediging van het kasteel dry forten : de *lunette Montebello* , *Laurent* , en het *fort Kiel*.

Montebello was in de macht der belegeraers ; het *Kiel* en de *St. Laurent* waren zeer sterk , en zonden elk afzonderlyk een volkomen beleg hebben kunnen uytstaen.

De *Laurent*; die het veld overheerscht, hield het belegerende leger tegen, zoo dat zy geene bres-batterijen konden stellen, zonder alvorens dit fort te hebben ingewonnen.

Het fort *Kiel* is op den oever der *Schelde*, en belet gelyk alle de andere forten, de aenlanding lang's water.

Het kasteel heeft van den kant der stad geene versterkingen, dan de muren, en eene halve maen die de poort beschermd; zoo dat het kasteel van dien kant veel zwakker is, dan langs den kant des veld's. Op den anderen boord van het *Scheld*, bevinden zich nog de volgende forten:

Het fort *Burght*; een weynig van daer het *Vlaemsch* hoofd, achter welk zich insgelyks bevind, *Zwyndrecht* en *Austruweel*, deze zoowel als de andere forten *St.-Marie* en *Liefkenshoek* in *Vlaenderen*, en *Lillo*, *Philippe*, de *Kruysschans* en *Ferdinand*, verdedigen het kasteel en de stad, tegen de aanvallen van eene vloot.

St.-Marie had aen niemand toebehoort; de overige forten in *Vlaenderen*, alsook *Lillo* in de provincie *Antwerpen*, waren aen de *Hollanders*; terwyl de *Kruysschans*, *Philippe* en *Ferdinand*, ook het *Noorderfort* geheeten, aen de *Belgen* waren.

Alle die forten hadden met elkander gemeenschap, langs den dyk, de onderwaterde polders en de canonières die in het *Scheld* lagen.

Men ging nog altyd voort met de stad te versterken, en *Chassé* hield zich veel al stil; edoch hy waegde het in september den volgenden brief aen den colonel *Buzen* te schryven, om dezen te beletten de versterkingen doen voorttegaen.

Wy laten hier dezen brief , welken nog al de burgers vervaerde , en de antwoord van Buzen , dien geenens *Van Der Smissen* was , volgen :

AEN MYNHEER DEN COLONEL BUZEN , COMMANDANT DER
STAD ANTWERPEN.

Kasteel van Antwerpen , 10 september 1832.

MYNHEER DEN COLONEL ,

« Het is met de uysterste verwondering dat ik opgemerkt heb , dat men nog voortgaet met kanons tegen het kasteel te plaetsen , en dat de vestingen der stad veranderd en gewapend zyn in zulker voege , dat zy onder hun eene linie van aenvallings batterijen tegen myne standplaats uyt-
maken.

Tot hier toe heb ik rustiglyk alle deze werkingen nagespeurd , maer terwyl men dezen morgend nog kanons geplaeist heeft in de regte zyde der tegenwagt by de Beggynne poort , en vermits het in dit oogmerk is dat men deze werking veranderd heeft , zien ik my gedwongen op de uytdukkelykste wys te protesteren tegen deze inbreuk van myne rechten (?)

Het gedrag , welk ik gehouden heb gedurende myn verblyf alhier , moet u bekend gemaekt hebben , Mynheer den colonel , alsook aan de inwoonders van Antwerpen , dat ik geen hoegenaemd slaach van vyandlykheden tegen de stad voor oogmerk heb , zoo lang als ik er niet toe uytgedaegd worde , en dat ik niet voor oogwit heb dan de vreedzame bezitting van het kasteel. Het berigt , onlangs aan de raedsmannen der vremde mogendheden , te Antwerpen gevestigd , overhandigd , bewyst duydelyk dat ik niets tegen de stad zal ondernemen , indien het niet is in

L

geval van uytdaging van uwen kant of van hoogere bevelen.

U deze verklaring erhalende , mynheer den kolonel , zie ik my tevens gedwongen u aentekondigen , dat ik voortaan zal beschouwen en moet beschouwen als eene dergelyke uytdaging de voorbereyding en den aenvang van werkingen , en nog meer de plaetsing van kanons tegen het kasteel en tegen zyne gemeenschappen langs het water ; het lot der stad Antwerpen en hare beschieting blyven dus afhangen van de veyligheyd en de geruste bezitting van het kasteel , waervan het bevelschap my toevertrouwd is.

Ik kan dus niet langer dulden dat men nieuwe werken opregte binnen het bereyk van het kanon des kasteel's , het zy van den kant der stad , het zy van den buytenkant , uoch dat men onder dit bereyk kanon plaetse ; en ik heb de eer u te waarschoonen dat , indien ondanks deze mededeeling , gy voortgaet met uwe wapeningen , ik my gedwongen zal zien , eene uer na het u verwittigd te hebben , de zelve aentevallen , en , indien uwe vyandlyke werkingen alsdan niet ophouden , het bombardement der stad te beginnen , ten eynde aldus door alle de mogelyke middelen de geruste bezitting te verzekeren van den post , waervan de verdediging my toevertrouwd is , laetende de gevolgen van zulk eenen beweeneleyen maetregel voor de rekening van den genen , welken hem zal uytgedaegd hebben.

Zie daer , Mynheer den colonel , myne gevoelens ; ik leg de zelve rondborstiglyk en zonder omwegen aen den dag. Ik vley my dat deze mededeeling u zal aenporren om het kanon , sedert gisteren geplaetst , te doen wegnemen , en de staking van soortgelyke werkingen te bevelen.

Den generael der infanterie , kommandant van het kasteel van Antwerpen ,

(Get.) **BARON CHASSÉ.** »

ANTWOORD VAN DEN HEER BUZEN AEN CHASSE.

Antwerpen , 12 september 1832.

*Aen mynheer den generael van infanterie baron Chassé,
opper-commandant van het kasteel van Antwerpen.*

MYNHEER DEN GENERAEL ,

« Sedert het ophouden der vyandlykheden , hebt gy u bestendiglyk bezig gehouden met de magt van het kasteel te vermeerderen ; men heeft er zich niet bepaeld met het aanleggen van verdedigings-werken in den omkring der plaets ; het is ook het zelfde met de forten , welke gy aen den regten oever bezit en namelyk op het Vlaemsch-hoofd ; alwaer men werkt en het welk men in dit oogenblik met mortiers wapend , onlangs langs de Schelde uyt Holland aengekomen. Andere vuermonden , in aenzienelyk getal , zyn op verschillende tydstoppen langs den zelfden weg aen het kasteel aengekomen. Gy hebt dus deszelfs *statu quo* veranderd en gebruyk gemaekt van eene uytgestrektheyd , die nooyt in soortgelyke omstandigheden is toegestaen geweest.

Ik heb er my niet-tegensteld , om dat myn gouvernement de brutale redekavelingen wilde vermyden. Ik eysch het zelfde recht voor de plaets Antwerpen , welke niet min bedreygd is door het kasteel , de forten van den regten oever en uwe zeemagten , dan het kasteel het is door het garnizoen van Antwerpen. Te meer , daer deze plaets geen *front* heeft op de *meest bedrygende kanten* van haren omloop , zoo ben ik , gelast met hare verdediging , in recht en in de strengste verplichting hierin te voorzien.

Versterkt met dit recht , zal ik ook nooyt wyken voor ondoelmatige vorderingen of voor bedrygingen , van welke zyde zy ook komen , en ik zal voortgaen met de plichten te vervullen , welke myne ambten my opleggen , al afweerende en op u werpende , Mynheer den generael , de verantwoordelykheyd , welke gy op my zoud willen doen wegen.

(Geteeekend) *BUZEN.* *

In zulken staet waren de zaken , wanneer eyndelyk onzen Koning de mogendheden aenzogt , om hem de gewaerborgde voorwaerden van den *traité* van 15 november , (24 artikels) te verleenen.

Reeds waren zy op het punt van hierover eene beslissing te nemen ; de conferentie was als het ware gescheyden ; de noordsche mogendheden , met Oostenryk vereenigd , hielden het aen de eene , terwyl Frankryk en Engeland het aen de andere zyde hielden. Om dus aen het verzoek van Leopold te voldoen , vereenigden zich deze laatste , en teekenden de volgende overeenkoomst :

« Op de uytspooding van den Koning der Belgen , en overtuygd dat de nieuwe verdrag ing in de uytvoering der overeenkoomst , met Belgenland gemaekt , den algemeenen vrede van geheel Europa zou schenden ; de koningen van Frankryk en Engeland , niet tegenstaende de smart die zy gevoelen , te zien dat Oostenryk , Pruysen en Rusland in dezen oogenblik niet beryd zyn om medetewerken aen de maetregels , welke de uytvoering van gezegde overeenkoomst vergd , hebben besloten ten dien opzichte te vervullen , zonder langeren uytstel , hunne eyge verbintenissen , en met het oogmerk om tot eene onmiddelyke overeenkoomst te komen , van ten dien eynde de beste bereke-

ningen te maken , dat den koning , der Franschen en den koning van het vereenigd koningryk van Groot-Brittaniën , hebben besloten en geteekend door hunne gevolmagtigden , de vyf volgende artikels :

Art. 1. Zy verbinden zich de Nederlanden en Belgenland te verwittigen , dat hun inzicht is onmiddelyk te werk te gaen tot de uytvoering der overeenkoomst van 15 november 1831, gelykvormig aen de verbintenissen die zy hebben gesloten , en , als eersten stap tot de voltrekking van dit oogmerk , eyschen zy dat den Koning der Nederlanden , op 2 november , de verbintenis neme te doen vertrekken ; op 12 der zelve maend , alle zyne troepen van het grondgebied , dat uyt moet maken het koningryk van Belgenland , waarvan de overeenkoomende partyen hebben gewaerborgd de onafhangelykheyd en onzydigheyd. De zelfde vraag zal gedaen worden aen den Koning der Belgen , ten opzichte der troepen , die zich nog zouden bevinden op het grondgebied der Nederlanden. Zy verklaren ter zelve tyd dat , zoo het Nederland en Belgenland niet voldoen aen dit verzoek , Frankryk en Engeland te werk zullen gaen zonder nader berigt of uytstel , met de maetregels die zy noodig zullen oordeelen.

Art. 2. Zoo den koning der Nederlanden weygert zich aen de verbintenissen , hier boven gemeld , te gedragen , zal er eenen *embargo* gelegd worden op alle de neerlandische schepen , die zich zouden bevinden in de haven van Frankryk en Engeland , waarvan de vaertuygen ook in beslag zullen nemen en in hunne haven aenbrengen alle de neerlandische schepen , die zy op zee zullen kunnen ontmoeten ; eene fransche en engelsche zeemagt byeengevoegt , zal standplaets houden aen de kusten van Holland , voor kragtadigere uytvoering van dezen maetregel.

Art. 3. Zoo dan op 15 november , er nog neerlandsche troepen op het belgisch grondgebied bevinden , zal een fransch leger Belgenland intrekken , met inzicht om de neerlandsche troepen gezegd grondgebied te doen ontruymen , wel verstaende dat den Koning der Belgen voorafgaendelyk zyne begeerte zal uytgedrukt hebben , van de fransche troepen , ten dien opzigte ingerigt , op zyn grondgebied te zien komen.

Art. 4. Het oogmerk van dezen maetregel , vastgesteld in den voorgaenden artikel , zal zich bepalen tot het verdryven der neerlandsche troepen van het kasteel van Antwerpen en van de sterkten en plaetsen die er van afhangen ; en Z. M. den koning der Franschen , door zyne levende bezorgdhejd voor de onafhangelykheid van Belgenland , gelyk voor die van alle de vastgestelde gouvernementen ; verbind zich uytdukkelyk van geene versterkte plaetsen van Belgenland door de fransche troepen te doen in bezit houden , die slechts kunnen gebruykt worden tot den dienst hier boven vastgesteld ; en zoodra het kasteel van Antwerpen , de sterkten en de plaetsen die er van afhangen , zullen overgegeven of door de neerlandsche troepen ontruymd zyn , zullen zy aenstonds overgeleverd worden aen de militaire overheyd van den Koning van Belgie , en de fransche troepen zullen onmiddelyk naer het fransch grondgebied vertrekken.

Art. 5. De bekrachtigingen , etc.

(Geteekend) *Talleyrand , Palmerston.* »

Deze overeenkomst werd bekend gemaakt aen de gevolvolmagtigden van Oostenryk , Pruysen , Rusland , Belgie en Holland:

De vereenigde mogendheden ernieuwden hunne aenzoe-
kingen aen Willem en bedregen hem , indien hy zich aen
hun verzoek niet gedroeg , hem met hunne vraek te
achtervolgen.

Het cabinet van Belgie nam dadelyk die overeenkoomst
aen , en maekte zich bereyd om , in geval Willem het
land door zyne troepen zou doen ontruymen , het zelve te
doen.

Ter gelegenheyd van deze overeenkoomst , en der aen-
staende waerschynelyke erneming der vyandlykheden ,
gaf den colonel Buzen het volgende berigt :

BERIGT.

« Den colonel opper-bevelvoerder der vesting , haest
zich zyne medeburgers , woonende binnen Antwerpen en
voorsteden , te verwittigen , dat den koning van Holland ,
de deelen van het koningryk , door zyne krygsbenden
bezet , geweygerd hebbende te ruymen , er bedwingende
middelen zullen gebruykt worden , binnen zeer korten tyd ,
door de fransche en engelsche Mogendheden , om hem
daertoe te noodzaken.

Indien den 15den dezer maend , de eerste betooningen
tegen den hollandschen koophandel gebruykt , geen
uytslag zouden hebben veroorzaekt , zal de krygsmagt
gebruykt worden.

Het kasteel , zynde een der voornaemste punten , tegen
dewelke de eerste aanvallen zouden kunnen plaets hebben ,
zal het gouvernement alle mogelyke middelen inspannen ,
om den vyand alle voorwendsels te ontnemen , de onge-
lukken van den oorlog aen eene weerlooze bevolking te
doen lyden. Maer niet kunnende vooruytzien , tot hoe

verre eenen vyand , weynig verlegen in den keus zyner verdedigings-middelen , den tegenstand zal brengen , worden de inwoonders der stad en voorsteden uytgenoodigd , alle middelen te gebruyken die de gewigtigheyd der omstandigheden eyscht , om hunne persoonen en eygdommen in veyligheyd te stellen.

Antwerpen, 7 november 1832.

(Geteekend) BUZEN. »

Den volgenden dag gaf den burgermeester de volgende Proclamatie :

PROCLAMATIE.

REGERING DER STAD ANTWERPEN.

~~VERBODEN~~ !

« Gy kent de maetregelen , welke door het fransch en engelsch gouvernement zyn beraemd , om Belgie in bezitting te stellen van het grondgebied , dat aen het zelve door het traktaat van 15 november 1832 is toegewezen.

Het berigt van den heer colonel Hoofd-commandant dezer vesting , onder dagteekening van gisteren , het welk overeenkomstig is met eene missive , die wy van den heer minister van binnenlandsche zaken hebben ontfangen , in antwoord op dezen brief van 2 der loopende maend , heeft u insgelyks verwittigd , dat by aldien de middelen , welke tegen den hollandschen handel zullen aangewend worden , niet toereykend mogten zyn , het kasteel van Antwerpen zeer waerschynelyk een der vooernaemste punten zou wezen , alwaer de vyandlykheden zullen plaets hebben ; doch dat den aanval in zulker voege zal geschieden , dat alle voorwendsel zal zyn ontnomen om den geessel des oorlogs op eene weerlooze bevolking te doen drukken.

Maer alzoó deze bezorgdheyl van het gouvernement geene verzekering kan verschaffen , wegens de gevolgen die eenen aeuval tegen het kasteel , voor de stad na zich zou kunnen slepen ; hebben wy , binnen de palen van ons gezag , die maetregelen van voorzorg genomen , welke , by voorvallende ongelukken , noodzakelyk zouden worden.

De kommissie , voorgaendelyk benoemd om den voortgang des brand's in buytengewoone gevallen te stutten , is op nieuw in volle werking gesteld , en legt zich met iver op de vervulling van haren last toe. Alles wat in het belang der gemeente is , heeft het voorwerp onzer zorge uytgemaakt ; van uwen kant zullen ongetwyfeld ook al die bezondere maetregelen in het werk gesteld worden , welke den toestand van ieder van u vereyscht ; en het is van uwe medewerking , indien het gévaer zich vertoond , dat wy de krachtdadigheyl van de door ons daergestelde hulpmiddelen moeten verwagten.

Met u tot voorzichtigheyl te vermanen , willen wy echter niet uwe gerustheyl verstooren ; de ontoereykendheyl van den eersten dwangmiddel tegen Holland gebezigd is nog onzeker.

Laten wy ons dan voorzien tegen de gebeurtenissen die mogelyk zyn , zonder te verwaerloozen den graed van der zelve waarschyndelykheyl te berekenen : VOORZICHTIGHEYL EN KALMTE , deze zy onze spreuk in deze omstandigheden ! Uwe overheyl zal aen dezelve getrouw zyn.

Ten Stads raedhuylze van Antwerpen , 8 gber 1832.

Den Bürgemeester ,

(Get.) GERARD LEGRELLE.

Ter ordonnantie : Den secretaris ,

(Get.) WELLENS. »

M

Het hollandsch bestuer deed na gewoonte , en liet zien , dat het geenen zin had van dit verdrag aentenemen. Deze antwoord kwam te Parys op 29 november , door middel van den *telegraphe* ; vervolgens zond men aen de *consuls* der 2 mogendheden , in Belgie en Holland verblyvende , dat zy de fransche en engelsche kooplieden moesten verwittigen , alle voorzorgen te nemen in die gelegendhejd.

Die tyding boezemde vooreerst een weynig onrust ; het meesten deel schepen die hunne bestemming naer de haven van Antwerpen hadden , kregen bevel zich naer Ostende te begeven ; de gene die tot in Antwerpen durven komen , zonden dadelyk hunne koopwaren naer Mechelen , Leuven of Brussel. Voor het overige , geene der genen die de rivier op- of afvaerden , werden door de Hollanders ontrust , en dit verzekerde , doch zeer weynig , onze vol ontrust zynde Antwerpenaren. Nochtans men liet niet de ontrustendste gerugten voortteplanten. Het was weldra bekend , dat Holland niets aennam ; men voorzag het toekomende en wel door de oogen van schrik.

De engelsche en fransche vloten waren uyt de duynen gezeyld , en naer Holland heen ; in het zelfde oogenblik legde men den *embargo* op de hollandsche schepen , die zich in de haven van Engeland en Frankryk bevonden ; als ook op die men in zee te gemoed kwam , die men dadelyk naer de naestgelegene haven van Engeland of Frankryk bracht.

Wonder is het dat alle die maetregelen aen den koning van Holland niet deden zien , dan het geen spelens was , dat men het voortaan niet met drygen zou hebben ; en dat men zyne koppighejd zou gaen breken. Nochtans dit deed geen uytwerksel ; hy ligte nieuwe troepen ; nam andere

voorzorgen om zich instaat van verdediging te stellen ; en gaf aen Chassé het bevel om het kasteel tot het uiterste te verdedigen.

Reeds lang had dezen allen voorraad op het kasteel verzameld ; want hy kon wel denken dat vroeg of laat , een leger 't zy belgsch , 't zy fransch , hem zou hebben komen dwingen zynen schuyelhoek te verlaten ; en de Hollanders gebruyk makende van de vrye vaert der Schelde , die hun werd toegestaan in 1830 , hadden zorg gedragen alles derwaerds te voeren , dat noodig kon geoordeeld worden , om een langdurig beleg tegen te houden.

Het garnizoen bestond uyt mannen , waarop men zich kon betrouwen , en Chassé gaf hun , zoo haest den oorlog besloten was , het volgende dagorder :

DAG - ORDER

Dappere Wapenbroeders !

« Het oogenblik naderd , waerop de oude getrouwheyd en de hollandsche kloekmoedigheyd , eene nieuwe proef gaet onderstaen. Een fransch leger zal in weynige dagen zich onder deze muren vertoonen , om ons te dwingen , zoo het mogelyk was , door de macht der wapenen , het kasteel en de sterktens die er van afhangen , overtegen. Wy zullen dit leger met verzekering afwagten , overtuygd dat onze zaak rechtvaerdig is , en ons betrouwende op uwe beproefde dapperheyd en op uwe liefde voor koning en vaderland. Wapenbroeders ! Geheel het Neerland , geheel Europa zelfs , heeft de oogen op u gevestigd.

Toont dan al te samen , gelyk een ieder in het bezonder , dat wy het vertrouwen , dat onzen koning in ons gesteld heeft , niet onwaerdig zyn , en laet ons onberoerlyk het

besluit nemen , van ons tot het uiterste met dapperheid te verdedigen. »

Intusschen kreeg hy ook by voortdurend nog levensmiddelen en krygsraad van alleslach , want niets werd hem belet , zelfs losten er nog op de laetste dagen versche troepen , de andere op het kasteel af. Gedurende dezen tyd hield zich koning Willem bezig , om in Holland publieke gebeden te doen doen , terwyl Chassé voor zynen koning hier alles regelde , doch ons altyd in onzekerheid over ons toekomstige lot liet.

Die onzekerheid was zeer natuerlyk , om ons den schrik optejagen , ook waren , sedert het oogenblik dat ons de aenstaende oorlogs-werkingen aangekondigd waren , de straten met vluchtelingen bedekt. Men trefte zelden eene straet aen , waer men niet eenen verhuys zag ; of het was den ryken , die zyne meubels inpakte , of den geringen ambachtsman , die ze op zynen rug , kar of wagen , vervoerde. De stad geleek aen eene verwoesting , het scheen het was Jerusalem naer de inneming door Titus , waer van de inwoonders heen vluchteten , om de dood of de slaverny te ontvluchten , en waer over de ploeg na d'oude gewoonte ging ryden.

Sommige , en wel het grootste deel , bleven in hunne huizen , denkende , dat Chassé in 8 uren zoo veel kwaed niet zou hebben kunnen doen , zoo hy tegenstand had gehad , en daer men nu aen den *Geuzendrink* en omstreken , zoo achter als voor het kasteel , kon antwoorden , de schepen in den grond booren , de batteryen der fortien ontwapenen , en daer hy boven dit alles zoo veel langs achter zich zoude te verdedigen gehad hebben , dat hy geenen tyd zou gehad hebben , om te bombarderen.

Nochtans , om zich tegen eenen onverwachten aanval te voorzien , namen wy in de stad onze maetregelen , om ons tegen de aanvallen des vyand en tegen den brand , indien hy uytbarste , te beveyligen . Op de vraeg van onze stedelyke regering , had den minister van het inwendige , aen deverschillige steden van het koningryk , pompen doen vragen . Er kwamen er ons 43 ter hulp . Sommige waren met de noodige mannen voorzien .

Voor het overige nam onzen raed van bestuer , met de commissie van openbare veyligheyd , dezelfde maetregelen , en voorzorg als in augustus 1831 . Zy gaf deswegens een besluit , omstreeks het zelve , als dat van 14 en 21 july 1831 .

Chassé nam ook zyne maetregelen , versterkte nog altyd meer en meer , maekte geblinde batteryen , noemde eenen verdediging's-raed van 6 opper-officieren , en wachte vervolgens gerust den vyand af . Hy hield zich zoo stil dat , ten zy van tyd tot tyd , er ons overloopers gekomen waren (1) , wy hadden kunnen twyfelen , of inderdaed den vyand zoo dicht by ons was . 'S nachts wierp hy ook altyd lichtballen , om te zien of men hem niet met loopgraven omringde . Tot dus verre de wederzydsche voorzorgen , die de stad en het kasteel namen , om zich tegen elkander te beveyligen .

Gaen wy nu tot de verdere voorvallen over .

De Franschen , gevolgentlyk de overeenkoomst tusschen Talleyrand en Palmerston gesloten , moesten komen de Hollanders dwingen , om het kasteel te verlaten .

(1) Er kwam zelfs eenen luytenant der artillerie tot ons over ,

Sedert lang , gelyk ik voorgaendelyk gezegd heb , had het fransch bestuer de keurbenden van zyn leger op de grenzen vereenigd , en onder de geleyde van Marschalk Gerard gesteld. Dit vereenigde leger bestond uyt ontrent 60,000 man.

De hertogen van Orleans en Nemours waren in dit leger, als leerlingen , om onder de groote helden , welke over het zelve het bevel voerden , hunne eerste veldtochten te doen.

Haxo, eenen der eerste officiers van genie , kreeg over Antwerpen het bevel.

Het fransch leger had geerne zich reeds in België begeben; maer alles was nog niet in orde , intusschen deed men hun exercitien doen , en zelfs , het innemen van eene stad te Valencyn nabootzen. Verders deed men hun hunne oorlogstuygen gereed maken.

Generael Haxo kwam hier in de eenzaamheyd , zyne middelen beramen , om de werken van de *genie* te vergemakkelyken. Dit alles was ons hier onbekend; en daerom waren er nog ongeloovigen , daerom waren er nog die meenden dat men ons met leugeus paeyde.

Den 15 kwam het fransch leger op het belgisch grondgebied.

Gedurende dat men de voorbereysels van den oorlog maekte , hadden eenige onzer antinationale dagbladeren , en zelfs eenige der representanten , er tegengesproken , dat het fransch leger ons kwam verlossen. Men beweerde dat de nationale eer gekrenkt was , en het leger geschandvlekt.

Om dese redeneringen , die soms ons leger zouden hebben kunnen den moed ontnemen , te keer te gaen ,

of beter te vernietigen, gaf den minister van oorlog *Baron Evain*, het volgende dagorder :

DAG-ORDER.

* De onverzettelyke weygering van Holland, om zyne troepen de grenzen te doen ontruymen, die aen het zelve in de overeenkoomsten toegestaan waren, was eenen gedurenden staet van vyandschap tegen de vyf groote mogendheden van Europa. Twee onder hunzyn gelast met de zorg om dit te doen ophouden; in dit inzicht maekt zich hunne vereenigde scheeps-macht zeylvaerdig, om de haven van Holland aen een streng beleg te onderwerpen, en beden zelfs, trekt een fransch leger op het grondgebied van Belgeland.

In weynige dagen, zal dit leger met spoed voor het kasteel van Antwerpen in aentogt zyn.

Holland te dwingen om de wetten van Europa te erkennen, dusdanig is de zending van het fransch leger.

Het belgisch leger bewaerd langs zynen kant zyne zending, de gene van ons grondgebied van allen aanval te beschermen, van voor alle gevaer der persoonen en eygdommen borg te blyven.

Deze taek is schoon, zy is **NATIONAEL**, en nooyt was er gedacht deze aen vreemde handen toetevertrouwen.

Den Koning erkende *Verknogtheyd* van het leger; hy rekennt er op, zoo den vyand een stout bestaen durft ondernemen, zal zich den Koning op zyne bataillons beroepen, en hy twyfelt niet of men zal erkennen de opvolgers van deze oorlogs-helden, die, gedurende een zegenryk tydstop, dikwils de zelve gevaren hebben medegedeeld en de zelve lauwers hebben geplukt, als het fransch leger. *

Intusschen naderde het fransche leger naer zyne bestemming.

Eene groote colon ruytery, die de voorwagt uytmaekte, ging de grenzen van Holland bezetten, vergezeld van eenige canons en voetgangers, om de bewegingen van het hollandsch leger afteespieden. Eenige regimenten voetgangers werden in de dorpen en de omstreken gelegd; de artillerie lag in Berchem, de Ley, het Kief en Hoboken. De canons en andere beleg-tuygen, werden te Boom ontscheept.

De aenkoomst van het fransch leger ernieuwde zoodanig de levendighejd in Antwerpen, dat het scheen, dat er geene burgers dezelve verlaten hadden; want dagelyks begaven zich persoonen van alle standen, tot 2 uren ver, om de Franschen te zien komen, 2, dry dagen zelf, voor dat er waren aengekomen.

Den generael Sebastiani, aen het hoofd van eene divisie, was Vlaenderen ingetrokken, en moest de Hollanders van het Vlaemsch-hoofd; der forten en de vloot in stilte houden. Aldus bevond zich den vyand tusschen 2 vuren, en in de onmogelykhejd van ondersteund te worden.

Den 19 kwamen de inwoners van het Vlaemsch-hoofd, door de Hollanders verdreven, te Antwerpen aen. Zy brachten mede dat zy konden; edoch hunne gestekenis was droevig, en de Antwerpenaren hadden in dit oogenblik te veel met hunne eygene ongelukken zich bezig te houden; om aen andere te kunnen denken.

Den zelfden dag had Haxo zyn hoofdkwartier te Berchem nedergelegd, en de werklieden kregen hunne noodige gereedschappen. De soldaten begonnen ook achter de Berchem-kerk de boomen aftekappen, en fascinen en schanckorven te vervaerdigen.

Ik zal de zotte verhalen der vervaerde menschen , der wantrouwige en der gekke daerlaten , om my slechts bezig te houden met de daedzaken die hier plaets hadden.

Zoodra het zeker was , dat de Franschen voor het kasteel lagen , hadden de Hollanders een huys doen afbreken , dat aen den dyk liggende , eene battery die op de stad zag , bedekte , en zonder tyd te verliezen , rigte men dadelyk hier eene battery van 6 24 ponders , en maekten aen de zelve eene gemeenschap met de andere batteryen. Dit werk , welk in minder als 24 uren volmaekt was , zoude gemakkelyk al de werken van de Hollanders op de forten , het Vlaemsch-hoofd en de dyken hebben kunnen vernielen.

In voorzorgen van zulken aerd , raakte men tot den 30 november. Men wist , dat alle dag er bevel en tegenbevel gegeven was , om het werk te beginnen . en dat men reeds op de plaets zelve , (en wel in het gezicht der Hollanders) de noodige plannen van aenval had gemaakt ; elk wachte zich dus , om den eenen of anderen nacht uyt de armen van den slaep te worden gerukt , door het onaengenaem geraes van het canon ; weer andere meenden , dat het kasteel den eenen of anderen keer zoude overgegeven zyn , zonder slag of stoot. Maer ongelukkiglyk , waren deze laetste , in die zachtvleyende hoop bedrogen.

DERDEN BOEK.

VAN HET BELEG VAN HET KASTEEL TOT DE BEROERTENS
VAN OCTOBER 1833.

EERSTE HOOFD-DEEL.

*Opening der loopgraven. — Overeenkomst van Marechal
Gerard met colonel Buzen. — Brieven aan Chassé. —
Antwoorden van dezen aan den Marechal. — 30 no-
vember. — Eerste schieten. — De commitsarissen. —
Schrik. — Brand op het kasteel. — Tot op het innemen
van het kasteel. (1)*

Eyndelyk gedurende den 29 en 30 november, begonnen
meer dan 12,000 werklieden, de tranchée (2) te openen,
de eerste parallelle begon onder Montebello, en ging tot
over den achterhoek van het fort Kiel, ontrent 1,800
meters inhoudende, zonder de bywegen.

Welhaest hadden de personen, die van buiten kwa-
men, door de stad het gerugt verspreyd, dat men reeds
aan de loopgraven bezig was. Dit gerugt joeg de burgers op

(1) Ik moet myne lezers verwittigen, dat hier het grootste deel
myner verhalen getrokken is uyt het werk *Précis du Siège de la
Citadelle*.

(2) Men zoeker, voor de kunstwoorden, den lyst achter het
werk geplaatst.

de loon , elkeen was verwonderd te zien , dat een zoo uytgestrekt werk , op zoo korten tyd kon gemaakt zyn .

3o november. — Maer grooter was de verwondering nog , wanneer men zag , dat de Franschen de forten en de voorwachten aen het kasteel hadden bezet. Ziet hier de overeenkoomst door Buzen en Gerard hier omtrent aengegaen .

1° De lunette Montebello zal aen de fransche troepen in handen gesteld worden .

2° De poorten zullen door de belgsche troepen bezet blyven .

3° 500 man van het fransch leger , zullen alle dagen langs de Mechelsche-poort de stad intrekken , om de posten van de eerste linie aen het kasteel te bezetten .

4° De belgsche troepen zullen de posten van de tweede linie van de baricaden en den bastion van de Begynne-poort bewaren .

5° Dag en uer dat deze overeenkoomst moet ten uitvoer gebragt worden , zullen door Mr. den Marechal besloten worden , en bekend gemaakt aen Mr. den colonel Buzen .

Het werk , tot dus verre gelyk ik hier voren gezegd heb , voltoeyd zynde , en den Marechal zich in staet ziende aen het vuer van het kasteel te antwoorden , zond hy eenen parlementaire naer het kasteel , om Cllassé te verzoeken het zelve te verlaten. Ziet hier den brief van den Marechal , en de antwoord van den commandant van het kasteel :

MYNHEER DEN GENERAEL ,

„ Ik ben , aen het hoofd van het fransch leger , voor het kasteel van Antwerpen gekomen , gelast van myn gou-

vernement , met de uytvoering van den traité van 15 november 1831, welken aen Z. M. den Koning der Belgen, de bezitting van deze sterkte waerborgt , gelyk ook de forten , die er op de 2 oevers van de Schelde afhangen. Ik hoop u genegen te vinden , het recht van deze vraeg te erkennen. Zoo tegen myne afwagting , het anders zou zyn , ben ik gelast u te doen kennen , dat ik de middels moet gebruyken , welke in myn vermogen zyn , om het kasteel van Antwerpen in bezit te nemen.

De verrigtingen der belegering , zullen op de uytwendige kanten van het kasteel gerigt zyn. Schoon dat de zwakheyd der versterking , langs den kant van de stad en de bedekking der huizen, my voordeelen voor den aenval geven , zal ik er geen gebruyk van maken ; en ik heb dus recht te hopen, gelykvormig aen de wetten van den oorlog, en de gebruyken en gewoontens , dat gy u van alle vyandlykheden zult afhouden tegen de stad. Ik heb er een deel van in bezit genomen , in het eenig inzicht dat gene afte- weeren , wat ze zoude bloot kunnen stellen aen het vuer van u geschut. Een bombardement zou eenen act van onge- woonelyke barbaerschheyd zyn , en een ongeluk voor den handel van alle volkeren.

Indien ondanks die aanmerkingen , gy op de stad vuert, zal Frankryk en Engeland de schadeloosstellingen eyschen, die gelyk zullen zyn aen de toegebrachte schade , zoo door het kasteel , als de forten en de oorlogs-vaertuygen.

Het is onmogelyk dat gy niet voorziet , dat gy *zelfs* zoud verantwoordelyk zyn, van de inbreuk van eene gewoonte, die by alle beschaefde volken geeerbiedigd word , en *zelfs* aen de ongelukken die er het gevolg zouden van zyn. Ik verwacht uwe antwoord , en ik reken dat het u zal gevoeg

gelyk zyn , op het oogenblik met my in onderhandeling te treden , voor my het kasteel van Antwerpen en afhangende forten overtegeven.

Ontfang , enz. »

Ziet hier de letterlyke antwoord van Chasse op de sommatie van den Marechal Gerard.

Kasteel van Antwerpen , 30 november 1832.

MYNHEER DEN MARECHAL,

« In antwoord op uwe sommatie , die ik op den oogenblik koom te ontfangen , voorkoom ik u , mynheer den Marechal , dat ik het kasteel van Antwerpen niet zal overgeven , ten zy na alle verdedigings-middelen uytgeput te hebben die in myne magt zyn.

Ik zal de stad van Antwerpen als onzydig aenzien , zoo lang men zich van de versterkingen en buytenwerken die er van afhangen , niet zal bedienen , van welke het vuer zou konnen gestierd worden tegen het kasteel en het Vlaemsch-hoofd , hier onder begrepen de forten van Burght , Zwyndrecht en Austruweel , alsook de vloot die in de Schelde voor Antwerpen ligt. Er word van zelfs verstaen , dat de vrye communicatie , langs de Schelde met Holland , gelyk dit tot hier heeft plaets gehad , niet mag onderbroken worden.

Ik verneem met verwondering , dat , terwyl Uwe Exc. onderhandelingen aengaet , men de vyandlykheden begint door werken van aanval , onder het vuer van ons kanon ; ten dezen opzigte heb ik de eer u te voorkomen , dat , indien men te middag niet heeft opgehouden met te werken , ik my in de noodzakelykheyd zal bevinden , van de zelve door het geweld te beletten.

Ontfang , bid ik u , mynheer den Marechal , de verzekering myner hoogachting.

Den generael der infanterie ,

(Get) BARON CHASSÉ. »

Getrouw aen zyne belofte , begon Chassé op slag van 12 uren te schieten , zonder nochtans veel kwaed te doen , om dat reeds de werklieden zich in veyligheyd bevonden. Dezen aanval noopte Gerard den volgende brief aen Chassé te zenden.

Hoofdkwartier Berchem , 30 november 1832.

MYNHEER DEN GENERAEL ,

• De eerste vyandlykheden zyn in de canonscheuten , die gy kooft te schieten op myne troepen , op den oogeblik dat ik uwen brief van van daeg kwam te ontfangen.

De inbreuk der dyken op Liefkens-hoek den 21 en 25 dezer , en den canonscheut op eenen belgschen officier gelost , zouden kunnen aanzien worden als eene schending van den wapenstilstand , en veel meer nog , dan de werkingen die ik op den voorgrond van het kasteel heb gemaakt. Voor al eer te schieten , heb ik u eenen middel willen aanbieden , om Antwerpen en derzelver bevolking te beveyligen tegen de geessels van den oorlog ; en het is met dit inzicht , dat ik u heb aangeboden aen de voordeelen die mynen aanval langs den kant der huizen geeft , te verzaken , mits my alleenelyk aen de buytenkanten bapalende.

De Lunette Montebello is natuerlyk in deze laatste begrepen , zoowel als de laatste wachten en de werken , die geen deel maken van den eygentlyken omtrek der stad.

Aldus handelende, heb ik my gegrond op het voorbeeld der belegering van 1746 en 1792, en welke de stad, uyt gemeene overeenkoomst, als onzydig werd aanzien, zonder dat hierom de belegeraers het recht verloren hadden, hun op de buytenwerken te plaetsen. Indien ik van dussanige zaek zal gebruyk maken, en gy er gelegendheyt uyttrekt om op de stad te schieten, zal ik nu recht zyn u kasteel aenteranden langs den kant, waer ik het zal goed vinden; en gy weet het nadeel dat er voor uwe verdediging zal uyt ontstaan.

Indien ik voor het behoud der stad, kan toestemmen geen gebruyk der inwendige batteryen te maken, om het Vlaensch hoofd te beschieten, kan men daerom niet aannemen, dat gy de vrye vaert van de Schelde kunt behouden. Dit zoude van mynen kant zyn alsof ik u belegerde, zonder u te blokeren.

Ik moet dus, mynheer den Generael, u op nieuw aenraden de overeenkoomst om van de stad Antwerpen een onzydig punt tusschen u en my te maken, in het belang van uwe eer en van de menschlievendheyt, u in hetzelfde oogenblik errinnerende dat al de verantwoordelykheyt van eene weygering op u zal vallen.

Ontfang, enz.

Chassé wilde zyne preteñtien niet verlaten, en den zelfden dag schreef hy nog den volgenden brief aen Marechal Gerard:

Kasteel van Antwerpen, 30 november 1839.

« In antwoord op den 2 van uwe exc. van dezen dag, heb ik de eer uwe exc. te voorkoomen, dat, terwy gy

my den voorstel doet van het kasteel niet aentetasten langs den kant der stad , uwe troepen reeds bezig waren , van den buytenkant , met de werken te stellen om het kasteel aentetasten , het is hier aen dat ik my gedwongen zien my tegen te stellen. Het is dan van uwen kant , Mr. den Marechal , dat de vyandlykheden begonst geweest zyn.

Voor het overige , alle de versterkingen van de stad , met de buytenwerken , kunnen niet gebruykt worden om het kasteel te belegeren , zonder dat de stad aen gevaren zy blootgesteld ; en ik voorkoom Ul , mynheer den Marechal , dat den eersten scheut van het kanon van deze werken , my zal dwingen van de stad aentezien gelyk of zy had eene werkzame vyandlykheyd genomen , die haer aen eene geheele verdelging konde blootstellen , waarvan de ongelukkige gevolgen op uwe exc. persoonelyk zouden vallen. Het is onbetwistbaer , Mr. den Marechal , dat de werken , hier boven gezegd , zyn geschikt geweest voor de verdediging der plaets , en niet voor het kasteel aen te tasten ; 'tis aldus dat het ten allen tyde is aenzien geweest door alle militaire overheden van Antwerpen.

De vrye gemeenschap met Holland langs de Schelde , is eene voorwaerde waarvan de rede zoo klaar is , dat ik niet aen dit punt zou kunnen wyken , gezien dat ik niet in aanmerking neem dat deze gemeenschap Ul. kan hinderen in de werken van het beleg.

Gy ziet door deze voorwaerden , Mr. den Marechal , dat ik nog altyd genegen ben de stad te sparen , gelyk ik ten tyde van twee jaren door myn gedrag niet als te veel getoond heb , niet tegenstaende de erhaelde tergingen der inwoonders en militaire overheden.

Ontfang, enz.

Gedurende dien pennenstryd , gingen de werken langs den eenen kant voort, en Chassé bleef zyn schrooy afzenden; nochtans verloor de genie maer 2 man op dien dag.

Nacht van 29 tot 30 november. — Men begon om middernacht te werken. Het regende zeer hard tot ontrent 1 uer. Tegen den morgen was den regen nog heviger. De eerste parallele was maer ontrent 350 meters afstand van het kasteel. Men begon (dat zelden gebeurd) , op den oogenblik van het openen der tranchée, reeds aen de batterijen te werken. Den hertog van Orleans commandeerde de tranchée. Hy heeft de zelve doorloopen met den Marechal , de generaels St. Cyr Nugues en Haxo. Des morgend's begaf hy zich andermael derwaerds. Haxo verliet geen oogenblik de tranchée , en begaf zich bijzonderlyk op de gevaerlykste punten. Het 65 regiment deed bijzonder zynen moed uitschynen.

1 december. — Het kasteel loste des nachts maer ontrent een twintigtal scheuten. Men verwachtte zich aen eene sortie van den kant der Hollanders , en men nam daerom de noodige zorgen. Zy waren nutteloos , niets dergelyks had plaets. Het water stond in de tranchée , men was genoodzaekt er fascinen in te leggen , om de gemeenschappen te onderhouden. Het vuur ging lang's den kant der Hollanders voort , doch niet hevig. Zy zonden soldaten in boere kleederen , om de huizen in brand te steken. Zy lukten in hun voornemen in opzichte der dichtste , doch werden weldra verjaegd.

2 december. — De Hollanders waagden eene sortie , doch nutteloos. Het vuur van het kasteel was heviger. 'S avonds richtede de Franschen 14 batterijen aen.

O

3 december. — Des avonds gingen de politie-ambtenaren , in een groot getal herbergen en bijzondere huizen , zeggen , dat de vyandlykheden den volgende dag zouden aenvang nemen tegen het kasteel, en dat de Berohemsche-poort zou gesloten worden , maer de andere poorten geopend. Dit , en bezonder de laatste woorden, die schenen het vluchten aenteraden , maakten onze burgers zeer onrustig , om dat zy vreesden , dat Chassé de stad zou beschoten hebben ; ook maakten zich van het aenbreken van den dag eengroot getal burgers weg.

4 december. — 'S nachts begon men de 2de paralelle , die op eenelengte van 1,170 meters werd gemaakt. Zy was maer 12 meters van de uysterse werken van de lunette Laurent. De Hollanders hadden dien dag eenen dood en 7 gekwetsten. Ten 11 uren 's morgens begonnen de Franschen het vuer van 7 batteryen.

5 december. — Brand op het kasteel , doch haest uytgedoofd. Derden brief van den commandant aen Gerard. Hy beweerde dat Montebello van de stad afhangt , en dat de inbezitneming van dit fort door de Franschen hem zou dwingen, de stad als vyandig te aanzien. Gerard antwoorde dat hy slechts de uytvoering van het traktaet van 15 yber 1831 vereyscht , en dat hy Chassé verantwoordelyk maekt voor de te kunnen gebeurene ongelukken. Langs beyde zyden ging het vuer zeer hevig voort. Ontrent 7 uren 's morgens speelden 14 fransche batteryen. De Hollanders poogden in den morgend eene sortie. Niet tegenstaende zyne bedreygingen , schoot Chassé op de stad niet , en dit begon de burgers te verzekeren. Ontrent middernacht waegden de Hollanders eene sortie , die weder voor niet was. Achter dezelve volgde een hevig handgeschut.

6 december. — Het vuur openbaerd zich andermael in de caserne. Den Koning Leopold kwam de batteryen en loopgraven in oogenschouw nemen. De goede burgers beschuldigden den Koning van roekeloosheid, want, zegden zy, waerom een zoo duerbaer leven in dit oogenblik gaen blootstellen aan het grootsten gevaer. Zyne tegenwoordigheid verdubbelde den moed der franschē werklieden. — Het magazyn van levensmiddelen werd ten 4 uren spa-middags in brand geschoten, en volkomen in as gelegd. Het hospitaal werd insgelyks met canons à la Paixhau geraekt; 3 gekwetsten verloren hierdoor het leven. Ten 11 uren 's morgens sprong het poeder-magazyn van de bastion n° 2, en sloeg een canon van zyn affuyt.

7 december. — Werd een kind in de *Lepel-stræet* aan de Pleyne, het hoofd met eene bomb afgeslagen; nog andere ballen vallen hier en daer in de stad. Het kasteel was andermael in vuur. De Franschen vernielen de sluis tusschen de Stad's en Kasteel's-vesten. Het water werd lager van deze laetste.

8 december. — Wederom brand. De groote caserne ligt tot as. De Hollanders verloren tot dan toe, (volgens den journal van generael Chassé) 25 dooden, 67 gekwetsten en 3 gevangenen insgelyks gekwetst.

9 december. — Een groot aantal gebouwen vallen in op het kasteel.

10 december. — Men maekte eenen geblynden weg om totaen den beord van de graft van de lunette St.-Laurent te komen. 'S avonds 10 uren deden de Hollanders eene sortie; zy werden verjaegd en lieten 6 man en 1 officier krygsgevangenen. — De Hollanders wierpen met handgrenaten. Er vielen vele geblynde batteryen in.

11 december. — Eene bomb deed het poeder-magazyn van den bastion n° 1 invallen. De tegenwoordigheyd van geest van eenen canonier belette dat het gebouw niet in brand ging. Den kelder van de groote caserne en van nog eene andere vielen in , de Hollanders hadden nu niets meer om zich te verschuylen. Op 24 uren werden er 5 stukken van de Hollanders ontwapend.

12 december. — Eenens franschen canonier schoot dien dag met een stuk van 24 juist in een kleywers op de batteryen van het kasteel Zulken voorval is zeer zeldzaam. Den 12 december waren er, volgens tydingen uyt Amsterdam , 136 gekwetsten en 36 dooden. Verscheyde opper-officieren waren er buyten staet van gevecht. Men mag zich niet veel hierop betrouwen. Chassé begon dien dag , (denkelyk om zyn yzer te sparen) met steenen te werpen. De graffen hielden nog 5 voet water in.

13 december. — Het vuur van het kasteel was hevig. In het bombvry hospitaal werd eenen balk verbryzeld en den werkmán dien dit ongeluk wilde herstellen , doodelyk gekwetst.

14 december. — Des nachts werd de lunette St. Laurent ingenomen. Wy zullen hier een uyttreksel geven van den *Moniteur Belge* :

« De bereydingen voor het maken van 3 mynen , en van de vloibrug waren afgemaekt tusschen den 13 en 14en ontrent het qnaert voor 4 uren. Van voren was het vuur van de belegerden zeer hevig. Zy wierpen langs beyde kanten veel grenaden , bomben , en onderhielden een hevig musket vuur.

« De mineurs gingen heen , en waren nauwelyks weg , of men hoorde eene losdondering , die schoon zeer stil ,

zeer voldoende , wat hare gevolgen betreft , was. Eenen oogenblik daarna had eene hevige losbranding plaats, eene ton grenaten was geborsten. Eenige mannen gekwetst..

« Schoon het gerugt zeer zwak was , was de beweging echter de hevigste. Den onderaerdschen weg , die de Franschen gemaekt hadden , om tot de graften te komen , werden onder water gesteld. Het werk werd hevig voortgedreven , fascinen en zandzakken werden in menigte in de graft gedragen en op minder als $\frac{3}{4}$ uers was er eene brug over dezelve.

« Men schoot altyd van de lunette. Eene compagnie voltigeurs moest storm loopen , 2 compagnies grenadiers moesten langs den anderen kant in de lunette dringen , zich aan de eerste vervoegen en zoo de Hollanders insluyten.

« Die bewegingen hadden plaats ; schoon de voltigeurs een weynig voor de grenadiers zich op de bestemde plaats bevonden, om dat deze eenen gevaerlyker en langeren weg te volgen hadden. Geenen geweerscheut verder geschoten. Eenige Hollanders werden met het bajonnet gedood , de overige krygsgevangenen gemaekt.

« Zoodra de Franschen op de lunette gelegerd lagen , begonnen de sapeurs er eene baricade te maken , om zich achter te verschuylen.

« Er bevond zich in dit oogenblik eenen nog geladen obusier op de lunette, eenige minuten daarna had hy reeds op het kasteel geschoten.

« Ziet hier het uytwerksel van de nachtwerken tegen de lunette:

« Groote brèche in den muur ;

* Sterke brug in de grachten ;

* Inbesitzeming van de lunette ;

* De troepen hebben veel moed getoond ; Haro heeft geenen oogenblik de tranchée verlaten.

De Hollanders hadden wolvengaten en houten punten doen stellen voor het fort. → Zy verloren in dit geval , volgens Chassé , 1 luytenant , 1 sergeant , 1 corporaal en 49 soldaten van de rode afdeling , 3 canoniers en 2 andere soldaten.

15 december. — Men begon de bres battery te stellen 40 meters van den muur van het kasteel. Tegen den avond gingen de gevangenen van de lunette naar Condé en Valencyn. Zy waren met goeden moed beziel. Eenige bomben vielen in den dag nog in de stad. Het vlag op het kasteel werd afgeschoten , en een nog veel grooter opgetrokken. Er sprong ook nog een poedermagazyn op het kasteel.

16 december. — Men begon den onderaardschen gang om tot de muren van het kasteel te naderen ; tegen den avond was de bres battery volkomenlyk afgemaekt. Chassé deed de brug van de *Porte de Secours* afbreken. Den Koning bezocht de tranchée en het hospitaal.

Zie hier een tafereel der dooden en gekwetsten , die tot op den 18 december waren :

4	december	5	gekwetsten
5	"	18	"
6	"	10	"
7	"	34	"
8	"	21	"

Totaal. 88 gekwetsten.

Tot den	8	december	88	gekwetsten.
	9	"	40	"
	10	"	38	"
	11	"	34	"
	12	"	16	"
	13	"	46	"
	14	"	30	"
	15	"	12	"
	16	"	26	"
	17	"	19	"
	18	"	44	"
	Te Hoboken		70	"

Totaal.... 463 gekwetsten.

Dooden... 104

Totaal buyten gevegt. 567

19 december. — De bres en contre bres-batteryen , waren dien dag volkomen afgemaakt , en kregen den volgenden nacht hunne wapening. In den voorgaenden nacht werd St.-Cyr Nugues , oversten van den generaalstaf , gekwetst door het bersten van een ebus.

20 december. — De bres-batteryen kregen hunne volkomene wapening. Den mortier van 1,000 ponders (bommen) is gesteld geworden. Den onderaardschen gang om tot de graft van het kasteel te komen , was afgemaakt.

21 december. — De bres- en contre bres-batteryen hebben ten 11 uren 'smorgens beginnen te schieten. — De 1ste bomb van den mortier *monstre* viel op den bastion n° 1 , de 2de sprong in de lucht , de stukken vielen in de stad. Ontrent middag , deed Gerard den commandant de

laetste afvraging doen , en dezen weygerde andermael het kasteel te verlaten. Alsdangingen op nieuw de bres-batteryen zonder ophouden schieten.

22 december. — Den inuer was reeds aen stukken geschoten , er bleven niet meer als de freyten. — Den grooten mortier heeft 8 bomben geworpen. — Eenen hollandschen overlooper verklaerde dat de eerste groote bomb 3 meters diepte had gegraven. — Het water begon te ontbreken , er was zeer weynig zuyver in de putten. Men begon reeds de tonpen te vervaerdigen, voor over de gracht te komen , om storm te loopen.

23 december. — Men maekte zich gereed om de graft te vullen en alles was hier voorgereed , wanneer 2 opper-officieren van het kasteel kwamen aen de Pleyn , en vroegen naer Marechal Gerard gebracht te worden. By hem gekomen zynde , overhandigden zy hem den volgende brief.

Kasteel van Antwerpen , 23 december 1832.

MYNHEER DEN MARECHAL,

Vermeenende voldaan te hebben aen de krygseer in de verdediging der plaets , waervan het bevelschap my toevertrouwd is , verlang ik de langere bloedvergietingen te doen ophouden; het is ten dien eynde , mynheer den Marechal , dat ik de eer heb u aentekondigen , dat ik bereyd ben om het kasteel te verlaten met de magten onder myne bevelen en om met u te handelen over de overgaef dezer plaets , alsmede van het Vlaemsch-hoofd en de forten die er van afhangen.

Om tot dit oogmerk te geraken , stel ik u voor , mynheer den Marechal , het vuur van weerszyde te doen ophouden gedurende den loop der onderhandelingen.

Ik heb 2 opper-officiers gelast met dezen brief aen U. Exc. te bestellen. Zy zyn voorzien van noodige onderrigtingen om u over de gezegde ontruyming te onderhandelen.

Ontfang, mynheer den Marechal, de verzekering myner hoogachting. *Den generael der infanterie,*
(Get.) BARON CHASSÉ.

Het vuur der belegeraers en belegerden hield ten half elf op. De vestingen van het kasteel waren met hollandsche soldaten of officieren bedekt. Men is overeengekomen langs wederkanten van niet te werken aan de herstelling der werken, zoo lang men aan de onderhandelingen bezig was. 4 uren namiddag. — Eenen aide-de-camp van Gerard werd naer het kasteel gezonden met eenen brief. Ten half dry keerden de hollandsche parlementairen naer het kasteel terug.

Ziet hier de capitulatie gelyk de zelve aengenomen is door Gerard en Chassé:

CAPITULATIE

Gesloten tusschen den infanterie-generael baron Chassé, bevelhebber van het kasteel van Antwerpen en afhankende sterkten, en Marechal graef Gerard, opperbevelhebber van het fransch leger voor die plaets.

« Art. 1. Den infanterie-generael baron Chassé zal aen den heer Marechal graef Gerard overleveren het kasteel van Antwerpen, het Vlaemsch hoofd, de sterkten van Burcht, Zwyndrecht en Austruweel, in hunnen tegenwoordigen staet, behalve de voorwerpen in art. 3 gemeld.

Art. 2. Het garnizoen zal uyt het kasteel trekken met de krygs-eerbewyzingen; het zal op de buytenvesting de wapenen afleggen, en zal krygsgevangen wezen. Nogtans

verbind zich den heer Marechal van het zelfde naer de hollandsche grenzen te doen leyden , alwaer het zyne wapenen zal wederkrygen , zoo haest Z. M. den koning van Holland bevel zal gegeven hebben van de sterkten van Lillo en Liefkenshoek overteleveren. Ten dien eynde zal den heer Marechal Gerard zonder uytstel eenen officier naer den Haag zenden , en aen den heer generael Chassé toegelaten insgelyks eenen officier derwaerts te sturen , indien hy het geradig vind.

Art. 3. De heeren officieren zullen hunne wapenen behouden , en geheel het garnizoen zyne bagagien , rytuygen , peerden en andere voorwerpen aen deze korpsen of aen bezonderen van dit garnizoen toebehoorende. Eenige persoonen , vreemd aen het garnizoen , welke in het kasteel gebleven zyn , zullen onder de bescherming wezen van het fransche leger.

Art. 4. Indien de antwoord van 's Gravenhage de overlevering der sterkten van Lillo en Liefkenshoek beveelt , zal het garnizoen te water of te land , ten keuze van den generael Chassé , naer de grenzen van Holland geleyd worden , aenstonds na de bezitneming der gemelde sterkten.

Art. 5. Indien het garnizoen den weg te lande neemt , zal het in eene kolom marcheren. Den heer generael Chassé zal de vryheyd genieten van te voren staf-officieren en krygs-commissarissen afsturen , om logementen op het hollandsch grondgebied in gereedheyd te doen houden.

Art. — 6. In geval dat de peerden en rytuygen toebehoorende aen het garnizoen niet toereykende zouden zyn tot het vervoeren der effecten , zullen er ten zynen kosten vervoerings-middelen verschaft worden. Zoo zal het ook wezen ten opzigte der schepen die zouden kunnen nood-

zakelyk zy tot het overbrengen naer Holland der meubelen van de officieren en geemployeerden van het garnizoen.

Art. 7. Tot het vervoeren der zieken en besonderlyk der gekwetsten, zullen er, ten koste van het hollandsche gouvernement in betamelyke plaetsten verzorgd worden, door hollandsche gezondheyds-officieren, die de zelve voordeelen als het garnizoen zullen genieten.

Art. 8. Onmiddelyk na de onderteekening van de tegenwoordige capitulatie, zal het belegerende leger door een bataillon doen bezetten de halve maen en de poort van het bolwerk op het front der stad.

Art. 9. In den kortst mogelyken tyd zullen de bevelhebbers der artillerie en der genie aen de bevelhebbers der gemelde korpsen by het fransch leger overleveren de wapenen, krygsbehoefsten-plannen enz. enz., betrekkelyk tot de diensten waer mede zy respectievelyk gelast zyn. Men zal van wederzyden een inventaris der overgeleverde voorwerpen opstellen.

Gedaen in het hoofdkwartier by Antwerpen, 23 xber 1832.

Den luytenant generael, hoofd van den algemeenen staf, gelast met de volmagten van den heer marechal bevelhebber van het Noorder-leger.

(Get.) SAINT CYR NUGUES.

Byvoegend artikel.

De vloot van 12 kanoneerbooten voor Antwerpen liggende, onder de bevelen van den colonel Koopman, is in de tegenwoordige capitulatie niet begrepen.

(Get.) den colonel AUVRAY.

Den infanterie-generael, bevelhebber van het kasteel van Antwerpen. (Get.) BARON CHASSÉ.

Voor gelykvormig afschrift: *Den marechal GERARD.*

24. december. — De Franschen namen , kragtens de capitulatie , de halve maen en de poort van het kasteel langs den kant der stad in bezit.

Het vlootje der 12 canoneerbooten , uyt kracht van den byvoegend artikel der capitulatie , wilde zich in den voorgaenden avond wegpakken ; daer dit niet lukte , deed Koopman er 3 in den grond booren en 7 verbranden. Eenen bleef er over. Den stoomboot Chassé sprong in de lucht. Gerard ging ten 1 uer des namiddags eene ronde op het kasteel doen. De gekwetsten van het kasteel werden in groot gedeelte naer het hospitaal gebracht.

'S middags kwamen de Hollanders hunne wapens op de Werken van het kasteel brengen.

25 december. — De Franschen namen bezit der forten in Vlaanderen. Het hollandsch vlag is door het fransch opgevolgd.

De belgsche canoneerbooten n° 2 en 4 zyn voor de stad komen liggen.

26 december. Het order is aen de fransche troepen gegeven om weg te trekken.

27 december. — 'S morgens was de antwoord van Willem bekend , hy weygerde Lillo en Liefkens hoek over te geven. De fransche oversten hebben niet verder als Groot Zundert mogen komen.

31 december. — De laetste krygsgevangenen verlieten het kasteel. — Ten dry uren namiddag luydde de groote klokken. — Het kasteel werd aen de belgsche militaire overheden overgeleverd. — Het belgsch vlag wapperd op het kasteel.

Ik heb tot hier toe my nu bezig gehouden met dag voor dag de verschillige voorvallen te verhalen. Ziet hier nu eenige bezondere trekken en merkwaardigheden :

Men zegt, dat den hertog van Orleans, in de tranchée zynde, eenen bal nevens hem neder viel, en dat den prins zynen hoed afdeed, zeggende: Men moet vriendelyk zyn jegens nieuwe kennissen.

Den *Liberal* schryft dat volgt :

Eenen mineur dien moest werken aen de tranchée, ziende dat het onmogelyk was aen zynen post te blyven, om dat het kasteel te veel werptuygen wierp, meende dien gevaerlyken post te mogen verlaten.

Zynen capiteyn hem ziende wedekomen, meenende dat het uyt gebrek aen moed was, dat hy was weggegaen, noemde hem *lafaerd*; op dit woord, dat geen fransch soldaet verdragen zal, antwoorde den mineur: «Gy doet my terug gaen, ik gehoorzaam, maer binnen 5 minuten leef ik niet meer.» En inderdaed, weynige oogenblikken daarna, had den ongelukkigen beyde zyne beenen verloren. Dadelyk weggedragen, en voorby zynen capiteyn komende, zegde dien dapperen, hem die gedenkenswaardige woorden: «Eh wel, capiteyn, gy hebt het gewilt, ziet mynen staet!»

Eenen anderen van de zelfde compagnie, dien aen de tranchée werkte, werd op eene schrikkelyke manier gedood. Eenen obus viel in de parallele, de werklieden werpen zich op hunnen buyk. Eenen onder hun, willende dit ongeluk vermeyden, werpt er zich op om het barsten te beletten, met er de fusée uyttetrekken; maer te laet, de obits barst, en hy was het slachtoffer van zyne dapperheid en menschlievendheid.

Men verhaelt, dat de voltigeurs de bres van de St.-Laurent hadden storm geloopt, en dat de grenadiers, die er langs eenen anderen kant waren opgekomen, zy

elkander tegenkwamen. Den colonel Arnaud had er reeds zyn regiment voorbygegaen. « *Wy waren er zeker van!* » riepen de soldaten uyt. Schoonen lof der dapperheid!

« *Wy hebben geene wapens voor menschen die overwonnen zyn* », riepen de Franschen, als de Hollanders aen hun het lever afsmeekten, op het oogenblik der stormlooping van de lunette. Merkwaardige woorden !

Gedurende den nacht van 13 en 14 december, wanneer de Hollanders zoo hevig met hunne vestbussen schoten, werd er eenen schilwacht, grenadier van het 18de, bestemd voor den bastion van Toledo afgespieden; hy lag plat op zynen buyk in die gevaerlyke en moeyelyke gesteltenis, en schoon de werptuygen aen alle kanten vielen, bleef hy op zynen post, van tyd tot tyd door teekens met de hand de zyne verwittigende. Zynen officier wilde hem doen aflossen, maer hy wilde niet, voor dat de lunette gesprongen was.

Van den 4de tot den 12den waren er geschoten :

7,854 ballen van 24 pond.

5,190 " " 16 "

7,241 obitzers.

6,220 bomben.

25,505 werptuygen.

3,312 scheuten den eenen dag door den anderen.

Den Eerw. heer Soulacroix, priester van St.-Gudulakerk te Brussel, kwam aen den Marechal Gerard zynen dienst aentebieden, om de gekwetsten bytestaen; dezen nam denzelfen met dankbaarheid aen.

Wy mogen niet vergeten den volgenden trek van de cantinière Antonette Moraud van het 25ste regiment, aentehalen. Eenen hovenier van het Kiel had de dy verloren, door eenen bal op den steenweg van Mechelen, Ondanks het vuer dat langs dien kant gerigt was, ging zy, ten gevare van haer leven, hem de noodige hulp toebrengen, en verliet hem slechts, om den chirurgeyn der ambulance van Berchem te gaen verwittigen, dat hy dien ongelukkigen moest gaen redden. Het is den eenigen trek niet welken de dapperheyd van deze kloekmoedige vrouw ten openbare vertoond.

Eenen soldaet van het 7de regiment werd in twee geschoten met eene obus; denzelve barstende, kwetste hem eenen caporael; dezen, in plaets van heen te gaen, bleef werken zonder zelf te klagen.

Den genaemden Charbonet zag eenen obus aen zyne voeten vallen, stoot hem koelbloediglyk in eenen waterplas en zegt: *Cameraden, dezen zal u geen kwaed meer doen.*

Eenen canonier verloor zyn been op zyne battery, *Cameraden*, zegde hy hun, *gaet daer niet; de ballen schieten er de beenen af.*

In zoude nog al veel meer trekken kunnen aenhalen, maer ik meen dat de hier boven gemelde genoegzaam myne lezers zullen voldaan hebben, en hun hebben bewezen dat het waer is, dat ik in het beginsel van myn werk zegde, *dat in groote gevaren zich groote characters ontwikkelen.* — Ik zal niet met stilzwygen voorbygaen de zorg van den heer *Legrelle*, *Buzen* enz. als ambtenaren; *Gouzee*, *Seutin* als geneesheeren; de edelmoedige *Clerge* onzer stad; onze *antwerpsche vrouwen* van alle standen, die zorg droegen *pluk en linnen* te bereyden voor de slachtoffers van den oorlog.

Idler weet dat de Robiano ons het afbreken van het kasteel beloofd had. Onze burgers, dadelyk naer derzelver ontruyming, vroegen die afbraek aen den Koning; maer daer den oorlog nog niet geeyndigd was, kon hier over het gouvèrnement geene stellige antwoord geven.

Weynig aenmerkenswaerdig leverde onze stad op. Ten zy men als zulk aenziet de beroertens van Mey, ter gelegendheyd van de *installatie* van de societeyt *La Loyalité*, en in october ter gelegendheyd van het aanplakken van eenen *naemlyst*, welken men zegde de namen der *orangisten* intehouden. Getrouw aen de onpartydigheyd waer van ik gebruyk heb gemaekt, gedurende den loop van dit werk, wil ik hier over niets verder zeggen; en ik zal eyndigen met myne wenschen te uyten ons Vaderland de rust, den voorspoed te zien ernemen, die wy nu reeds 3 jaer gedeeltelyk verloren hebben.

Of ik myn doel bereykt heb weet ik niet. Ik wilde myne mede Vaderlanders de voortvallen die hier ter stede hebben plaets gehad, leeren kennen; ik heb hier toe in echte documenten geput; proclamatieën, officiële stukken aengehaeld; heb ik hier door eenige uytspanning aen myne lezers gegeven; heb ik slechts eenige ledige uren aengenaemlyk helpen doorbrengen, dan zal ik mynen arbeyd met den besten tytslag bekroond gelooven, en zal eerlang myn woord houden, met uyt liefde voor myn Vaderland ter beschaving der landtael, eenige vlaemsche werken in het licht te geven.

EYNDE.

et
er
er
er
en
e-
e,
an
n-
aer
dit
zal
de
is 3

re
ben
hte
ed-
re
ge-
rd
ang
and
is

